

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΗ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ
«ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ»

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ
ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΗ

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΗ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ

«ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ»

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ: ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΥΚΟΥΝΑΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: ΛΟΥΪΖΑ ΞΑΝΘΟΥ-ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ
ΦΩΤΟΣΥΝΘΕΣΙΣ: PHOTO PRESS
ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ: ΑΔΕΛΦΟΙ ΤΖΙΦΑ
ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ: Β. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ: Γ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ- Κ. ΛΑΓΚΑΔΙΝΟΣ
ΒΙΒΛΟΔΕΣΙΑ: ΑΔΕΛΦΟΙ ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΙΣ:
ΕΦΗΜΕΡΙΣ «ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ»
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 32, ΑΘΗΝΑΙ, ΤΗΛ. 36.44.128

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Συνδεδεμένη μέ τούς άγώνες καί τούς μόχθους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους γιά μιά ὁλόκληρη 25ετία τουλάχιστον, ἡ ἀείμνηστος Βασίλισσα Φρειδερίκη ἀποτελεῖ ἕνα ὁλόκληρο κεφάλαιο τῆς Ἱστορίας μας. Μιᾶς ἱστορίας πού περιέχει πολέμους, κατοχές, κομμουνιστικές ἐπιβουλές, ἐθνικά προβλήματα καί πολιτικές κρίσεις.

Μιᾶς ἱστορίας ὅμως πού ταυτόχρονα περικλείει τίς πιό ἔνδοξες στιγμές τῆς μετά τό 1821 Ἑλλάδος.

Αὐτό τό ἐθνικό καί ἱστορικό κεφάλαιο ἀποτελεῖ ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη. Κεφάλαιο ἀνεκτίμητο. Κεφάλαιο ζυμωμένο μέ τήν ἀγάπη ὁλόκληρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Γιά τήν Ἑλλάδα ἡ Μνήμη της εἶναι ἱερά. Σπονδή στήν Μνήμη τῆς Βασιλίσσης Φρειδερίκης ἀποτελεῖ τό ἀνά χεῖρας βιβλίο. Γιά νά ὑπογραμμίσουμε τήν ἰαχή, πού ἀκούστηκε στήν κηδεία της, πού ἐπαναλήφθηκε ἀργότερα καί θά ἐπαναλαμβάνεται στούς αἰῶνες:

«Η ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΗ ΖΕΙ!»

ΓΡΗΓ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Κόρη του Δουκός τοῦ Μπρούνσβικ καί Λύνεμπουργκ Ἐρνέστου Αὐγούστου καί τῆς Πριγκιπίσσης Βικτωρίας - Λουΐζας ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη γεννήθηκε στό Μπλάκενμπουργκ στίς 18 Ἀπριλίου 1917. Καταγόταν ἀπό τούς περίφημους Γουέλφους ἀλλά τόσο ἡ οἰκογένεια τοῦ πατέρα της ὅσο καί τῆς μητέρας της (μοναχοκόρης τοῦ τελευταίου Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος Γουλιέλμου Β΄) ἔχουν δεσμούς συγγενείας μέ ὅλες τίς βασιλικές αὐλές τῆς Εὐρώπης.

Ἥσυχα κύλησε ἡ ζωή στά παιδικά της χρόνια. Ἀνάμεσα στούς τέσσερις ἀδελφούς της ἦταν ἡ μόνη κοπέλλα καί τό ἐπίκεντρο τῆς ἀγάπης ὅλων. Μέσα σ' αὐτό τό εὐτυχισμένο περιβάλλον ἡ Φρειδερίκη γνώρισε τήν ζεστασιά μιᾶς στενά συνδεδεμένης μεταξύ της οἰκογένειας, πού ἡ γαλοζοαίματη καταγωγή της δέν ἀποτελοῦσε οὔτε κατ' ἐλάχιστον ἐμπόδιον γιά νά πάρῃ μιά σωστή καί ἐπιμελημένη ἀνατροφή.

Τήν αὐθεντικώτερη περιγραφή γιά τό πῶς κύλησαν τά πρῶτα της χρόνια, δίνει ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη πού ἔγραψε:

«Τά μαθήματά μου στό σπίτι γίνονταν ὑπό τήν ἐπίβλεψι τῆς Γερμανίδος γκουβερνάντας μου, ἡ ὁποία μοῦ ἔμαθε ἐπίσης ἱστορίες τῆς Βίβλου, λίγα ἀγγλικά κι' ἐλάχιστα γαλλικά. Τελικά τή θρησκευτική μου κατάρτισι ἀνέλαβε ἕνας ἱερωμένος, ὁ ὁποῖος καί μέ προετοίμασε γιά τό χρῖσμα. Ἔλαβα τό χρῖσμα μου στό Μπλάνκενπουργκ, τόν αὐστηρό μεσαιωνικό πύργο ἐπάνω στήν κορυφή ἑνός λόφου τῶν βουνῶν Χάρτς. Δέν ἤμουν εὐτυχισμένη στό μέρος αὐτό. Οἱ τοῖχοι ἦσαν πολύ παχεῖς, οἱ σκάλες πάρα πολλές καί οἱ πόρτες, μέ τά βαρειά τους κλειδιά, πολύ μεγάλες. Τά δωμάτια ἦσαν διευθετημένα ὡραιότατα, μέ ἄνετα καί ἐξαίσια παλιά ἔπιπλα. Ὁλόκληρος ὁ πύργος ἔβριθε ἀπό οἰκογενειακούς θησαυρούς, συγκεντρωμένους καί

κληρονομημένους ἀπό γενεά σέ γενεά. Θά ἦταν τό ὄνειρο ἑνός ἀρχαιοπώλου. Γιά μένα δέν ἦταν.

Ἡ ζωή στόν πύργο δέν ἦταν καί τόσο ἄσχημη ὅταν ἦσαν ἐκεῖ οἱ μικρότεροι ἀδελφοί μου. Ἐπιχειρούσαμε ἐξερευνητικά ταξίδια στά ὑπερῶα καί στά ὑπόγεια. Ὁ πύργος ἦταν χτισμένος γύρω ἀπό μιά αὐλή καί ὁλόκληρο τό κτίριο εἶχε ἀποθῆκες στά θεμέλια καί σοφίτες στήν ὀροφή του, κάθε μιά ἀπό τίς ὁποῖες ἐπικοινωνοῦσε μέ τήν ἑπομένη σ᾿ ὅλο τόν γῦρο τοῦ τεραστίου περιβόλου. Τμήματα τοῦ πύργου ἔφθαναν ὥς τόν ἑνδέκατο αἰῶνα. Εἶχε ἕνα πολύ βαθύ πηγάδι στό ἐσωτερικό τοῦ κτιρίου. Μερικές φορές πετούσαμε μέσα πέτρες, περιμένοντας ὥσπου ν᾿ ἀκούσωμε τό πλατάγισμα· χρειαζόταν πολλή ὥρα, κι᾿ ἐν τῷ μεταξύ φανταζόμουνα πῶς θά ἦταν ἄν πέφταμε ἐμεῖς. Ἔλεγαν ὅτι μιά λευκή κυρία ἔκανε τή νύχτα τόν περίπατό της στόν πύργο καί πάντοτε τήν ἀναζητούσαμε, ἀλλά ποτέ δέν τήν εἴδαμε. Ὁ τόπος ἦταν γεμάτος πανοπλίες καί τά σιδηρόφραχτα κεφάλια ταλαντεύονταν καθώς τρέχαμε. Ἦταν ἀπόκοσμο, τρομάζαμε, καί παρ᾿ ὅλα αὐτά ἤμασταν συνεπαρμένοι, ὁ Χριστιανός κι ἐγώ.

Οἱ σοφίτες ἦταν εὐρύχωρες: ὕψους ἀρκετῶν ὀρόφων, μέ σκάλες πού συνέδεαν τά διάφορα ἐπίπεδα. Μερικές φορές δέναμε τόν Γουέλφο καί τόν ἀφήναμε νά κατρακυλήση ἀπό τό ἕνα ἐπίπεδο στό ἄλλο. Μιά μέρα ὁ Χριστιανός σκέφθηκε ὅτι θά ἦταν καλή ἰδέα νά ἐπιδείξη τή δύναμί του ρίχνοντας κι᾿ ἐμένα κάτω. Μ᾿ ἔδεσε, ἀλλ᾿ ἀντί νά περάση τό σχοινί γύρω ἀπό τή μέση μου τό πέρασε ἀπό μιά δερμάτινη ζώνη πού φοροῦσα. Εὐτυχῶς πού ἕνας ὑπηρέτης σκούπιζε στό κάτω πάτωμα καί βλέποντας τί συνέβαινε ἦλθε νά παρακολουθήση. Ὅπως ἦταν φυσικό ἡ ζώνη ἔσπασε, ἀλλ᾿ ἐκεῖνος βρισκόταν ἐκεῖ καί μ᾿ ἅρπαξε στήν ἀγκαλιά του. Μιά μέρα εἴχαμε δέσει τόν Γουέλφο καί τόν κατεβάζαμε ἔξω ἀπό ἕνα παράθυρο τῆς σοφίτας, ὅταν μᾶς εἶδαν ἀπό κάτω. Τόν τραβήξαμε γρήγορα μέσα, ἀλλ᾿ οἱ συνέπειες ὑπῆρξαν γιά μᾶς ἐφιαλτικές.

Ἔπειτα ἀπέμεινα τό μόνο παιδί στό σπίτι καί δέν ἀγαποῦσα τόν πύργο, μέ τά ἀπωθητικά πορτραῖτα τῶν προγόνων μου. Δέν μοῦ ἔρεσε νά κάθωμαι μόνη στό δωμάτιό μου καί νά κυττάζω

Ἡ τότε Πριγκίπισσα Φρειδερίκη σέ χαρακτηριστική πόζα τῶν παιδικῶν της χρόνων, στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1920.

κάτω, ἕνα μικρό κομμάτι τοῦ κήπου, πού βρισκόταν πολύ μακριά γιά νά τό φθάση κανείς. Ὑπῆρχε ἐκεῖ κοντά ἕνα πάρκο μέ ἐλάφια, ἀλλ' ἦταν περιφραγμένο κι' ἔτσι ἡ ἀναζήτησις ἐλαφιῶν δέν εἶχε γοῦστο. Τό ἄλογό μου εἶχε μείνει στήν Αὐστρία. Ἡ μοναξιά μου μεγάλωνε. Ἄρχισα νά φιλοδοξῶ νά γίνω νοσοκόμος, κάτι γιά τό ὁποῖο δέν μ' ἐνθάρρυναν. Διάβαζα πολύ, πρᾶγμα πού ἐπίσης εἶχε τίς ἐπιπλοκές του. θεωρητικῶς

δέν εἶχα τό δικαίωμα νά διαβάζω ὁ,τιδήποτε πού δέν εἶχε διαβάσει πρωτύτερα ἡ γκουβερνάντα μου' ἀλλά μαθαίνει κανείς νά παρακάμπτη αὐτούς τούς κανόνες. Ἔβρισκα βιβλία κατά τίς ἐπισκέψεις σέ ἄλλα μέρη τῆς οἰκογενείας, τά ἔκρυβα καί τά διάβαζα τή νύχτα. Τά ἐγκεκριμένα βιβλία συνήθως τά βαρυόμουν. Ἤθελα νά μάθω τίς σκέψεις τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τήν ποίησι, τή φιλοσοφία. Θυμᾶμαι ἀκόμη τήν ἡμέρα πού μοῦ πῆραν ἕνα βιβλίο τοῦ Σπινόζα ἀπό τό δωμάτιό μου. Αὐτό μ' ἔκανε νά ἐπαναστατήσω. Ἡ ἀναγνώρισίς μου ὑπῆρξε θέμα φοβερῶν συγκρούσεων, ἀλλ' οὐδέποτε ὑπεχώρησα. Ἡ γκουβερνάντα μου ἔμαθε νά κλείνη τά μάτια καί, ἁπλούστατα, νά μή δίνη ἀναφορά γιά τά ἀναγνώσματα πού εἶχεν περιέλθει στά χέρια μου».

Ὁ πατέρας της ὑπῆρξε θερμός θιασώτης τῆς ἀγγλογερμανικῆς φιλίας, κυρίως λόγω τῆς στενῆς συγγενείας του μέ τήν οἰκογένεια τῆς Βασιλίσσης Βικτωρίας, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ὁποίας τό στέμμα τῆς Μ. Βρεττανίας καί τοῦ Ἀννοβέρου ἦταν κοινό. Ὑπό τό πρῖσμα αὐτό, ἀπεφάσισε νά στείλη τήν μοναχοκόρη του σέ ἀγγλική σχολή γιά νά πάρη Βρετανική ἀγωγή. Μέ σύστασι τῆς Ἀγγλίδος Βασιλίσσης Μαίρης, ἐπελέγη τό Νόρθ Φόρλαντ Λότζ, ἕνα οἰκοτροφεῖο τῆς περιοχῆς Κέντ, στό ὁποῖο καί ἀπεστάλη ἡ Φρειδερίκη γιά νά ὁλοκληρώση τίς σπουδές της.

Ἀκολούθως ἐνεγράφη σέ μιά σχολή καλῶν τεχνῶν, πού λειτουργοῦσε ὑπό τήν αἰγίδα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν στήν Φλωρεντία. Σέ κοντινό οἴκημα διέμενε ἡ Βασίλισσα τῆς Ρουμανίας Ἑλένη, ἡ ὁποία ἦταν κόρη τοῦ Ἕλληνος Βασιλέως Κωνσταντίνου ΙΒ'. Στό σπίτι αὐτό κάποιο πρωϊνό τοῦ 1936 ἡ νεαρή Γερμανίδα πριγκίπισσα, πού τήν προσκαλοῦσαν συχνά ἐκεῖ, εἶδε τόν Ἕλληνα Διάδοχο Παῦλο καί σκίρτησε ἡ ψυχή της. Ἐκεῖνο τό πρωϊνό ἕνα ἀμοιβαῖο αἴσθημα ἀγάπης γεννήθηκε, πού ἐπρόκειτο νά ἔχη μία εὐτυχῆ κατάληψι.

Βέβαια δέν ἦταν ἡ πρώτη φορά πού εἶχαν συναντηθῆ. Ὑπῆρξαν πολλές φορές, πού στό παρελθόν εἶχε συναντηθῆ ὁ Πρῖγκιψ Παῦλος μέ τήν νεαρή Πριγκίπισσα Φρειδερίκη, ἀλλά μόνον ἐκείνη ἡ συνάντησις ἔμελλε νά ἀποτελέση τήν ἀφετηρία

Παραπλεύρως, ὁ τότε Διάδοχος Παῦλος τήν ἐποχή πού ἐπέστρεψε στήν Ἑλλάδα, μετά τήν παλινόρθωσι τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας. Εἶναι ἡ ἐποχή πού γνώρισε τήν νεαρή Πριγκίπισσα Φρειδερίκη.

Κάτω, στά πρῶτα χρόνια τοῦ εἰδυλλίου τους. Ὁ Διάδοχος Παῦλος καί ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη τήν ἐποχή τῆς μνηστείας τους.

Ἡ ἐπίσημη φωτογραφία τῶν γάμων τοῦ Διαδόχου Παύλου μέ τήν Πριγκίπισσα τοῦ Ἀννοβέρου Φρειδερίκη, πού ἔγιναν στήν Ἀθήνα στίς 9 Ἰανουαρίου 1938.
Στήν πρώτη σειρά, ἀπό δεξιά διακρίνονται: Ὁ Βασιλεύς Γεώργιος Β΄, ἡ δούκισσα τοῦ Μπρούνσβικ Βικτωρία - Λουΐζα (μητέρα τῆς Πριγκίπισσας Φρειδερίκης), οἱ ὑψηλοί νεόνυμφοι, ὁ πατέρας τῆς νύφης Δούξ τοῦ Μπρούνσβικ καί Λύνενμπουργκ Ἐρνέστος - Αὔγουστος, ἡ Πριγκίπισσα τῆς Ἑλλάδας Εὐγενία κ.ἄ.

ἑνός μακροῦ καί ἀδιατάρακτου δεσμοῦ.

Μιά πολύ ἁπλῆ καί εἰλικρινῆ περιγραφή τοῦ εἰδυλλίου τους ἔκανε ἡ ἴδια ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη, ἡ ὁποία μέ ἀπέριττες ἐκφράσεις ξαναζωντάνεψε τίς ὡραιότερες μέρες τῆς ζωῆς της:

«... Τώρα μ' ἔπαιρνε σέ μακρυνούς μοναχικούς περιπάτους μέ αὐτοκίνητο. Οἱ ἀξιαγάπητες ἀδελφές του, ἡ Βασίλισσα Ἑλένη καί οἱ Πριγκίπισσες Εἰρήνη καί Αἰκατερίνη επεδοκίμαζαν· πίστευα ὅμως ὅτι οἱ γονεῖς μου ἀγνοοῦσαν τήν ὑπόθεσι. Δέν τούς εἶχα πῆ τίποτε. Μετά τόν γάμο μας ὁ Παῦλος μοῦ ὡμολόγησε πώς εἶχε γράψει στόν πατέρα μου, ρωτώντας τον ἄν μποροῦσε νά μέ παντρευτῆ, ἀλλ' εἶχε λάβει τήν ἀπάντησι πώς ἤμουν πολύ νέα. Ποτέ οἱ γονεῖς μου δέν συζήτησαν τό θέμα μαζί μου.

Ἀντί γάμου μ' ἔστειλαν γιά πολύ λίγο διάστημα, σ' ἕνα ἀγροτικό σχολεῖο γιά νά μάθω οἰκοκυρική. Ἐκεῖ ἀνακατεύθηκα μέ κάθε εἴδους ἄτομα, πού ἀντιπροσώπευαν ὅλες τίς κοινωνικές τάξεις τῆς Γερμανίας. Θά ἦταν μιά ἐνδιαφέρουσα ἐμπειρία, ἄν ὁ νοῦς μου δέν βρισκόταν πολύ μακριά, στήν Ἑλλάδα.

Θυμᾶμαι τήν ἡμέρα πού παρουσιασθήκαμε καί καλοῦσαν τήν κάθε μία ἀπό μᾶς ὀνομαστικῶς. Ὅταν ἦλθε ἡ σειρά μου ν' ἀπαντήσω στήν ὀνομαστική κλῆσι, ἄκουσα μιά φωνή νά λέη δυνατά: «Ὥστε λοιπόν θά ἔχουμε ἀνάμεσά μας ἕνα τέτοιο ἀριστοκρατικό γουρούνι!» Κύτταξα ἐντατικά τό κορίτσι, γιά ν' ἀποτυπώσω τό πρόσωπό του. Ἦταν κόρη ἑνός ἐργάτου. Ἀποφάσισα νά τήν κάνω φίλη μου. Θά πρέπει μᾶλλον νά τό πέτυχα, γιατί ὅταν ἀρρώστησα ἐρχόταν καί μοῦ ἔφερνε πολύ περισσότερο φαγητό ἀπό τήν κανονική μερίδα. Ἀνακάλυψα ὅτι τό ἔκλεβε ἀπό τό μαγειρεῖο. Ἐπίσης ὅταν ἔφυγα φαινόταν πολύ λυπημένη, καί τό ἴδιο ἤμουν κι' ἐγώ. Νομίζω ὅτι θά πρέπει νά εἶχα γνωρίσει τό πρῶτο πρόσωπο στή ζωή μου πού εἶχε κομμουνιστικές ἐπαφές.

Τελικά ζήτησα ἀπό τόν πατέρα μου νά προσκαλέση τόν Παῦλο στήν Αὐστρία. Μέ κύτταξε πολλή ὥρα καί δάκρυα ἀνέβηκαν στά μάτια του· ὅμως τοῦ ἔστειλε τήν πρόσκλησι.

Ὁ Παῦλος ἦλθε καί μᾶς βρῆκε στήν Αὐστρία. Ἤξερα

Ἡ ἐπίσημη φωτογραφία τῶν γάμων τοῦ Διαδόχου Παύλου μέ τήν Πριγκίπισσα τοῦ Ἀννοβέρου Φρειδερίκη, πού ἔγιναν στήν Ἀθήνα στίς 9 Ἰανουαρίου 1938.
Στήν πρώτη σειρά, ἀπό δεξιά διακρίνονται: Ὁ Βασιλεύς Γεώργιος Β΄, ἡ δούκισσα τοῦ Μπρούνσβικ Βικτωρία - Λουΐζα (μητέρα τῆς Πριγκίπισσας Φρειδερίκης), οἱ ὑψηλοί νεόνυμφοι, ὁ πατέρας τῆς νύφης Δούξ τοῦ Μπρούνσβικ καί Λύνενμπουργκ Ἐρνέστος - Αὔγουστος, ἡ Πριγκίπισσα τῆς Ἑλλάδας Εὐγενία κ.ἄ.

ἑνός μακροῦ καί ἀδιατάρακτου δεσμοῦ.

Μιά πολύ ἁπλῆ καί εἰλικρινῆ περιγραφή τοῦ εἰδυλλίου τους ἔκανε ἡ ἴδια ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη, ἡ ὁποία μέ ἀπέριττες ἐκφράσεις ξαναζωντάνεψε τίς ὡραιότερες μέρες τῆς ζωῆς της:

«... Τώρα μ' ἔπαιρνε σέ μακρυνούς μοναχικούς περιπάτους μέ αὐτοκίνητο. Οἱ ἀξιαγάπητες ἀδελφές του, ἡ Βασίλισσα Ἑλένη καί οἱ Πριγκίπισσες Εἰρήνη καί Αἰκατερίνη επεδοκίμαζαν· πίστευα ὅμως ὅτι οἱ γονεῖς μου ἀγνοοῦσαν τήν ὑπόθεσι. Δέν τούς εἶχα πῆ τίποτε. Μετά τόν γάμο μας ὁ Παῦλος μοῦ ὡμολόγησε πώς εἶχε γράψει στόν πατέρα μου, ρωτώντας τον ἄν μποροῦσε νά μέ παντρευτῆ, ἀλλ' εἶχε λάβει τήν ἀπάντησι πώς ἤμουν πολύ νέα. Ποτέ οἱ γονεῖς μου δέν συζήτησαν τό θέμα μαζί μου.

Ἀντί γάμου μ' ἔστειλαν γιά πολύ λίγο διάστημα, σ' ἕνα ἀγροτικό σχολεῖο γιά νά μάθω οἰκοκυρική. Ἐκεῖ ἀνακατεύθηκα μέ κάθε εἴδους ἄτομα, πού ἀντιπροσώπευαν ὅλες τίς κοινωνικές τάξεις τῆς Γερμανίας. Θά ἦταν μιά ἐνδιαφέρουσα ἐμπειρία, ἄν ὁ νοῦς μου δέν βρισκόταν πολύ μακριά, στήν Ἑλλάδα.

Θυμᾶμαι τήν ἡμέρα πού παρουσιασθήκαμε καί καλοῦσαν τήν κάθε μία ἀπό μᾶς ὀνομαστικῶς. Ὅταν ἦλθε ἡ σειρά μου ν' ἀπαντήσω στήν ὀνομαστική κλῆσι, ἄκουσα μιά φωνή νά λέη δυνατά: «Ὥστε λοιπόν θά ἔχουμε ἀνάμεσά μας ἕνα τέτοιο ἀριστοκρατικό γουρούνι!» Κύτταξα ἐντατικά τό κορίτσι, γιά ν' ἀποτυπώσω τό πρόσωπό του. Ἦταν κόρη ἑνός ἐργάτου. Ἀποφάσισα νά τήν κάνω φίλη μου. Θά πρέπει μᾶλλον νά τό πέτυχα, γιατί ὅταν ἀρρώστησα ἐρχόταν καί μοῦ ἔφερνε πολύ περισσότερο φαγητό ἀπό τήν κανονική μερίδα. Ἀνακάλυψα ὅτι τό ἔκλεβε ἀπό τό μαγειρεῖο. Ἐπίσης ὅταν ἔφυγα φαινόταν πολύ λυπημένη, καί τό ἴδιο ἤμουν κι' ἐγώ. Νομίζω ὅτι θά πρέπει νά εἶχα γνωρίσει τό πρῶτο πρόσωπο στή ζωή μου πού εἶχε κομμουνιστικές ἐπαφές.

Τελικά ζήτησα ἀπό τόν πατέρα μου νά προσκαλέση τόν Παῦλο στήν Αὐστρία. Μέ κύτταξε πολλή ὥρα καί δάκρυα ἀνέβηκαν στά μάτια του· ὅμως τοῦ ἔστειλε τήν πρόσκλησι.

Ὁ Παῦλος ἦλθε καί μᾶς βρῆκε στήν Αὐστρία. Ἤξερα

βεβαίως γιατί ἐρχόταν, ἀλλά δέν ἔδειξα τίποτε. Ἐπί ἀρκετές ἡμέρες κάναμε μαζί περιπάτους. Ἔπειτα πήγαμε μιά μεγάλη ἐκδρομή μέ αὐτοκίνητο. Ἡ μητέρα μου, ἡ ὁποία εἶχε ἰδέες, πού τήν ἐποχή ἐκείνη τίς θεωροῦσα πεπαλαιωμένες, ἐπέμεινε νά ἔλθη μαζί μας ὁ μεγάλος ἀδελφός μου. Αὐτό μοῦ ἔδωσε πολύ στά νεῦρα. Ὁ Παῦλος δέν εἶπε τίποτε κι' ἔτσι ὁ ἀδελφός μου ἀνέβηκε στό αὐτοκίνητο καί, μόλις στρίψαμε τήν πρώτη γωνία, τόν κατεβάσαμε. Κάθησε μ' ἕνα βιβλίο κάτω ἀπό ἕνα δένδρο ἕως ὅτου γυρίσαμε, τρεῖς ὧρες ἀργότερα, καί τόν ξαναπήραμε. Τήν ἑπομένη κάναμε ἕνα μακρυνό περίπατο ὥς ἕνα βαθύ φαράγγι, κοντά σ' ἕνα ρυάκι. Βαδίζαμε, βαδίζαμε, κι' ἄν τό μονοπάτι δέν ἔφθανε στό τέλος του ἴσως νά βαδίζαμε αἰωνίως. Ἐκεῖ, πάντως, καθήσαμε. Μοῦ ζήτησε νά τόν παντρευτῶ καί μέ μεγάλη χαρά δέχθηκα. Τότε, πρός ἔκπληξί μου, ἔβγαλε ἀπό τήν τσέπη του ἕνα ὡραῖο βραχιόλι, κατάσπαρτο ἀπό ζαφείρια, καί μοῦ τό ἔδωσε. Τόν ρώτησα γιατί τό εἶχε στήν τσέπη του καί μοῦ ἀπάντησε: «Ἐπειδή ἤμουν βέβαιος ὅτι θ' ἀρραβωνιαζόμασταν» –ὁπότε ἐγώ τοῦ εἶπα πώς ἦταν πολύ ἀπαίσιο ἀπό μέρους του, νά εἶναι τόσο βέβαιος ὥστε νά φέρνη καί τό δῶρο μαζί του».

Ἐπιθυμία καί τῶν δύο μελλονύμφων ἦταν νά παντρευτοῦν ὅσο γινόταν πιό σύντομα. Ἔτσι ὁ γάμος προγραμματίστηκε γιά τήν Κυριακή 9 Ἰανουαρίου 1938 καί ἔγινε στήν Ἀθήνα μέ μεγάλη λαμπρότητα. Μιά ἐνδιαφέρουσα περιγραφή μᾶς δίνει μέ γλαφυρότητα δημοσιογράφος πού εἶχε παρευρεθῆ στούς γάμους:

Ἐν ἀναμονῇ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως οἱ πολυέλαιοι παραμένουν σβεστοί. Μέσα στό ἡμίφως πού ἐπικρατεῖ, τά κοσμήματα τῶν πριγκιπισσῶν καί οἱ γραφικές στολές τῶν Ἑλλήνων καί τῶν ξένων πριγκίπων, τῶν διπλωματῶν καί τῶν ἀξιωματικῶν, δέν ἀποδίδουν σ' ὅλη τήν ἔκτασι τήν ἐντυπωσιακή τους γοητεία. Τονίζονται ὅμως καλύτερα τά χαρακτηριστικά τῶν μορφῶν ἐφ' ὅσον εἶναι ἀπηλλαγμένα ἀπό τά ρεφλέσσα τῶν φώτων.

Δεξιά στή Σολέα ἔχουν λάβει θέσεις αἱ ΑΑΒΒΥΥ οἱ πρίγκιπες Ἀνδρέας καί Χριστόφορος φέροντες μεγάλην στολήν στρατηγοῦ μέ τόν ἑλληνικό Μεγαλόσταυρο, ἡ ΑΒΥ ὁ Δούξ

Τό νεαρό διαδοχικό ζεῦγος τῆς Ἑλλάδος ἀποκτᾶ στίς 2 Νοεμβρίου 1938 τό πρῶτο του παιδί, ἕνα χαριτωμένο κοριτσάκι πού παίρνει τό ὄνομα Σοφία. Εἶναι ἡ σημερινή Βασίλισσα τῆς Ἰσπανίας, πού εἰκονίζεται στήν ἀνωτέρω φωτογραφία μέ τούς γονεῖς της.

τοῦ Κέντ μέ στολήν ναυάρχου τοῦ Βρεταννικοῦ Ναυτικοῦ καί τόν ἑλληνικό Μεγαλοσταυρό, ἡ ΑΒΥ ὁ πρῖγκιψ Κνούτ τῆς Δανίας, τά μέλη τῆς τέως αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῆς Γερμανίας, ηή ΑΒΥ ὁ πρῖγκιψ 'Αντιβασιλεύς τῆς Γιουγκοσλαβίας Παῦλος μέ στολήν ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τῶν Οὐσάρων καί τόν ἑλληνικό Μεγαλόσταυρο καί αἱ ΑΑΒΒΥΥ αἱ πριγκίπισσαι Ἑλένη, Ὄλγα, Μαρίνα, Εἰρήνη καί Αἰκατερίνη. Πίσω ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπό ἕνα χαμηλό ἀνάβαθρο εἶναι τό ὑπουργικόν συμβούλιον.

'Αριστερά ἔχουν λάβει θέσεις οἱ Γερμανοί πρίγκιπες καί δοῦκες μέ ἐπί κεφαλῆς τήν ΑΒΥ τόν πατέρα τῆς ὑψυλῆς νύμφης δοῦκα τοῦ Μπρούνσβικ καί τοῦ Λούνεμπουργκ καί τήν ΑΒΥ τήν δούκισσαν.

Λίγο πιό πίσω εἶναι συγκεντρωμένο τό διπλωματικό Σῶμα. Πρός τό ἀριστερόν τοῦ Νάρθηκος εἶναι ἡ θέσις τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τῶν τριῶν Ὅπλων καί τῶν ἀντιπροσωπειῶν τοῦ στρατοῦ καί πρός τό δεξιόν ἡ θέσις τῶν Μεγαλοσταύρων τῶν πρώην πρωθυπουργῶν, τῶν Αὐλικῶν, τῶν ἀνωτάτων ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους, καί τῶν ὀκτώ ἀντιπροσώπων τοῦ ἑλληνικοῦ καί τοῦ ξένου τύπου.

Δειλά προβάλλουν ἀπό τόν γυναικωνίτην μερικά ὡραῖα πρόσωπα δεσποινίδων καί κυριῶν πού ἔλαβον τήν τιμήν νά ἐξασφαλίσουν μίαν πρόσκλησιν γιά τούς γάμους.

Οἱ γραφικές στολές τῶν πριγκίπων, οἱ φανταχτερές στολές τῶν ξένων πρεσβευτῶν, τῶν ξένων στρατιωτικῶν ἀκολούθων, τῶν αὐλικῶν καί τῶν ἀξιωματικῶν καί οἱ πολύχρωμες κομψές ἀμφιέσεις τῶν κυριῶν, ἀποτελοῦν μιά φαντασμαγορική σύνθεσι ἐξαίσιας ὀμορφιᾶς.

Μέσα στόν Μητροπολιτικό ναόν εἶχαν δώσει χθές ραντεβοῦ ἡ εὐγένεια καί ἡ χάρις, ἡ γραφικότης καί ἡ καλαισθησία, ἡ ἐπιβλητικότης καί ἡ δύναμις, ἡ ὡραιότης καί τό πνεῦμα, ἡ κομψότης καί ἡ μεγαλοπρέπεια.

Ὑπῆρχαν μεταξύ τῶν ὑψηλῶν ξένων, βλαστοί οἰκογενειῶν πού ἔγραψαν τήν ἱστορίαν τῆς Εὐρώπης, αὐριανοί Βασιλεῖς καί αὐριανές Βασίλισσες, πρίγκιπες καί δοῦκες πού ἔχουν ἤδη καταλάβει μίαν θέσιν εἰς τήν σύγχρονον ἱστορίαν, ὅπως εἶναι

Ἄνω: 20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1940. Στήν Μεγάλη Αἴθουσα τοῦ Θρόνου τῶν Ἀνακτόρων βαπτίζεται ὁ Ἐπίδοξος Διάδοχος Κωνσταντῖνος, ὁ ὁποῖος εἶχε γεννηθῆ στίς 2 Ἰανουαρίου 1940. Στήν ἀναμνηστική φωτογραφία διακρίνονται τό διαδοχικό ζεῦγος μέ τά πρῶτα δύο τέκνα του, ὁ Βασιλεύς Γεώργιος Β΄, ὁ Πρῖγκιψ Πέτρος καί οἱ Πριγκίπισσες Ἀλίκη, Ἑλένη τοῦ Νικολάου καί Αἰκατερίνη.

Παραπλεύρως ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη μέ τόν υἱό της μετέπειτα Βασιλέα Κωνσταντῖνο στήν ἀγκαλιά της.

αἴφνης ἡ ΑΒΥ ὁ Μέγας Δούξ Δημήτριος τῆς Ρωσίας καί ἡ ΑΒΥ ὁ πρῖγκιψ-ἀντιβασιλεύς Παῦλος τῆς Γιουγκοσλαβίας...

Αἱ συζητήσεις μεταξύ τῶν πριγκίπων, οἱ ὁποῖοι κάθονται ἐν ἀναμονῇ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως καί τῆς Νύμφης, σταματοῦν ξαφνικά. Ἀναγγέλλεται ἡ ἄφιξις τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως καί μετ' ὀλίγον, ἡ ἄφιξις τῆς Νύμφης καί τοῦ Δουκός τοῦ Μπρούνσβικ καί Λούνεμπουργκ, πού ἐπιβαίνουν τῆς τελετικῆς ἁμάξης.

Εὐθύς ὡς ἀναγγέλλεται ἡ ἄφιξις τῆς Α.Μ. τοῦ βασιλέως ἀνάβουν οἱ πολυέλαιοι καί ὁ ναός πλημμυρίζει ἀπό φῶς. Οἱ στολές, τά κοσμήματα καί τά παράσημα ἀπαστράπτουν τώρα μέσα στήν ἔξαρσι τοῦ φωτός. Τά μετάξια, τά ξίφη, οἱ πολύτιμοι λίθοι, τά στέμματα, ἀκτινοβολοῦν μέ μιά φαντασμαγορική λαμπρότητα.

Οἱ πρίγκιπες σηκώνονται καί ἀκούουν εἰς στάσιν προσοχῆς τόν Ἐθνικό Ὕμνο. Ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεύς ὅμως δέν ἐμφανίζεται. Περιμένει εἰς τά προπύλαια διά νά ὑποδεχθῇ μαζί μέ τόν Ἀρχηγό τῆς Κυβερνήσεως καί τόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπον, τήν Ὑψηλή Νύμφην.

Στίς 10.45΄ ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεύς καί ἡ πριγκίπισσα Φρειδερίκη, συνοδευόμενοι ἀπό τόν Ὑψηλό πατέρα της καί τόν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν, εἰσέρχεται εἰς τόν ναόν, ὅπου τήν ὑποδέχεται ἡ ΑΒΥ ὁ Διάδοχος Παῦλος, ὁ παράνυφος θεῖος του πρῖγκιψ Γεώργιος καί οἱ νέοι καί αἱ νέαι τῆς τιμῆς, μεταξύ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Μέγας Δούξ Δημήτριος τῆς Ρωσίας, ὁ Μέγας Βοεβόδας Μιχαήλ, ὁ υἱός τοῦ πρίγκιπος Ἀνδρέου καί οἱ ἀδελφοί της πρίγκιπες τοῦ Λούνεμπουργκ.

Τόσον ἡ ΑΒΥ ὁ Διάδοχος ὅσον καί ὁ παράνυφος πρῖγκιψ Γεώργιος καί οἱ πρίγκιπες καί αἱ πριγκίπισσαι πού θ' ἀποτελοῦσαν τήν τιμητικήν της συνοδείαν, ἐπερίμεναν ὄρθιοι γύρω ἀπό τό μικρό τραπέζι πάνω στό ὁποῖο ἦσαν τοποθετημένα τά στέμματα.

Ἡ Ὑψηλή Νύμφη εἶναι «ἐξόχως γοητευτική» ὅπως τήν ἐχαρακτήρισεν ἕνας ξένος διπλωμάτης. Ἔχει μιά ἐξωτική ὀμορφιά, πού κατακτᾶ ἀμέσως. Συνδυάζει τήν ἀφέλεια μέ τήν χάριν καί πάνω στό λεπτοκαμωμένο της πρόσωπο εἶναι

Ένα χαρακτηριστικό στιγμιότυπο άπό τήν βρεφική ήλικία τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Πορτραῖτο τῆς τότε Πριγκιπίσσης Διαδόχου Φρειδερίκης κατά τά χρόνια τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ὅταν βρισκόταν μέ τήν οἰκογένειά της στήν Μέση Ἀνατολή καί τήν Ν. Ἀφρική.

Ὁ Διάδοχος Παῦλος μέ τήν στολή ἀξιωματικοῦ τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ, γιά τό ὁποῖο ἔτρεφε ἰδιαίτερη ἀγάπη, ὅπως ὁ θεῖος του Πρίγκιψ Γεώργιος.

ἀποτυπωμένη ἡ καλωσύνη. Λυγερή, μέ ἐλαφρότατο βάδισμα, ἔτσι καθώς ἐμφανίζεται, με τό δαντελλένιο νυφικό φόρεμα, δίδει τήν ἐντύπωσι μιᾶς πεταλούδας τῶν γερμανικῶν δρυμῶν. Εἶναι λεπτή ὅπως ἕνα ἐντελβάϊς. Τό κάπως ὠχρό της πρόσωπο φωτίζεται ἀπό ἕνα γλυκύτατο στήν ἀθωότητά του χαμόγελο πού ἀποκαλύπτει μιά ψυχή παιδιοῦ καί πού διατηρεῖται καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τῆς ἀκολουθίας...

Ἐνδιαφέρον εἶναι τό θέαμα τῆς ἀλλαγῆς τῶν στεμμάτων, τά ὁποῖα κρατοῦν ἐναλλάξ πάνω ἀπό τά κεφάλια τῶν μελλονύμφων οἱ πρίγκιπες τῆς τιμῆς. Ἡ ΑΒΥ ὁ Πρῖγκιψ Γεώργιος ἀγωνίζεται γιά νά διευθύνη αὐτή τήν κουραστική διαδικασία, ἐνῶ ὁ Μέγας Βοεβόδας Μιχαήλ, δυσκολεύεται φοβερά νά φράση εἰς τό ὕψος τῆς ΑΒΥ τοῦ Διαδόχου.

Ὅταν τελειώνη ἡ τελετή τῆς στέψεως, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

συγχαίρει τό Διαδοχικόν ζεῦγος. Ὁ Διάδοχος καί ἡ πριγκίπισσα τοῦ φιλοῦν μέ εὐλάβεια τήν δεξιάν γιά νά δεχθοῦν ἀμέσως ἔπειτα καί τήν εὐλογία καί τό φίλημα τοῦ θείου καί παράνυμφου των πρίγκιπος Γεωργίου».

Μετά τήν λῆξι τῆς τελετῆς ὑπεγράφη ληξιαρχική πρᾶξις, τό κείμενο τῆς ὁποίας εἶχε ὡς ἑξῆς:

«Ἐν Ἀθήναις σήμερον τῇ ἐνάτῃ Ἰανουαρίου τοῦ χιλιοστοῦ ἐννεακοσιοστοῦ τριακοστοῦ ὀγδόου σωτηρίου ἔτους, ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος Κυριακή καί ὥρα 12η ἡμεῖς ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου Ἰωάννης Μεταξᾶς καί ὁ ἐπί τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργός Γεώργιος Λογοθέτης, ἐκπληροῦντες τόν ἀπό 13 Ἰουλίου 1868 ΣΞΔ νόμον καθήκοντα ληξιάρχου ὡς πρός τήν Βασιλικήν Οἰκογένειαν, μετέβημεν τῇ προσκλήσει τῆς ΑΒΥ τοῦ Διαδόχου Παύλου εἰς τά ἐν Ἀθήναις Ἀνάκτορα τῆς ΑΜ τοῦ Βασιλέως, ὅπως συντάξωμεν τήν παρά τοῦ νόμου ἀπαιτουμένην ληξιαρχικήν πρᾶξιν περί τοῦ γάμου Αὐτοῦ. Ἐπί τούτῳ ἡ ΑΒΥ ὁ Διάδοχος Παῦλος, ἡλικίας ἐτῶν 36, γεννηθείς ἐν Ἀθήναις τῇ 1η Δεκεμβρίου 1901, υἱός τῶν Α.Μ. Μ.Μ. ἀειμνήστων Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντίνου καί Βασιλίσσης Σοφίας καί ἡ Α.Β.Υ. ἡ σύζυγος αὐτοῦ Φρειδερίκη Λουΐζα, Θύρα, Βικτωρία, Μαργαρίτα, Σοφία, Ὄλγα, Καικιλία, Ἰσαβέλλα, Χρήστα, ἑρμηνεύοντος τοῦ κ. Ἀλεξ. Μερκάτη, Μεγάλου Αὐλάρχου τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως, ἅτε ἀγνοούσης τήν ἑλληνικήν, ἡλικίας ἐτῶν 20, γεννηθεῖσα εἰς Μπλάνγκερμπουγκ τῇ 18 Απριλίου 1917, θυγάτηρ τῆς Α.Β.Υ. τοῦ Δουκός Ἐρνέστου - Αὐγούστου - Χριστιανοῦ - Γεωργίου τοῦ Μπρούνσβιγκ καί τοῦ Λούνεμπουργκ, Βασιλικοῦ Πρίγκιπος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καί τῆς Ἰρλανδίας, ἀρχηγοῦ τοῦ Οἴκου τοῦ Ἀννοβέρου καί τῆς Α.Β.Υ. Βικτωρίας - Λουΐζης, Πριγκηπίσσης τῆς Πρωσσίας, παρισταμένου τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Χρυσοστόμου, ἐδήλωσαν ὅτι τήν 9ην μηνός καί ἔτους ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἐτέλεσεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν τόν γάμον αὐτῶν καθ' ὅλας τοῦ νόμου τάς διατάξεις καί τούς ἐκκλησιαστικούς τύπους.

Πρός βεβαίωσιν τῶν ἀνωτέρω συνετάχθη ἡ παροῦσα πρᾶξις

ἐν τῷ Ἀνακτόρῳ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως ἐπί παρουσία τῶν μαρτύρων, ἥτις καταχωρηθεῖσα ἐν τοῖς παρά τοῖς νόμοις ὡρισμένοις δυσί πρωτοτύποις βιβλίοις καί ἀναγνωσθεῖσα εἰς ἐπήκοον τῶν Αὐτῶν Ὑψηλοτήτων, τοῦ Μακαριωτάτου Μητροπολίτου καί τῶν μαρτύρων, ὑπογράφεται παρ' Αὐτῶν καί ἡμῶν:
Φρειδερίκη - Λουΐζα, Παῦλος Διάδοχος.
Οἱ ληξίαρχοι: Ι. Μεταξᾶς, Γ. Λογοθέτης. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος: Χρυσόστομος. Οἱ μάρτυρες: Σταμ. Παπαφράγκος, Ἀμβρόσιος Πλυτᾶς.
Ὁ ἑρμηνεύς: Ἀλέξ. Μερκάτης».

Μετά τούς γάμους του, τό διαδοχικό ζεῦγος πραγματοποιεῖ τό γαμήλιο ταξεῖδι καί τελικά ἐγκαθίσταται σέ μιά ὡραία ἔπαυλι τοῦ Παλαιοῦ Ψυχικοῦ, γνωστή ἔκτοτε ὡς Ἀνάκτορο τοῦ Διαδόχου. Στίς 25 Μαρτίου 1938 ὁ Βασιλεύς καί τό διαδοχικό ζεῦγος παρακολουθοῦν τήν ἐπίσημη δοξολογία πού τελεῖται στόν Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν. Κατά τήν διάρκεια τῆς τελετῆς ἐμφανίσθηκε ἀδιαθεσία στήν Πριγκίπισσα Φρειδερίκη, γεγονός πού δέν πέρασε ἀπαρατήρητο ἀπό τούς παριστάμενους. Ἐπρόκειτο περί ἐγκυμοσύνης.

Πράγματι, στίς 2 Νοεμβρίου 1938 ἡ νεαρή Πριγκίπισσα ἔφερε στόν κόσμο ἕνα γλυκό κοριτσάκι. Ἦταν ἡ Πριγκίπισσα Σοφία, ἡ σημερινή Βασίλισσα τῆς Ἰσπανίας, πού γεννήθηκε στό σαλόνι τοῦ Ἀνακτόρου τοῦ Ψυχικοῦ. Ὅπως καί ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος, πού εἶδε τό φῶς στίς 2 Ἰουνίου 1940.

Ὑπῆρξε μεγάλο γεγονός ἡ γέννησις τοῦ υἱοῦ τοῦ Διαδόχου Παύλου, πού συγκίνησε ὅλο τόν Ἑλληνικό Λαό, δεδομένου ὅτι ὁ Βασιλεύς Γεώργιος Β΄ ἦταν ἄτεκνος. Ἀνάδοχοι τοῦ μικροῦ Πρίγκιπος, τοῦ ὁποίου ἡ βάπτισις ἔγινε στίς 20 Ἰουλίου τοῦ ἰδίου ἔτους, ἦσαν ὁ Βασιλεύς καί οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις.

Ἤρεμες ἀκολουθοῦσαν οἱ ἡμέρες στήν εὐτυχισμένη οἰκογενειακή ζωή τοῦ διαδοχικοῦ ζεύγους μέ τά δύο μικρά τέκνα του. Ὡστόσο ὅμως στήν Εὐρώπη εἶχαν ἀρχίσει νά ἀκούγωνται οἱ κλαγγές τῶν ὅπλων. Τό ἀγωνιῶδες γιά μᾶς ἐρώτημα ἦταν: Ἡ Ἑλλάς θά μποροῦσε νά ἀποφύγη τήν ἔνοπλη σύρραξι;

Ἡ ἀπάντησις δέν ἐδόθη παρά μόνον τίς πρῶτες πρωϊνές ὥρες τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940. Ἡ Ἰταλία ἐκήρυξε τόν πόλεμο στήν μικρή Ἑλλάδα.

Ἀπό τίς πρῶτες ὥρες, ἡ Πριγκίπισσα Διαδόχου θεώρησε τό ἑαυτό της ἐπιστρατευμένο γιά νά ὑπηρετήση καί αὐτή μέ τίς δυνάμεις της τήν Ἑλλάδα. Ὅλος ὁ χρόνος της διετίθετο πυρετωδῶς γιά ἐπισκέψεις νοσοκομείων, κοινωνικῶν ἱδρυμάτων, γιά τήν ὀργάνωσι ἀποστολῶν.

Στήν Ἑλλάδα ἤδη ἀπό τῆς ἐγκαταστάσεώς της ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη εἶχε ἀναλάβει τήν ἐπίτιμη προεδρία τῆς «Φανέλλας τοῦ Στρατιώτου», πού εἶχε τότε ἱδρυθῆ. Διάφορα εἴδη συνεκεντροῦτο καί ἀπεστέλλοντο στούς στρατιῶτες, ὅπως πουλόβερ, γάντια, κάλτσες, φανέλλες κλπ.

Ἡ Πριγκίπισσα ἐπί πλέον εἶχε ἀσχοληθῆ καί σ' ἕναν ἄλλον τομέα. Στήν περίθαλψι τῶν τραυματιῶν, μέ τήν ὀργάνωσι νοσοκομειακῶν σιδηροδρομικῶν συρμῶν ἤ πλοίων. Μέ χαρακτηριστικά ἐπιτελικά προσόντα, ἡ Πριγκίπισσα Διαδόχου εἶχε τεθῆ ἐπί τό ἔργον, προσφέροντας μεγάλη δραστηριότητα γιά τήν ἐπίτευξι αὐτῶν τῶν σκοπῶν. Ταυτόχρονα, ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη ἔσπευδε νά ἀλληλογραφῆ μέ τόν ἁπλό Ἕλληνα πολίτη ἤ στρατιώτη, πού ἤθελε κοντά της νά βρῆ λίγη παρηγοριά ἤ νά πάρη μιά συμβουλή. Συγγραφεύς τήν ἔχει ὀνομάσει ἐπιτυχῶς ἡ «ἀλληλογράφος τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ» Γιά νά προσθέση περαιτέρω:

«Πτωχοί, ἄρρωστοι, ἐγκαταλελλειμένοι σπεύδουν νά τῆς γράψουν. Ἀπέριττα, ἁπλᾶ, μέ τόν ἀνορθόγραφον χαρακτῆρα, καί μέ τά «ὀρνιθοσκαλίσματά» των εἰς τά χαρτοφάκελλα τῆς πεντάρας, ἄνδρες κά γυναῖκες ἐμπιστεύονται εἰς Αὐτήν, τήν ζωντανήν ἔκφρασιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀγάπης, τόν πόνον των καί λαμβάνουν πάντοτε ἀπάντησιν καί κατά τό δυνατόν ἱκανοποίησιν. Ἡ ἀλληλογραφία λαοῦ κά πριγκιπίσσης εἶχε γίνει πλέον θεσμός. Καί ἀπό τότε μία θερμή ἐνθουσιώδης ἀτμόσφαιρα λατρείας περιβάλλει τήν νέαν Ἑλληνίδα πριγκίπισσαν, πού ἐννοεῖ ἀνά πᾶσαν στιγμήν νά εὑρίσκεται παρά τό πλευρόν τῶν πατριωτῶν της».

Καθ' ὅλο τό διάστημα τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου ἡ

Πριγκίπισσα Φρειδερίκη ὑπῆρξε πανταχοῦ παροῦσα σέ κάθε ἐκδήλωσι, πού θά μποροῦσε νά μειώση ἔστω καί κατ' ἐλάχιστον τίς δυσμενεῖς συνθῆκες τοῦ πολέμου.

Ἀδιάπτωτη συνεχιζόταν ἡ δραστηριότης της, ἐνῶ τώρα νέα νέφη σκίαζαν τόν ὁρίζοντα. Γινόταν σαφές πλέον ὅτι ἐπέκειτο καί ἀπό τόν ἄλλο ἑταῖρο τοῦ Ἄξονος, τήν Γερμανίαν, ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου ἐνατίον τῆς Ἑλλάδος. Γιά τήν Πριγκίπισσα τό ἐνδεχόμενο αὐτό ἐνεῖχε καί μία πρόσθετη δραματικότητα, δεδομένης τῆς γερμανικῆς καταγωγῆς της.

Μία ἐκτεταμένη εἰκόνα τῆς ψυχῆς της ἐκείνων τῶν ἡμερῶν ἀποκαλύπτει ἡ ἐπιστολή, πού εἶχε γράψει πρός τούς γονεῖς της:

«26 Μαρτίου 1941
Ἀθῆναι

Ἀγαπητοί μου γονεῖς,

Κάποιος Βαρῶνος φόν Γκ. μέ πληροφόρησε ὅτι βρίσκεται ἐδῶ ἐκ μέρους τοῦ γερμανικοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καί θά ξαναφύγη αὔριο γιά τή Γερμανία. Τοῦ δίνω αὐτό τό γράμμα καί ἴσως τοῦ δώσω καί μερικά τσιγάρα. Πιθανόν αὐτή νά εἶναι ἡ τελευταία μου εὐκαιρία νά σᾶς γράψω καί γι' αὐτό θά σᾶς πῶ ἀνοιχτά ὅ,τι σκέφτομαι.

Ἐδῶ ὅλοι εἶναι πεπεισμένοι ὅτι οἱ Γερμανοί θά μᾶς ἐπιτεθοῦν σε μιά-δύο μέρες. Δέν θά μέ ἐξέπληττε ἄν ὁ ἴδιος ὁ κύριος πού παίρνει μαζί του τό γράμμα μου ἔχη προηγουμένως παραδώσει τό τελεσίγραφο στή γερμανική πρεσβεία καί ὁ δυστυχής Ἔρμπαχ (ὁ Γερμανός πρεσβευτής) περιμένει νά ἔλθη ἡ στιγμή γιά νά τό ἐπιδώση στήν Κυβέρνησί μας. Καί γιατί ὅλα αὐτά; Γιά νά βοηθηθοῦν οἱ φασίστες; Ἡ βοήθεια τούς εἶναι ἄχρηστη: ἔχουν ἐξοφλήσει γιά πάντα. Ἄν ὅμως, παρά ταῦτα, ἡ Γερμανία ἐπετίθετο ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, τότε αὐτό θά ἦταν γιά τήν Ἑλλάδα ἡ μεγαλύτερη δόξα πού θά μποροῦσε νά διανοηθῆ. Δύο Μεγάλες Δυνάμεις ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος!

Ὁ δεύτερος λόγος τόν ὁποῖον ἡ Γερμανία θά ἦτο δυνατόν νά μηχανευθῆ γιά μιά ἐπίθεσι ἐναντίον μας εἶναι ἡ Ἀγγλία. Ἀκούω, κυριολεκτικῶς, τόν κόσμο στή Γερμανία νά λέη: Δέν

Ἀναμνηστική φωτογραφία ἀπό τήν ἡμέρα πού βαπτίσθηκε ἡ Πριγκίπισσα τῆς Ἑλλάδος Εἰρήνη, στήν Νότιο Ἀφρική. Ὄρθιοι ἀπό ἀριστερά, ὁ Πρῖγκιψ Ράτζιβιλ (πού εἶχε νυμφευθῆ Ἑλληνίδα Πριγκίπισσα), ὁ Πρῖγκιψ Γεώργιος, ὁ τότε Διάδοχος Παῦλος καί ὁ Στρατάρχης Γιάν Σμάτς, πού ἔχει στήν ἀγκαλιά του τήν ἀναδεκτή του Πριγκίπισσα Εἰρήνη. Καθήμενες ἀπό ἀριστερά, ἡ κυρία Σμάτς, ἡ Πριγκίπισσα τῆς Ἑλλάδος Αἰκατερίνη, ἡ Πριγκίπισσα Διαδόχου Φρειδερίκη καί ἡ Πριγκίπισσα Μαρία Βοναπάρτου. Ἐμπρός εἰκονίζονται οἱ μικρές Πριγκίπισσες Τατιάνα Ράτζιβιλ, Σοφία καί ὁ τότε Ἐπίδοξος Διάδοχος Κωνσταντῖνος.

ἔχομε βεβαίως τίποτε μέ τήν Ἑλλάδα καί μάλιστα τήν θαυμάζομε· ἀλλ' ὁ Φύρερ εἶπε: «Θά καταπολεμήσω τήν Ἀγγλία ὁπουδήποτε τήν συναντήσω».

Λοιπόν, ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι στήν Ἑλλάδα δέν πρόκειται νά συναντήση τήν Ἀγγλία. Αὐτές οἱ λίγες ἑκατοντάδες τῶν ἀνδρῶν, τούς ὁποίους οἱ Ἰταλοί ἔφεραν στήν Ἑλλάδα, δέν ἔχουν καμμιά σημασία γιά τήν Ἀγγλία –ἄν ὁ Γερμανοί πρόκειται νά μᾶς ἐπιτεθοῦν γι' αὐτόν τόν λόγο. Ὁ Χίτλερ δέν μπορεῖ νά καταπολεμήση ἐδῶ τήν Ἀγγλία, θά μποροῦσε ἴσως νά καταπολεμήση τούς Ἕλληνες, ἄν καί οὔτε αὐτό θά τό κατώρθωνε πολύ εὔκολα, μέ τήν ἀτμόσφαιρα πού ἐπικρατεῖ ἐδῶ. Εἶναι βεβαίως εὐκολώτερο γιά τούς Γερμανούς νά ἔλθουν ἐδῶ παρά νά πᾶνε στήν Ἀγγλία κι' αὐτός, κατά τή γνώμη μου, εἶναι ὁ μόνος λόγος πού μποροῦν νά ἔχουν.

Εἶναι ὁ λόγος ὅτι ἦταν ἀναγκαία ἡ ἀναγγελία μιᾶς νέας ἐπιτυχίας.

Φυσικά θά μᾶς προσφέρουν πρῶτα μιά συμμαχία μέ τόν Ἄξονα κ.λ.π. κ.λ.π. Ἀκούω τόν κόσμο, στή Γερμανία, νά λέη: Γιατί νά μήν ἀκολουθήσετε τό παράδειγμα τῆς Ρουμανίας, τῆς Βουλγαρίας καί, τώρα, τῆς Γιουγκοσλαβίας;

Γνωρίζετε πώς ὑποσχέθηκαν νά ἱκανοποιήσουν τίς ἐδαφικές ἀπαιτήσες τῆς Βουλγαρίας, πρᾶγμα πού σημαίνει τή Θεσσαλονίκη καί τή Θράκη; Ὑποσχέθηκαν ἐπίσης μιά διέξοδο πρός τή θάλασσα στή Γιουγκοσλαβία, φυσικά εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Γερμανία μπορεί καί μάχεται γιά τό δικό μας διάδρομο, ἐνῶ αὐτό δέν φαίνεται νά τήν σταματᾶ ἀπό τοῦ νά δημιουργῆ νέους διαδρόμους. Εἶναι αὐτή μιά δικαία διεθνής Τάξις Πραγμάτων; Πρέπει νά τό ἐπιτρέψωμε αὐτό; Ἐάν προσχωρήσωμε στόν Ἄξονα θά χάσωμε τήν ἀνεξαρτησία μας.

Ξέρω ὅτι θά πῆτε: «Ναί, ἀλλά μόνο κατά τή διάρκεια τοῦ πολέμου». Ποιός ὅμως τό ἐγγυᾶται αὐτό;

Ἐάν προσχωρήσουμε τώρα στόν Ἄξονα, τό πρῶτο πρᾶγμα πού θά ἔπρεπε νά κάνωμε θά ἦταν νά διώξωμε τούς Ἄγγλους· τό δεύτερο θά ἦταν νά προσκαλέσωμε τόν προσφιλῆ γερμανικό στρατό νά μᾶς κατακτήση, ἤ νά καταλάβη τούς λιμένες μας καί τά ἀεροδρόμιά μας· τό τρίτο θά ἦταν νά ζητήσωμε ἕναν

οἰκονομικό καί πολιτικό σύμβουλο, τόν ὁποῖο μέ μεγαλοψυχία θά μᾶς παραχωροῦσαν· τό τέταρτο θά ἦταν ὅτι, ἐφ' ὅσον θά βρισκόμασταν ὑπό τήν προστασία τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, δέν θά χρειαζόμασταν πιά τόν δικό μας.

Ἡ ἀποστράτευσις εἶναι πολύ πιό φθηνή καί πρακτική, ἄρα ἄς στείλωμε τούς στρατιῶτες μας στά σπίτια τους! Τό πέμπτο θά ἦταν ὅτι, ἀπό εἰλικρινῆ ἀγάπη πρός τόν Ἄξονα καί τή Νέα Τάξι, θά ἔπρεπε νά προσφέρωμε τή Θράκη στή Βουλγαρία καί τή Θεσσαλονίκη στή Γιουγκοσλαβία. Ἀπό ἀγάπη πρός τόν Μουσολίνι ν' ἀποσύρωμε τίς δυνάμεις μας ἀπό τήν Ἀλβανία στά σύνορά μας, προσφέροντάς του τήν εὐκαιρία νά προετοιμασθῆ καλύτερα γιά τήν ἑπόμενη φορά, εἴτε νά τοῦ προσφέρωμε, ἐφ' ὅσον πιά θά ἀνήκωμε στόν Ἄξονα, ἀπό φιλία, τήν Ἤπειρο, τήν ὁποία ἐξ ἀρχῆς ἐπιθυμοῦσε.

Κι' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δέν θά ἔχωμε πιά τήν ἀνάγκη τῆς Βασιλικῆς Φρουρᾶς: οἱ Γερμανοί, εἰς ἔνδειξιν ὑψίστης τιμῆς, θά τοποθετήσουν Γερμανούς φρουρούς μπροστά στό σπίτι μας. Ἀντί νά πηγαίνωμε ἐν πομπῆ στή Μητρόπολι, θά πηγαίνωμε σέ πρεμιέρες ταινιῶν περί Βίσμαρκ καί ἄλλων παρομοίων. Τά ταχυδρομεῖα, τά τηλέφωνα, οἱ μεταφορές, ἡ προπαγάνδα καί ἡ οἰκονομία θ' ἀφεθοῦν στά πολύ ἱκανώτερα χέρια τῶν ναζιστῶν. Κι' ἔτσι γινόμαστε ἕνα πιστό καί λογικό μέλος τοῦ Ἄξονος καί τῆς Νέας Τάξεως Πραγμάτων.

Προσχώρησις στόν Ἄξονα σημαίνει εἴτε ἐθελουσία καί χωρίς ἀγῶνα ἐγκατάλειψις τῆς ἀνεξαρτησίας ἀπό κάποιον, εἴτε τήν ἐσπευσμένη αὐτοκτονία του ἀπό φόβο μήπως τόν σκοτώσουν.

Θά σᾶς καταπλήξη ἴσως τό γράμμα μου κι' αὐτό μπορῶ νά τό κατανοήσω. Ἀλλ' ὅ,τι σᾶς λέω εἶναι ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού θά συνέβαινε καί μιλῶ ἀπό τήν ἑλληνική σκοπιά.

Ἀπό τή γερμανική σκοπιά, αὐτά δέν ἔχουν φυσικά σημασία. Ἄν προσχωρήσουμε στόν Ἄξονα θ' ἀποφεύγαμε τήν αἱματοχυσία ἀλλά θά χάναμε τήν πατρίδα μας καί τήν τιμή μας, καί ὅλα αὐτά ἑκουσίως.

Οἱ σημερινοί Ἕλληνες θά ὑπερασπίσουν τόν ἑαυτό τους ἐναντίον ὁποιουδήποτε, ἀκόμη κι' ἄν τούς ἐπετίθετο ὁλόκληρος

Ἡ Πριγκίπισσα Διαδόχου Φρειδερίκη, πού ἄσκησε μεγάλο κοινωνικό ἔργο στά χρόνια τῆς ὑποχρεωτικῆς παραμονῆς της στήν Μ. Ἀνατολή καί Ν. Ἀφρική, ἀπευθύνει ραδιοφωνικό μήνυμα πρός τούς ὑπόδουλους Ἕλληνες.

ὁ κόσμος κι' ἄν δέν τούς ἀπέμενε τό παραμικρό ἔστω ἴχνος ἐλπίδος. Ἐκτιμοῦμε τή δόξα καί τήν τιμή περισσότερο ἀπό τή νίκη· οὔτε ἕνας Ἕλλην δέν σκέπτεται τή στιγμή αὐτή διαφορετικά: κι' ἐγώ ἡ ἴδια ἔτσι σκέπτομαι.

Ὑπῆρχε μιά ἐποχή ὅπου μέ λύπη σκεπτόμουν τήν πιθανότητα ὅτι ἡ Γερμανία θά μποροῦσε νά πλήξη στά νῶτα τή μικρή αὐτή χώρα τῶν ἡρώων, ἀλλά τώρα δέν αἰσθάνομαι ἄλλο ἀπό μανία. Αὐτή ὅλη ἡ ὑπόθεσις εἶναι ἕνα βρωμερό τέχνασμα, ἀνάξιο τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ. Δέν μπορῶ νά τό πιστέψω καί δέν θά τό πιστέψω ὥσπου νά συμβῆ. Τό γερμανικό αἷμα μου

ἐπαναστατεῖ μπροστά σέ τόση μικρότητα.

Ἴσως νά μή μπορῆτε πιά νά μέ καταλάβετε, ἔτσι πού μιλῶ. Ἀλλ' ἀγαπῶ μέ φανατισμό τούς ἀνθρώπους αὐτούς κι' αὐτή τή χώρα. Οἱ στρατιῶτες μας μοιάζουν στ' ἀλήθεια μέ θεούς καί δέν εἶναι πιά ἄνθρωποι, μέ τά ὅσα πέτυχαν.

Στίς ἀρχές τοῦ πολέμου, τήν κατάστασι στήν Ἤπειρο τήν ἔσωσαν οἱ γυναῖκες. Κουβαλοῦσαν πυρομαχικά ἐπάνω στά βουνά, γέμιζαν τά ὅπλα μετέφεραν τά τρόφιμα δυό καί τρεῖς φορές τήν ἡμέρα ἐπάνω στά βουνά, ἀνάμεσα στά ἐχθρικά πυρά, γιά νά προσφέρουν βοήθεια στούς μαχομένους ἄνδρες, τήν ὥρα τοῦ ἀγῶνος. Οἱ στρατιῶτες θαυμάζουν ἀπεριόριστα τίς γυναίκες τῆς Ἠπείρου. Χάρις σ' αὐτές οἱ ἄνδρες σταμάτησαν τούς Ἰταλούς – ἐπειδή οἱ γυναῖκες μετέφεραν στίς πλάτες τους τά ὅσα ἐκεῖνοι χρειάζονταν.

Ἐπισκέπτομαι σχεδόν κάθε μέρα τούς τραυματίες στά νοσοκομεῖα καί μιλῶ μαζί τους. Τραυματίες πού ἔχουν χάσει καί τά δύο τους πόδια αἰσθάνονται δυστυχεῖς ἐπειδή δέν μποροῦν πιά νά πολεμήσουν. Δάκρυα ἀνεβαίνουν στά μάτια μου ὅταν κυττάζω τούς ἀνθρώπους αὐτούς. Στό μέτωπο πολεμοῦν σάν λιοντάρια κι' ὅταν ἐπιστρέφουν εἶναι σάν παιδιά – τόσο τρυφεροί, τόσο εὐγενικοί, τόσο συγκινητικοί.

Σέ τέτοιες στιγμές γίνεται φανερό πώς ἡ Ἑλλάς δέν ἀποτελεῖ μέρος τῶν Βαλκανίων. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἕνας ξεχωριστός λαός, μέ ψυχές ἡρώων, πού ποτέ δέν θά προσέφεραν ἀμαχητί τήν ἐλευθερία τους, γιά ὁποιοδήποτε τίμημα. Τήν ἐποχή αὐτή ὁ Ἕλλην εἶναι ὅπως θά πρέπει νά ἦταν τόν ἀρχαῖο καιρό, κι' ἐγώ εἶμαι εὐτυχισμένη πού ζῶ σέ μιά τέτοια ἐποχή, καθώς καί ὑπερήφανη πού ὁ γυιός μου εἶναι ὁ μέλλων Βασιλεύς.

Κάθε στρατιώτης ἔχει στήν τσέπη του μιά φωτογραφία τοῦ μικροῦ Κωνσταντίνου. Αὐτό ἦταν τό πρωτοχρονιάτικο δῶρο τοῦ Παύλου πρός τούς στρατιῶτες. Ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νά γράφουν γράμματα στόν μικρό, γιά νά τόν εὐχαριστήσουν καί νά τοῦ ὅτι πολεμοῦν γι' αὐτόν καί τήν πατρίδα του.

Ὁ Γεώργιος, ὁ ὁποῖος συμπεριφέρεται ὑπέροχα, εἰδικώτερα μετά τόν θάνατο τοῦ γέρου (= τοῦ Μεταξᾶ), παίρνει καθημερινῶς ἐπιστολές καί τηλεγραφήματα ἀπό γονεῖς, χῆρες καί

Στήν ἔπαυλι τῆς Ἀλεξάνδρειας ὅπου διέμεναν κατά τήν ἐποχή τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, τά τέκνα τοῦ διαδοχικοῦ ζεύγους τῆς Ἑλλάδος φωτογραφίζονται καθώς παίζουν.

παιδιά, πού τοῦ ἀναγγέλλουν τόν θάνατο μελῶν τῆς οἰκογένειας τους μέ τίς λέξεις: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς, ζήτω ἡ Ἑλλάς». Κάποιος τραυματίας στρατιώτης εἶπε στόν θεῖο Ἰάκωβο πώς εἶχε χάσει ἕναν ἀδελφό στό μέτωπο καί πῆγε ἐθελοντής γιά νά ἐκδικηθῆ τόν θάνατό του. Τώρα πού αὐτός τραυματίστηκε, ὁ δεκαεπτάχρονος γυιός του πῆγε ἐπίσης ἐθελοντής, γιά νά ἐκδικηθῆ κι' αὐτός μέ τή σειρά του.

Ἴσως τώρα νά καταλαβαίνετε τήν ἀτμόσφαιρα πού κυριαρχεῖ ἐδῶ.

Ὁ νέος Πρωθυπουργός εἶναι ἕνας ἄνθρωπος θαυμάσιος καί ἀξιοπρεπής. Ὁ Παῦλος τόν εἶχε ἀρχικά στήν ἐπιτροπή του, ὅταν ἐπεχείρησε νά ξεκινήση ἕνα Κίνημα Νεολαίας, τό ὁποῖο ἀργότερα ὁ γέρος κατέστρεψε τελείως.

Ἀλλά πρέπει νά σταματήσω τά πολιτικά καί νά γράψω καί τίποτ' ἄλλο. Ποιός ξέρει ποιός θά διαβάση αὐτό τό γράμμα. Δέν πειράζει, δέν ἔχει μυστικά. Πρέπει τώρα νά σταματήσω. Τό γράμμα μου ἔγινε ὁλόκληρο βιβλίο.

Ἐλπίζω νά μή σᾶς ἀναστατώσουν ὑπερβολικά τά ὅσα ἔγραψα. Ἔτσι σκέπτεται ἐδῶ ὁ λαός, ὄχι μόνο οἱ ἡγέτες ἀλλά καί ὁ κάθε κοινός ἄνθρωπος.

Ὥς τήν τελευταία στιγμή δέν θά πάψω νά ἐλπίζω ὅτι τίποτε δέν πρόκειται νά συμβῆ. Θά ἤμουν τόσο δυστυχισμένη ν' ἀποκοπῶ ἀπό σᾶς, εἰδικώτερα τώρα πού τά ἀδέλφια μου πολεμοῦν στό μέτωπο καί πού ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ρωσίας θ' ἀρχίση σέ λίγο. Θά μπορῶ πάντοτε νά ἐπιχειρήσω νά σᾶς στείλω νέα μου μέσω κάποιας οὐδετέρας πρεσβείας, καί ὁπωσδήποτε ὅλα αὐτά εἶναι μεταβατικά. Σ' ἕνα-δύο χρόνια θά καθώμαστε ὅλοι μαζί καί θά τά συζητοῦμε. Πόσο θά γελᾶμε γιά μερικά ἀπ' αὐτά καί πόσο εὐτυχισμένοι θά εἴμαστε πού ἡ ἀμοιβαία ἀνησυχία μας ἐπιτέλους ἔληξε.

Ὅλα αὐτά εἶναι τόσο παράλογα καί τραγικά ὥστε δέν ἔχει νόημα νά τά συζητοῦμε. Τό Καλό θά νικήση. Τό Καλό σέ κάθε χώρα. Πιστεύω πότε-πότε ὅτι θά ἦταν καλύτερο νά διαβάζη κανείς τήν Ἱστορία παρά νά τήν δημιουργῆ. Ἡ θεία Μαρία (Μαρία Βοναπάρτου, σύζυγος τοῦ Πρίγκιπος Γεωργίου) θεωρεῖ καλύτερο καί περισσότερο ἐνδιαφέρον ν' ἀποκτᾶ ἀπό τήν

Ὕστερα ἀπό πέντε χρόνια ὑποχρεωτικῆς παραμονῆς στό ἐξωτερικό ἡ Ἑλληνική Βασιλική Οἰκογένεια, ἐπιστρέφει καί πάλι στήν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἔχει προηγηθῆ ἐπικυρωτικό δημοψήφισμα. Ὁ Βασιλεύς Γεώργιος Β΄, ὁ Διάδοχος Παῦλος καί ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη ὅταν τόν Σεπτέμβριο 1946 ἐπιστρέφουν στήν Ἑλλάδα.

1947, ἀπέριττη οἰκογενειακή φωτογραφία τοῦ διαδοχικοῦ ζεύγους τῆς Ἑλλάδος μέ τά τρία τέκνα τους, τόν Πρίγκιπα Κωνσταντῖνο καί τίς Πριγκίπισσες Σοφία καί Εἰρήνη.

Ἱστορία προσωπική πεῖρα. Ἴσως νά μήν ἔχη ἄδικο.

Εἶναι ἕνα ἄτομο συγκινητικό, κινηματογραφεῖ τά πάντα, πιθανά καί ἀπίθανα. Ἔχω καί πάλι ἕνα γράμμα της γιά σᾶς καί πεθαίνω ἀπό ἐπιθυμία νά μάθω ἄν μιλᾶ γιά πράγματα πού ἔχουν σχέσι μέ τίς σπουδές της.

Σᾶς στέλνω ἕνα ἄρθρο, σέ μετάφρασι φυσικά, τό ὁποῖο δημοσιεύθηκε σέ μιά ἀπό τίς ἐφημερίδες μας καί βρῆκε κολοσσιαία ἀνταπόκρισι. Εἶναι μιά ἀνοικτή ἐπιστολή, ἄς ποῦμε, ἀπό τόν ἑλληνικό λαό πρός τόν Χίτλερ, γραμμένη ἀπό τόν διευθυντή τῆς ἐφημερίδος. Ἡ μετάφρασις εἶναι δυστυχῶς πολύ δύσκολη, ἀλλά παρ' ὅλα αὐτά θ' ἀντιληφθῆτε τό νόημα. Ἡ ἐφημερίδα κυκλοφόρησε σέ 8 ἐκδόσεις, τήν ἡμέρα ἐκείνη. Ἔγινε κυριολεκτικῶς ἀνάρπαστη ἀπό τόν κόσμο.

Λυποῦμαι πάρα πολύ πού δέν μπορεῖτε νά δῆτε τά παιδιά. Εἶναι ὅ,τι πιό χαριτωμένο. Στήν κόρη μου, τό βιβλίο τῆς μαμᾶς

εἶχε τρομακτική ἐπιτυχία. Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά τό ξεφυλλίζουμε κάθε πρωί στό πρόγευμα.

Τώρα ὅμως καί ὁ Κωνσταντῖνος θά ἤθελε νά ἔχη ἕνα βιβλίο: τό κύτταγμα τῶν φωτογραφιῶν ἀρχίζει νά τοῦ ἀρέση. Ἀλλά πρέπει νά τελειώνω τώρα, νοιώθω σάν νά τά ἔχω τελείως χαμένα. Ἐλπίζω ὅτι θά μπορέσετε νά διαβάσετε αὐτό τό γράμμα. Πάρα πολλούς χαιρετισμούς στά ἀδέλφια. Μέ τή σκέψι εἶμαι πάντοτε κοντά σας, ὁ,τιδήποτε κι' ἄν συμβῆ. Τίποτε δέν μπορεῖ νά παρεμβληθῆ ἀνάμεσά μας. Γνωρίζω πόση ἀνησυχία θά πρέπει νά αἰσθάνεσθε γιά μᾶς, ἀλλά τό ἴδιο αἰσθανόμαστε κι' ἐμεῖς γιά σᾶς.

Ὁ Θεός νά σᾶς εὐλογῆ καί νά σᾶς ἔχη καλά καί νά μᾶς ξαναφέρη γρήγορα ὅλους μαζί. Ὁ Παῦλος σᾶς φιλᾶ ὅλους.

Μέ τίς σκέψεις μου καί τά φιλιά μου,
Πάντοτε μέ ἀφοσίωση καί εὐγνωμοσύνη
Φρειδερίκη»

Νέες τραγικές μέρες περιμένουν ὅμως τήν Ἑλλάδα. Στίς 6 Ἀπριλίου 1941 ἡ Γερμανία τελικά ἐπιτίθεται στήν Ἑλλάδα καί μέσα σέ τρεῖς ἑβδομάδες ἡ Ἀθήνα ἔχει καταληφθῆ. Ὁ Βασιλεύς ἐπί κεφαλῆς τῶν μελῶν τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας καί τῆς Κυβερνήσεως ἐγκαθίσταται στήν Κρήτη μέ πρόθεση νά συνεχίση τόν ἀγῶνα ἀπό τήν Μεγαλόνησο. Τίς δραματικές συνθῆκες τῶν ἡμερῶν αὐτῶν τίς συμμερίζεται προθύμως ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη. Ἡ ἴδια διηγεῖται ἕνα χαρακτηριστικό στιγμιότυπο, στά Ἀπομνημονεύματά της:

«Στήν Κρήτη, λίγο μετά τήν ἄφιξί μας, μᾶς βομβάρδισαν. Καταφύγαμε σέ μιά τάφρο, ἀπ' ὅπου διέκρινα καθαρά τίς βόμβες νά πέφτουν ἀπό τά ἀεροπλάνα καί νά σκᾶνε δεξιά κι' ἀριστερά μας. Δύο σκέψεις ἦλθαν στόν νοῦ μου: ἄν μέ πετύχουν δέν πρόκειται νά τό καταλάβω, ἄρα πρός τί ἡ ἀνησυχία· ἄν πάλι δέν μέ πετύχουν θά ἔχω τήν ἱκανοποίησι νά διηγοῦμαι τήν ἱστορία. Ἡ Σοφία, μόλις δύο ἐτῶν, καθόταν στά γόνατά μου. Κρατοῦσα τά χέρια μου σφιχτά ἐπάνω στ' αὐτιά της, ὥστε νά μήν ἀκούη τίς ἐκρήξεις τῶν βομβῶν, ἐνῶ συγχρόνως προσπαθοῦσα ν' ἀκούη ἐμένα πού τραγουδοῦσα, μᾶλλον ἀπελπισμένα, ἕνα παιδικό τραγούδι, «Μπέ, μπέ, μαῦρο

Ὁ Βασιλεύς Παῦλος σέ πορτραῖτο του τῆς ἐποχῆς πού ἀνῆλθε στόν Ἑλληνικό θρόνο.

Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη, πού μέσα σέ λίγα χρόνια κέρδισε ὁλοκληρωτικά τήν ἀγάπη τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

ἀρνάκι», γιά νά τῆς δώσω θάρρος! Ἡ Σήλα Μανκαίρ, ἡ ἀγαπημένη μας νταντά, κρατοῦσε στήν ἀγκαλιά της τόν Κωνσταντῖνο. Τήν κύτταζα καί σκεπτόμουν: καϋμένη κοπέλλα, δέν εἶναι καί τόσο ὡραῖο πού τά τραβᾶμε ὅλα αὐτά – ἀλλά στό τέλος-τέλος, ἀφοῦ οἱ βόμβες προωρίζονταν γιά μᾶς, ὑπέφερε κι' ἐκείνη λόγῳ τῆς ἀφοσιώσεώς της πρός τά παιδιά μας. Στό ὄρυγμα βρισκόταν μαζί μας ἕνας πολύ παχύς ἀξιωματικός τῆς ἀστυνομίας. Θυμᾶμαι ἀκόμη τήν πελωρία πλάτη του, καθώς διαγραφόταν μπροστά μας, ἐνῶ μέ τό κεφάλι του στό χῶμα μουρμούριζε προσευχές κι' ἔκανε συνεχῶς τόν σταυρό του.

Στήν Κρήτη, ἐπειδή κανείς δέν μᾶς περίμενε, δέν εἶχε γίνει γιά μᾶς καμμιά προετοιμασία. Αὐτό τό ἀνακαλύψαμε μόνο ἀφοῦ φάγαμε ἕνα πολύ καλό πρόγευμα σέ μιά καλύβα. Τήν χρησιμοποιοῦσαν μερικοί Ἄγγλοι ἀξιωματικοί τοῦ Ναυτικοῦ, οἱ ὁποῖοι μᾶλλον ἔκπληκτοι ἦλθαν κοντά μας ὅταν τελειώσαμε. Χρειασθήκαμε ὅλη τήν ἡμέρα γιά νά διασχίσωμε τό νησί, ἐπάνω σ' ἕνα προϊστορικό ταξί, καί ν' ἀπομακρυνθοῦμε ἀπό τίς βόμβες. Σέ κάθε χωριό ζητούσαμε νά πληροφορηθοῦμε μήπως εἶχαν φθάσει ὁ σύζυγός μου καί ὁ Βασιλεύς. Δέν ὑπῆρχε καμμιά πληροφορία. Τότε ἔμαθα πῶς νοιώθει κανείς ὅταν πεθαίνη ἡ ψυχή του. Ἀργά τή νύχτα μᾶς ἦλθε τό νέο πώς ἀκόμη δέν εἶχαν φύγει ἀπό τήν Ἀθήνα, γιατί τό φῶς τῆς ἡμέρας ἔκανε τήν ἀναχώρησί τους πολύ δύσκολη. Ἔφθασαν κοντά μας τό ἑπόμενο βράδυ».

Τελικά ὅμως, ὁ Βασιλεύς ἀποφασίζει νά στείλη τήν οἰκογένεια τοῦ Διαδόχου Παύλου στήν Αἴγυπτο, γιά μεγαλύτερη ἀσφάλεια.

Τίς λεπτομέρειες αὐτοῦ τοῦ ταξειδιοῦ ἀναπαριστᾶ μέ ἐκπληκτική γλαφυρότητα ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη, ἡ ὁποία σέ ἐπιστολή της πρός τήν θεία της Πριγκίπισσα Διαδόχου τῆς Σουηδίας τῆς γράφει:

«30 Μαΐου 1941

Ἀλεξάνδρεια

Ἀγαπητή θεία Λουΐζα,

Εἶμαι ἐνθουσιασμένη πού μοῦ δίνεται μιά εὐκαιρία νά σᾶς γράψω. Σᾶς παρακαλῶ νά μέ συγχωρήσετε γιά τό ἀπαίσιο αὐτό

Εὐτυχισμένες οἰκογειακές στιγμές στά 'Ανάκτορα τοῦ Τατοΐου: 'Από ἀριστερά: Σοφία, Φρειδερίκη, Κωνσταντῖνος, Παῦλος καί Εἰρήνη.

μουντζουρογράφημα, ἀλλ' ἄφησα τό στυλό μου στό σπίτι. 'Ο Παῦλος κι' ἐγώ συναντήσαμε ἐδῶ τόν Ντίκυ (τόν λόρδο Λούϊς Μαουντμπάττεν), τοῦ ὁποίου τό σκάφος βυθίστηκε – γιά τετάρτη φορά σ' αὐτόν τόν πόλεμο. Φαινόταν πολύ καλά, ἦταν ἐξαιρετικά εὔθυμος καί χαρήκαμε πού τόν εἴδαμε. Θά ἤθελα νά σᾶς πληροφορήσω ὅτι ὁ Παῦλος, τά παιδιά κι' ἐγώ εἴμαστε πολύ καλά.

Φεύγοντας ἀφήσαμε τήν 'Αλίκη καλά στήν ὑγεία της. Μαζί μέ τά παιδιά ἐγκατέλειψα τήν 'Αθήνα μιά μέρα πρίν ἀπό τόν

Παῦλο καί τόν ἀδελφό του, ἀεροπορικῶς καί προτοῦ ξημερώση. Ποτέ δέν θά ξεχάσω τήν ὥρα ὅπου εἶπα στόν Παῦλο ἀντίο, μιά στιγμή πρίν ἐπιβιβασθῶ στή βενζινάκατο πού μᾶς μετέφερε στό ὑδροπλάνο: δέν ἤξερα ἄν θά τόν ξανάβλεπα ποτέ, μιά καί οἱ πτήσεις κάθε ἄλλο παρά ἀσφαλεῖς ἦσαν τήν ὥρα ἐκείνη. Τή στιγμή πού φθάσαμε στήν Κρήτη γινόταν ἐκεῖ ἀεροπορική ἐπιδρομή καί μπήκαμε σ' ἕνα ὄρυγμα, μέ τά δυό παιδιά ριγμένα στό ἔδαφος, ἐνῶ οἱ βόμβες σφύριζαν κι' ἔπεφταν δεξιά κι' ἀριστερά μας. Τά ἀεροπλάνα πετοῦσαν πολύ χαμηλά καί μπορούσαμε νά δοῦμε τίς βόμβες καθώς ἔπεφταν. Ἔρριξαν γύρω μας 50 περίπου βόμβες, ἀλλά βγήκαμε σῶοι καί ἀφάνταστα ὑπερήφανοι πού εἴχαμε γίνει στόχος πυρῶν. Χρειασθήκαμε ὁλόκληρη τήν ἡμέρα γιά νά φθάσωμε μέ αὐτοκίνητο σ' ἕνα χωριό ὅπου μπορέσαμε νά μείνωμε. Κατά τή διαδρομή δέν εἶχα νά ταΐσω τά παιδιά, οὔτε καί σεντόνια γιά ν' ἀλλάξω τόν μικρό ἅμα βρεχόταν. Σέ κάποιο χωριό μιά γυναίκα μοῦ ἔδωσε μιά πετσέτα, τήν ὁποία ἔσχισα καί τόν τύλιξα μέσα.

Ὅταν φθάσαμε στό χωριό τοῦ προορισμοῦ μας, καμμιά φυσικά προετοιμασία δέν εἶχε γίνει γιά μᾶς καί δέν εἶχα κρεββάτι γιά νά βάλω τό ἀγοράκι μου νά κοιμηθῆ. Πῆρα λοιπόν δυό πολυθρόνες, τίς ἕνωσα καί ἅπλωσα ἐπάνω τους μιά κουβέρτα. Τό κρεββάτι αὐτό φαινόταν πολύ ἄνετο, ἀλλά τήν ἄλλη μέρα τό παιδί ἦταν καταφαγωμένο ἀπό κοριούς καί ψύλλους, ὅπως ἄλλωστε ἤμουν κι' ἐγώ καί ὅλοι μας. Τήν ἑπομένη ἔφθασε ὁ Παῦλος καί, δόξα τῷ Θεῷ, αἰσθάνθηκα πολύ καλύτερα. Μείναμε στό μέρος αὐτό ἕνα περίπου δεκαπενθήμερο καί, ἀφοῦ τό συνηθίσαμε, ἄρχισε νά μᾶς ἀρέση. Πλύναμε τό πάτωμα μέ ζεματιστό νερό, ὥστε ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τά ζωΰφια, καί σέ λίγο ἤμασταν στ' ἀλήθεια ἄνετα. Τότε ὅμως ἦλθε ὁ καιρός νά μετακινηθοῦμε ἀκόμη πιό μακρυά.

Σᾶς παρακαλῶ νά διαβιβάσετε τήν ἀγάπη μου στούς ἀγαπητούς μου γονεῖς καί ἀδελφούς. Ξέρω πώς μᾶς σκέπτονται συνεχῶς, ὅπως κι' ἐγώ τούς σκέπτομαι πάντα. Πέστε τους νά μήν ἀνησυχοῦν, γιατί ἐφ' ὅσον ἔχω τήν οἰκογένειά μου θά εἶμαι εὐτυχισμένη. Ἔχω μαζί μου μιά φωτογραφία ὅλων μας, ὅπου κι' ἄν πηγαίνω. Πέστε τους νά θυμοῦνται πώς ὅταν οἱ

Χαρακτηριστική φωτογραφία τῆς ἀγάπης πού συνέδεε τόν Βασιλέα Παῦλο μέ τόν υἱό του Διάδοχο Κωνσταντῖνο.

ἄνθρωποι εἶναι ἑνωμένοι μέ τή σκέψι, ὅπως εἴμαστε ἐμεῖς, ὁ χῶρος καί ὁ χρόνος δέν παίζουν κανέναν ἀπολύτως ρόλο. Μετά τόν πόλεμο θά ξανασυναντηθοῦμε πάλι ὅλοι, ἀδελφοί καί φίλοι σ' ὅλη τή γῆ, καί θά προσπαθήσωμε νά οἰκοδομήσωμε γιά τά παιδιά μας ἕναν κόσμο πιό εὐτυχισμένο. Γιά τό νέο αὐτό ξεκίνημα, ἡ μόνη ἐλπίδα θά εἶναι νά ξαναβροῦμε τούς προσωπικούς μας φίλους, ἄσχετα ἀπό τήν πλευρά στήν ὁποία βρίσκονται σήμερα, γιατί οἱ προσωπικοί μας φίλοι ποτέ δέν ἀλλάζουν.

Φρειδερίκη»

Κατά τήν διάρκεια τῶν ἑπομένων πέντε ἐτῶν ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη μέ τά τέκνα της ἄλλαξε τόπο διαμονῆς εἴκοσι δύο φορές! Ἀπό τήν Αἴγυπτο μεταφέρθηκαν στήν Νότιο Ἀφρική, ἀπό ὅπου ὁ Διάδοχος Παῦλος ἀνεχώρησε γιά τήν Ἀγγλία, ἀκολουθῶντας τόν Βασιλέα Γεώργιο Β'.

Ὁ χωρισμός τοῦ διαδοχικοῦ ζεύγους ὑπῆρξε φοβερά σκληρός. Ἀπό τό πλοῖο ἔγραφε στήν σύζυγό του ὁ Διάδοχος:

«Ἐν πλῷ

Καϋμενούλα μου πολυαγαπημένη,

Σήμερα εἶναι μιά ἀπό τίς φοβερώτερες ἡμέρες τῆς ζωῆς μου. Πόνεσα τόσο πολύ, τόσο πολύ, πού σ' ἄφησα μόνη. Καί τό νά σοῦ γράφω ἀπόψε εἶναι τό ἴδιο σκληρό, γιατί πρέπει νά σταματῶ κάθε τόσο γιά νά κλάψω. Ἀπό τότε πού ἔφυγα ἔχω ἕνα κόμπο στόν λαιμό μου καί ὅλη μέρα δέν κατώρθωσα νά σκεφθῶ ἄλλο τίποτα ἐκτός ἀπό τό λυπημένο σου προσωπάκι. Νοιώθω τόν χωρισμό αὐτόν σάν κάτι φρικτά σκληρό. Δέν μπορῶ νά κάνω τίποτ' ἄλλο παρά νά συλλογίζωμαι καί νά πιστεύω πώς ἔπρεπε νά γίνη ἔτσι, γιά κάποιον ὑψηλότερο σκοπό ἴσως κάτι καλό νά βγῆ ἀπ' αὐτό, κάτι πού θά βοηθήση στήν ὅλη μεγάλη ὑπόθεσι, κάτι πού μπορεῖ νά συμβάλη στή δημιουργία καλυτέρων καί ὡραιοτέρων ἡμερῶν γιά τή φτωχή μας πατρίδα. Αὐτή εἶναι ἡ μόνη μου παρηγοριά, ἄν καί γι' ἀπόψε παρηγοριά πολύ φτωχή. Ἀπόψε δέν μπορῶ νά μιλήσω γιά τίποτ' ἄλλο παρά γιά τήν καϋμενούλα μου, πού κλαίει μόνη στό δωμάτιό μας κι' ἐγώ δέν μπορῶ νά τήν παρηγορήσω γιατί εἶμαι πολύ μακρυά. Σέ κρατῶ στά χέρια μου καί προσπαθῶ νά

Στίς 7 Μαρτίου 1948 ἡ Δωδεκάνησος προσαρτήθηκε στήν Ἑλλάδα. Στήν ἀνωτέρω φωτογραφία, οἱ Βασιλεῖς Παῦλος καί Φρειδερίκη, ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος, ἡ Πριγκίπισσα Σοφία, ὁ Πρῖγκιψ Γεώργιος καί τά μέλη τῆς Κυβερνήσεως κατά τήν διάρκεια τῆς τελετῆς, ὅταν ὁ Βασιλεύς ἐκήρυξε τά Δωδεκάνησα ἀναπόσπαστο τμῆμα τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.

σέ παρηγορήσω. Ἴσως να τὸ νοιώθης κι᾽ ἐσύ αὐτό. Ἀλλά τό μεγάλο κενό ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχη. Ἄν ἤξερες, μικρή μου, πόσο σ᾽ ἀγαπῶ. Εἶσαι τό πᾶν γιά μένα! Καί μόνο γιά σένα θέλω νά ζῶ.

Χθές τή νύχτα δέν μποροῦσα νά γράψω ἄλλο, ἦταν πιό δυνατό ἀπό μένα. Ἐξακολουθῶ νά σέ συλλογίζωμαι, πού πῆγες μόνη στό σπίτι, τί νά αἰσθάνθηκες καί τί νά ἔκανες, καϋμενούλα μου ἀγαπημένη.

Ἄν ἤξερες πόσο λυπᾶμαι πού ἀναγκάσθηκες νά τά περάσης ὅλα αὐτά, μικρό μου παιδί. Ἐκεῖνο πού ἐπιθυμοῦσα πάνω ἀπ᾽ ὅλα ἦταν νά σέ κάνω εὐτυχισμένη. Λένε πώς ὁ πόνος εἶναι ἕνα ἀναγκαῖο κακό γιά νά κάνη τόν ἄνθρωπο ν᾽ ἀναπτυχθῆ πνευματικῶς, ἴσως λοιπόν νά ἔπρεπε νά γίνη ἔτσι.

Θέλω τουλάχιστον νά ἐλπίζω πώς αὐτά δέν θά σκιάσουν τό αἴθριο πνεῦμα σου καί πώς θά μείνης πάντα ἡ ἴδια. Ἀγαπημένε μου ἄγγελε, τά πάντα γίνονται γιά ἕνα σκοπό, γι᾽ αὐτό δέν πρέπει ν᾽ ἀπελπίζεσαι. Ὅλα θά τελειώσουν καλά καί τότε θά βλέπωμε τήν τωρινή ἐποχή σάν ἕναν ἀπαίσιο ἐφιάλτη.

Μόλις τελείωσα τό βιβλίο πού διάβαζα. Σοῦ τό συνιστῶ. Ὁ τίτλος του εἶναι «Ἐνσαρκωμένη Ἶσις». Δέν εἶναι εὔκολο στό διάβασμα, γιατί μερικά μέρη του εἶναι μακροσκελῆ καί παρατραβηγμένα. Ἄν ὅμως κατορθώσης νά ἔχης τήν ὑπομονή νά τό διαβάσης, θά δῆς ὅτι περιέχει ἕνα πλῆθος ἐνδιαφέρουσες ἰδέες. Ὁ συγγραφεύς πιστεύει ἀκλόνητα στή μετενσάρκωσι καί περιγράφει διαφόρους ἀνθρώπους μέ τούς ὁποίους ἔζησε στήν Αἴγυπτο, πρίν ἀπό τρεῖς χιλιάδες περίπου χρόνια, κι᾽ ἀργότερα ἐξακολούθησε νά τούς συναντᾶ διά μέσου τῶν αἰώνων.

Ἴσως κι᾽ ἐμεῖς νά ζήσαμε κατά καιρούς μαζί, διά μέσου τῶν αἰώνων, καί ν᾽ ἀγαπούσαμε πάντα ὁ ἕνας τόν ἄλλον· γιατί ἡ δική μας ἀγάπη δέν εἶναι ἀπό τίς συνηθισμένες. Ἴσως, μικρή μου ἀγαπημένη, ἄν μποροῦσες νά συνειδητοποιήσης ὅτι χρόνος δέν ὑπάρχει κι᾽ ὅτι πάντοτε ἀγαπούσαμε καί πάντοτε θ᾽ ἀγαποῦμε ὁ ἕνας τόν ἄλλον, ἡ ἰδέα αὐτή νά σέ βοηθοῦσε κάπως· γιατί, τί εἶναι μερικοί μῆνες χωρισμοῦ μπροστά σέ ἀμέτρητες χιλιάδες χρόνια; Ξανασυναντηθήκαμε στήν τωρινή μας ζωή

γιά νά βοηθήσωμε ὁ ἕνας τόν ἄλλον. Ἐγώ σοῦ ἄνοιξα ὡρισμένους ὁρίζοντες, ἐνῶ ἐσύ συγκράτησες τά δυό μου πόδια στό ἔδαφος – διαφορετικά, ἴσως νά εἶχα λησμονήσει πώς ἔχω νά κάνω μερικά πράγματα σ' αὐτή τή γῆ καί νά σκεπτόμουν τά γεγονότα μόνο μέ τρόπο ἀφηρημένο καί γενικό. Ἀνταμείβομε ὁ ἕνας τόν ἄλλον μέ πολλούς τρόπους καί, παρ' ὅλο πού δείχνεις νά νομίζης ὅτι δέν ἔκανες τίποτε γιά μένα, ἔχεις κάνει πολλά. Γιά ν' ἀναφέρω μόνο μιά λεπτομέρεια, ἔφερες στήν ἐπιφάνεια τά καλύτερα αἰσθήματά μου, χάρις στήν ἀγάπη μου γιά σένα – ἔτσι ὥστε νά πιστεύω πώς δέν θά εἶχα κατορθώσει ν' ἀναπτυχθῶ πνευματικῶς τόσο γρήγορα ὅσο τό πέτυχα, χωρίς τήν ἀδιάκοπη γλυκειά παρουσία σου κοντά μου. Νομίζω ὅτι καί τώρα ἔκανα πάλι ἕνα μικρό βῆμα πρός τά ἐμπρός.

Σκέπτομαι συχνά τίς παλιές ἡμέρες στό σπίτι, πόσο εὐτυχισμένοι ἤμασταν, καί δάκρυα κυλοῦν στά μάγουλά μου. Μικρέ μου ἄγγελε, τά χρόνια αὐτά τοῦ γάμου μας εἶναι τά πιό εὐτυχισμένα τῆς ζωῆς μου. Τίποτε τό καλύτερο, ἀπ' ὅπου κι' ἄν προέρχεται, δέν μπορεῖ νά τά πλησιάση. Εὐχαριστῶ τόν Θεό γιά κάθε λεπτό πού μπόρεσα νά περάσω μαζί σου. Τόν εὐχαριστῶ καί γιά τίς δυνατές ἐκεῖνες συγκινήσεις, ὅταν γεννήθηκαν τά μικράκια μας. Εὐλόγησε τόν γάμο μας μέ δυό χαριτωμένα παιδιά. Ἐλπίζω καί προσεύχομαι νά ἔχουν αὐτά ζωή καλύτερη ἀπό τή δική μας στούς τελευταίους αὐτούς μῆνες. Ἔχομε τόσα πολλά γιά τά ὁποῖα πρέπει νά εἴμαστε εὐγνώμονες, ὥστε δέν ἀξίζει νά χαλᾶμε τήν καρδιά μας γιά τίς τωρινές στιγμές. Ἴσως οἱ θλιβερές αὐτές στιγμές νά μήν εἶναι παρά μιά προετοιμασία γιά καινούργιες, πολλές καί πολύ εὐτυχισμένες μέρες. Ἄς δώση ὁ Θεός. Ὑπάρχουν τόσα πολλά πού θά μπορούσαμε νά κάνωμε γιά τή φτωχή μας πατρίδα, φθάνει νά μᾶς δινόταν ἡ εὐκαιρία».

Ἐγκατεστημένη πλέον στήν Νότιο Ἀφρική, συνδέεται φιλικώτατα μέ τήν οἰκογένεια τοῦ Νοτιοαφρικανοῦ πρωθυπουργοῦ στρατάρχου Γιάν Σμάτς, ὁ ὁποῖος καί γίνεται ἀνάδοχος τοῦ τρίτου τέκνου τοῦ Διαδόχου Παύλου, τῆς Πριγκιπίσσης Εἰρήνης, πού γεννήθηκε στό Κέϊπ Τάουν τό 1942.

Παράλληλα ὅμως καί ἀπό τήν ξενητειά συνεχίζει τίς

Ἡ μεγαλύτερη ἴσως προσφορά πού παρέσχε στό Ἑλληνικό Ἔθνος ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἦταν ἡ διάσωσις 25.000 παιδιῶν - θυμάτων τοῦ συμμοριτοπολέμου. Ἀνωτέρω, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη φωτογραφίζεται ἀνάμεσα σέ μερικά ἀπό τά παιδιά αὐτά.

κοινωνικές της δραστηριότητες καί τόν Μάϊο 1942 ἱδρύει τήν ὀργάνωσι «Ταμεῖον Προνοίας τῆς Πριγκιπίσσης Διαδόχου τῆς Ἑλλάδος». Μέ λίγα σεμνά λόγια ἀναγγέλλει πρός ὁλόκληρο τόν κόσμο τήν ἵδρυσι τοῦ Ταμείου Προνοίας, πού πρόκειται νά προσφέρη ἀκολούθως πολύτιμες ὑπηρεσίες στόν Ἑλληνικό Λαό:

«Ἕλληνες καί φίλοι τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλλάς ἐπολέμησε γιά τήν Ἐλευθερία καί ὅλοι γνωρίζουν τό πῶς ἐπολέμησε. Σήμερα ἄνδρες, γυναῖκες καί παιδιά πεθαίνουν εἰς τήν Ἑλλάδα ἀπό τήν πεῖνα. Παρ' ὅλα αὐτά, τό ἠθικό τους εἶναι ψηλά καί ἡ ὥρα τῆς ἐλευθερίας πλησιάζει. Θά εὕρη ὅμως τόν τόπο εἰς ἀπερίγραπτον χάος καί δυστυχίαν.

Γιά νά ὀργανωθῆ ἀπό τώρα ἡ βοήθεια πού θά σταλῆ εἰς τήν Ἑλλάδα, εὐθύς ὡς ἀπελευθερωθῆ, ἔχω ἱδρύσει τό «Ταμεῖον Προνοίας τῆς Πριγκιπίσσης Διαδόχου», τό ὁποῖον ἐργάζεται ἤδη μέ δραστηριότητα εἰς διάφορα μέρη τῆς γῆς.

Ἀπευθύνομαι πρός τό κοινόν τῆς γείτονος καί φίλης Αἰγύπτου. Ἀπευθύνομαι πρός αὐτούς πού ἀγαποῦν τήν Ἑλλάδα, πού ἔχουν αἰσθανθῆ τό τί ἔκανε ἡ Ἑλλάς γιά τήν ἐλευθερία καί τόν πολιτισμό, καί πού ἡ γενναιόφρων ψυχή των δύναται ν' ἀντιληφθῆ τό μέγεθος καί τό ἄδικο τῆς σημερινῆς της δυστυχίας, καθώς καί τάς μελλοντικάς συνεπείας τοῦ σημερινοῦ δράματος.

Ζητῶ τήν συνδρομήν ὅλων καί πιστεύω, ὅτι εἰς αὐτόν τόν εὐτυχισμένο τόπο, ὁ ὁποῖος μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἔμεινε καί θά μείνη ἔξω τῆς θεομηνίας, ἡ ἔκκλησίς μου δέν θά μείνη χωρίς ἀπάντησιν.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΗ»

Ὁ ἑλληνισμός καί ὁ φιλελληνισμός τῆς Ν. Ἀφρικῆς καί τῆς Μ. Ἀνατολῆς συνεγείρονται ἀπό τήν ἔκκλησι τῆς Πριγκιπίσσης Φριεδερίκης καί ὅλοι σπεύδουν νά συνδράμουν τό ἔργο της παντοιοτρόπως.

Μεταξύ αὐτῶν καί ὁ πρωθυπουργός τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς στρατάρχης Γιάν Σμάτς, ὁ ὁποῖος λέγει:

«Ἡ Α.Β.Υ. ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη τῆς Ἑλλάδος ἵδρυσε ἕναν ἔρανον διά τά θύματα πολέμου τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἔρανος

αὐτός ὑπό τήν προεδρίαν τοῦ πρώην ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης κ. Τζαίημς Στράτφορδ εὑρίσκεται ἤδη ἐν λειτουργίᾳ καί ἔλαβεν ἀμέσως πολύτιμον ὑποστήριξιν ἀπό τό κοινόν. Θά ἤθελα νά ἐκφράσω πόσον θερμῶς ὑποστηρίζω τήν ἔκκλησιν αὐτήν καί νά ζητήσω ἀπό τό Νοτιοαφρικανικόν μας κοινόν νά συμβάλῃ μέ γενναίας δωρεάς.

Ἡ στάσις τῆς Ἑλλάδος κατά τόν πόλεμον αὐτόν ὑπῆρξεν ὑπέροχος. Πρό ὀλίγων ἀκόμη ἑβδομάδων ὁ κ. Τσῶρτσιλ ὁμιλῶν στό Κάϊρον ἔπλεξε τό ἐγκώμιον τοῦ ἡρωϊκοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, περιγράφων τά ἀφάνταστα δεινοπαθήματα πού οἱ μονάδες του ἀντιμετώπισαν κατά τήν ὑπεράσπισιν τῆς χώρας του ἐναντίον τῆς Ἰταλικῆς εἰσβολῆς. Ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία ἔσπευσε εἰς βοήθεια τῆς Ἰταλίας, οἱ Ἕλληνες θά ἐκέρδιζαν μίαν σημαίνουσαν νίκην διά τόν συμμαχικόν σκοπόν.

Κατά τήν διάρκειαν αὐτοῦ τοῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος διεξήχθη ὡς ἐπί τό πλεῖστον ἐπάνω εἰς τά ὑψηλά βουνά τῆς Ἀλβανίας, ὑπό δριμύτατον χειμῶνα, ὁ Ἑλληνικός στρατός ὑπέφερεν ἀπό τό κρύο περισσότερον ἀπό ὅσον ὑπέφερεν ἀπό τόν ἐχθρό. Δυστυχῶς τά δεινά τοῦ φτωχοῦ αὐτοῦ λαοῦ ηὐξήθησαν κατά τήν διάρκειαν τῆς κατοχῆς.

Ἐδείξαμεν τήν βοήθειαν, τήν ὁποίαν τρέφομεν πρός τόν ἡρωϊκόν αὐτόν λαόν μέ τήν ὑποδοχήν τήν ὁποίαν ἐκάμαμεν εἰς τούς Ἕλληνας πρόσφυγας. Εἴχομεν ἐπίσης τήν τιμήν νά φιλοξενήσωμεν μέλη τῆς Βασιλικῆς των Οἰκογενείας. Ἐσυνεισφέραμεν εἰς τόν ἔρανόν των, ἀλλά δυνάμεθα καί ἐπιθυμοῦμεν νά πράξωμεν περισσότερα, διότι κανένα ἀπό τά συμμαχικά κράτη δέν δικαιοῦται περισσότερον τῆς συμπαθείας καί τῆς ἐνισχύσεως ὅλων μας.

Εἶμαι εὐτυχής νά πιστοποιήσω τήν ἀξίαν καί τήν ἀνάγκην αὐτοῦ τοῦ ἐράνου. Ἐλπίζω ὅτι οἱ Νοτιοαφρικανοί ὅλων τῶν τάξεων θά ἐξακολουθήσουν νά συνεισφέρουν μέ γενναιοδωρίαν εἰς αὐτόν. Ἔτσι θά βοηθήσουν εἰς τήν ἀνακούφισιν ἐκείνων, πού ἐπλήρωσαν τήν μεγαλυτέραν μερίδα τῶν κινδύνων καί θυσιῶν τοῦ κοινοῦ μας ἀγῶνος.

Ἡ δοξασμένη Ἑλλάς οὐδέποτε ἔδειξεν ἱπποτικώτερον παρά-

δειγμα κατά τά μακρά ἔτη τῆς ἱστορίας της ἀπό τήν ἀντίστασιν, τήν ὁποίαν ἐτόλμησε νά προβάλῃ ἐναντίον τοῦ ἄξονος.

Μᾶς δίδεται σήμερα ἡ εὐκαιρία νά ἐκφράσωμεν τόν θαυμασμόν μας εἰς τό ἡρωϊκόν αὐτό ἔθνος, συμμετέχοντες γενναιόδωρα εἰς τόν ἔρανον τῆς Πριγκιπίσσης Διαδόχου τῆς Ἑλλάδος».

Ἡ νεαρή Πριγκίπισσα ἀντιμετωπίζει πολλά προβλήματα, ἀλλά ἄκαμπτη συνεχίζει τόν δικό της ἀγῶνα, προϊσταμένη στήν μεγάλη προσπάθεια πού ἔχει ἀναλάβει. Παρά τίς συνεχεῖς δραστηριότητές της, πού καλύπτουν ὅλο τόν χρόνο της, δέν παύει νά σκέπτεται τά ἀγαπημένα πρόσωπά της, μετά τά ὁποῖα ἔχει χωρισθῆ λόγω τῶν συνθηκῶν τοῦ πολέμου.

Πρόκειται γιά τούς γονεῖς της, μέ τούς ὁποίους ἦταν δύσκολη ἡ ἐπαφή της, ἐπειδή κατοικοῦσαν στήν Γερμανία. Ἐν τούτοις εἶχε βρεθῆ ὁδός ἐπικοινωνίας, μέσω τῆς Πριγκιπίσσης Διαδόχου τῆς Σουηδίας, πού ἦταν οὐδέτερο κράτος. Ἀπό τό Κάϊρο στέλνει μέ τόν τρόπο αὐτό τό ἀκόλουθο γράμμα στούς γονεῖς της:

«14 Ἰουλίου 1943

Κάϊρο

Ἀγαπητοί μου γονεῖς,

Ἔχω τή μεγάλη ἐλπίδα ὅτι τό γράμμα αὐτό θά φθάσῃ ὥς ἐσᾶς, εἰδικώτερα ἐπειδή ἐσωκλείω φωτογραφίες τῆς μικρῆς μου οἰκογενείας. Ἐγώ προσωπικῶς ἔχω τή γνώμη ὅτι τά παιδιά μου ἀποτελοῦν, ἁπλούστατα, δείγματα πρώτης ποιότητος. Καί εἶναι τόσο παχουλά κι' εὐτυχισμένα, ὅσο ἀκριβῶς φαίνονται στίς φωτογραφίες τους.

Πρίν ἀπό μερικές μέρες διέσχισα καί πάλι ἀεροπορικῶς ὁλόκληρη τήν ἀφρικανική ἤπειρο, προκειμένου νά δῶ τόν Παῦλο. Εἶναι ἡ τρίτη φορά πού τό κάνω αὐτό καί μπορῶ ν' ἀποφανθῶ ὁριστικά πώς τό ἀεροπορικό ταξίδι δέν μοῦ ἀρέσει ἰδιαίτερα. Ἦταν σκληρό γιά μένα νά ἐγκαταλείψω τά μικρά, πού εἶχαν γαντζωθῆ ἐπάνω μου χωρίς τελειωμό, καί ἀπεχθάνομαι νά φεύγω ἀπό τό σπίτι, ἔστω καί γιά λίγες ὧρες. Ὅμως δέν ἀντέχω τή ζωή δίχως τόν Παῦλο καί, παρά τόν φόβο καί τήν τρεμούλα μου στό ἀεροπλάνο, εἶμαι τώρα πάλι μαζί του. Θά

Καί ὅπου ἀκόμη δέν ὑπηρχε δρομος, οἱ Ἕλληνες Βασιλεῖς δέν ἀπέφυγαν νά ἐπισκεφθοῦν τίς δύσβατες ὀρεινές περιοχές γιά νά ἐπικοινωνήσουν μέ τόν πιό ἀπομονωμένο Ἕλληνα πολίτη. Στήν φωτογραφία αὐτή, οἱ Βασιλεῖς πάνω σε μουλάρια.

Οἱ Βασιλεῖς ἐπιβαίνουν μιᾶς ἁπλῆς ψαράδικης βάρκας γιά νά ἐπισκεφθοῦν δυσπρόσιτες μακεδονικές ἀκτές.

πρέπει νά ἔχω κάνει ἀεροπορικῶς γύρω στά 30.000 μίλια σ' ἕνα χρόνο. Ὄνειρό μου εἶναι νά ταξιδέψω μετά τόν πόλεμο μέ βοϊδάμαξα, ὅπου ὁ ἐπιβάτης δέν εἶναι ἐκτεθειμένος σέ ὑπερβολικό κίνδυνο!

Ἔλαβα τό γράμμα σας στά τέλη Μαρτίου, λίγο προτοῦ φύγω ἀπό τή Νότιο Ἀφρική, καί εἶμαι εὐτυχής πού εἴσαστε ὅλοι καλά στήν Αὐστρία. Ἀνησυχεῖ κανείς τόσο πολύ γι' αὐτούς πού ἀγαπᾶ...

Ἔχω τό δυνατό συναίσθημα ὅτι θά συναντηθοῦμε πάλι ὅλοι, κι' αὐτό θά εἶναι ὑπέροχο. Πόσα θά ἔχωμε νά ποῦμε μεταξύ μας καί πόσα γιά νά γελάσωμε. Μπορεῖ τό παρελθόν νά ὑπῆρξε δύσκολο καί δυσάρεστο, ἀλλά τό μέλλον θά εἶναι καλύτερο. Πρέπει νά τό πιστεύωμε αὐτό καί, ἐφ' ὅσον τό πιστεύομε,

Πρόθυμη πάντα νά συζητήση, νά ἀκούση καί ὅπου εἶναι δυνατόν νά ἐπιλύση τά προβλήματα τῶν ἁπλῶν κατοίκων τῆς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας. Ἐδῶ, ἡ Βασίλισσα κατά τήν ἐπίσκεψί της σέ χωριό τῆς Εὐρυτανίας, συνομιλεῖ μέ γέροντα, ἐνῶ στό μέσον διακρίνεται ἡ Πριγκίπισσα Σοφία.

πρέπει νά ἐνεργοῦμε ἀνάλογα καί ν' ἀποφεύγωμε τήν ὀργή καί τήν ἀποκαρδίωσι, ἔστω κι' ἄν ὁ πόλεμος αὐτός μᾶς ἔπληξε προσωπικά, μέ τρόπο σκληρό καί ἄγριο. Ὀφείλομε νά ξαναρχίσωμε ἀπό τήν ἀρχή, μαθαίνοντας νά ζοῦμε ὅλοι μαζί. Θά ἐπιθυμοῦσα νά εἶχε τελειώσει αὐτός ὁ πόλεμος, ὥστε νά μπορέσουν ἐπιτέλους οἱ ἄνθρωποι νά ζήσουν καί νά ἐργασθοῦν ξανά. Ἐλπίζω νά μήν κρατήση πολύ ἀκόμη.

Αἰσθάνθηκα εὐτυχία μαθαίνοντας νέα ἀπ' ὅλους ἐκείνους πού γνωρίζομε, καθώς κι' ἀπό τούς ἀγαπητούς μου γηραιούς

ὑπηρέτες τῆς Αὐστρίας. Σᾶς παρακαλῶ νά τούς δώσετε τούς χαιρετισμούς μας. Ἡ ἰδέα πώς τά παλιά μας ἄλογα ζοῦν ἀκόμη εἶναι πραγματικά ἀπίστευτη. Ἡ καλή μου γρια-Χέρθα ἦταν τό ἀγαπημένο μου ἄλογο. Στήν Ἀθήνα εἶχα ἀγοράσει ἕνα πού ἦταν ἴδιο μ' αὐτήν. Φυσικά δέν πρόκειται νά τό ξαναδῶ ποτέ, αὐτό ὅμως δέν εἶναι τό χειρότερο κακό.

Μᾶς ἔρχονται ἀπό τήν Ἀθήνα τά πιό θλιβερά νέα. Χιλιάδες χιλιάδων παιδιά ἔχουν πεθάνει ἀπό πεῖνα στήν Ἑλλάδα κι' ἐξακολουθοῦν νά πεθαίνουν. Αὐτό μοῦ κομματιάζει τήν καρδιά.

Ἐδῶ ἡ ζέστη δέν εἶναι τόσο ὅση θά μποροῦσε νά εἶναι. Στό Χαρτούμ, τοῦ Σουδάν, ἦταν πραγματικά φρικτή. Πέρασα ἐκεῖ μιά νύχτα καί σχεδόν ἔμαθα ἀπό ζέστη! Τέτοιο πρᾶγμα δέν μπορεῖ κανείς νά τό νοιώση παρά μόνο ἄν ἀποκτήση προσωπική πεῖρα. Τό κάθε τι πού ἐγγίζεις, ἡ πετσέτα τοῦ μπάνιου, τά σεντόνια, τά ροῦχα, ὅλα εἶναι καυτά, ἐνῶ ἀδιάκοπα θέλεις νά πίνης παγωμένο νερό.

Στή Νότιο Ἀφρική ἔχει τώρα χειμῶνα. Τό κλῖμα εἶναι τό ἴδιο ἀκριβῶς μέ τῆς Ἑλλάδος, ἤ πάντως πολύ παρόμοιο.

Ἔχω τραβήξει σέ ταινίες πολλά ἄγρια ζῶα καί κάποτε θά σᾶς τίς προβάλω. Τό βρίσκω αὐτό πολύ πιό ἐνδιαφέρον ἀπό τόν φόνο τῶν ζώων. Ἔχω ἐπίσης ἕνα μικρό φίλμ ἀπό τή βάπτισι τῆς Εἰρήνης. Εἶναι ἕνα παιδί συγκινητικό, ἔχει πάντοτε φιλική διάθεσι καί δέν κλαίει σχεδόν ποτέ. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι τρομερά πεισματάρης, ἀλλά ἔχει πολύ τρυφερή καρδιά. Ἡ Σοφία εἶναι ἀληθινός γελωτοποιός, ὅπως μπορεῖτε νά δῆτε ἀπό τή φωτογραφία. Ἔχει πολύ ἰσχυρή θέλησι, ἐπίσης ὅμως καί πολλή μητρική διάθεσι καί προστατεύει τόν ἀδελφό της καί τήν ἀδελφή της.

Ἡ Σοφία καί ὁ Κωνσταντῖνος ἐνδιαφέρονται πάντοτε πολύ νά μάθουν ποιό φόρεμα θά φορέσω τό πρωί. Ὡς ἐπί τό πλεῖστον τό διαλέγουν μόνοι τους. Δέν μποροῦν ν' ἀνεχθοῦν μαῦρο φόρεμα, ὅποτε τύχη νά τό φορέσω: διαμαρτύρονται κραυγαλέα καί τέλος ἀναγκάζομαι νά τό ἀλλάξω. Μοῦ ἀρέσει πολύ νά πηγαίνω μαζί τους περίπατο: μοῦ διηγοῦνται μακροσκελῆ παραμύθια, τά ὁποῖα φτιάχνουν μόνοι τους, καί μερικές φορές

Στήν πλατεία κάποιου ἑλληνικοῦ χωριοῦ ἡ Βασίλισσα σέρνει τόν χορό. Ἡ ἁπλότητά της καί ἡ ζεσταιά της ἦταν τά κύρια προσόντα της, πού τήν συνέδεσαν μέ τούς Ἕλληνες.

εἶναι πάρα πολύ ἀστεῖα. Πεθαίνουν ἀπό τά γέλια μέ τά δικά τους χωρατά καί τό πιό ἀστεῖο εἶναι ν' ἀκοῦτε τί λένε μεταξύ τους τό βράδυ, στά κρεββάτια τους. Θά ἤθελα νά μπορούσατε νά τά δῆτε καί νά τά χαρῆτε, ὅπως ἐγώ. Ὅταν τά βλέπη κανείς ἡ ζωή φαίνεται πολύ ὡραία.

Δυστυχῶς εἶμαι ὑποχρεωμένη νά τελειώσω τώρα, γιατί τό γράμμα πρέπει νά φύγη. Σᾶς σκέπτομαι ὅλη τήν ὥρα καί ξέρω ὅτι κι' ἐσεῖς μέ σκεπτόσαστε διαρκῶς. Αὐτός ὁ πόλεμος θά πρέπει κάποια μέρα νά τελειώση, ὁπότε ἡ ἀνθρωπότης θά ὁμαλοποιηθῆ καί τότε θά ξανασυναντηθοῦμε κι' ἐμεῖς ὅλοι.

Φρειδερίκη»

Ἀπόητη καί ἀκούραστη ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη συνεχίζει τίς ἐργώδεις προσπάθειές της στόν κοινωνικό τομέα. Ἀπό τόν ραδιοφωνικό σταθμό τοῦ Καΐρου μεταδίδεται στίς 27 Ἰουλίου 1943 τό ἀκόλουθο μήνυμά της:

«Εἰς τήν Αἴγυπτο ἔφθασα ὡς ξένη. Σήμερα ἔχω φίλους, φίλους πολλούς, πού μέ κάνουν νά αἰσθάνωμαι ὅτι τίποτε δέν μέ χωρίζει ἀπό σᾶς. Μά ὅσο πιό πολύ αἰσθάνομαι σά νά βρίσκωμαι στό σπίτι μου – εἰς τήν Αἴγυπτον – τόσο πιό πολύ ἡ σκέψις μου καί ἡ καρδιά μου, μέ σπρώχνουν πίσω στά κύματα τῆς Μεσογείου, στήν πατρίδα μου καί στό λαό της. Ἡ ἀμέτρητη καλωσύνη πού δείξατε σεῖς οἱ Αἰγύπτιοι σέ ὅσους οἱ τύχες τοῦ πολέμου ἔφεραν σέ τοῦτο τόν τόπο, θά μείνη φωτεινή εἰκόνα ὅταν γυρίσουμε στά σπίτια μας. Ὅταν ἔλθη ἡ λαμπρή αὐτή ὥρα, δέν θά γεμίσουν τά μάτια μας μονάχα δάκρυα χαρᾶς, ἀλλά καί δάκρυα λύπης, διότι θά πρέπει ν' ἀφήσουμε τούς φίλους πού μᾶς ἔδωσαν φιλοξενία καί φιλία στήν ὥρα τῆς μεγάλης μας ἀνάγκης.

Ἔχει λεχθῆ πώς οἱ φιλίες πού γεννιῶνται στίς πιό δύσκολες στιγμές τῆς ζωῆς εἶναι ἐκεῖνες πού βαστοῦν παντοτεινά. Αὐτό δέν ἀφορᾶ μόνον τούς ἀνθρώπους, ἀλλά καί τά ἔθνη. Ἡ Ἑλλάς καί ἡ Αἴγυπτος ἔχουν μεγάλες ὁμοιότητες. Ὄχι μόνον ὅσον ἀφορᾶ τό κλῖμα, τή θάλασσα, τόν ἥλιο καί τό γαλάζιο οὐρανό. Ὑπάρχει καί κάτι στήν ψυχή πού μᾶς συνδέει.

Ἀνέκαθεν νοσταλγοῦσα νά ἔλθω εἰς τήν Αἴγυπτον, γιά νά θαυμάσω τό ἀρχαῖον μεγαλεῖον της καί γιά νά ἔλθω εἰς ἐπαφήν μέ ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων οἱ πρόγονοι ἔχουν ψυχικούς δεσμούς μέ τήν Ἑλλάδα.

Πρός τήν Αἴγυπτο καί τήν Ἑλλάδα στρέφεται ὁ Δυτικός πολιτισμός διά νά εὕρη τήν γέννησίν του.

Πίσω ἀπό τίς δυό μας πατρίδες ὑπάρχει μακρά ἱστορία πολιτισμοῦ, πού ἔρχεται ἀπό ἀρχαιότατες πηγές...

Σήμερα ἡ φλόγα αὐτή τοῦ πολιτισμοῦ σιγοκαίει καί κάνει ἀπεγνωσμένη προσπάθεια γιά νά ἐπιζήση. Εἰς τήν Ἑλλάδα οἱ δυνάμεις τοῦ σκότους ἀπειλοῦν νά σβύσουν τήν θείαν αὐτήν σπίθα...

Ὅταν, τό φθινόπωρο τοῦ 1940, τά σύννεφα ἄρχισαν νά

Πανταχοῦ παροῦσα, στίς καλές καί στίς δύσκολες ὧρες τοῦ Ἑλληνι κοῦ Λαοῦ. Μέ ἔκδηλη συγκίνησι καί ἀγωνία, εἰκονίζεται ἐδῶ Βασίλισσα Φρειδερίκη στά Ἑπτάνησα, μετά τούς φοβερούς σεισμούς τ 1953.

Ὁ πρωθυπουργός τῆς Ἑλλάδος στρατάρχης Ἀλέξανδρος Παπάγος ὑποδέχεται στήν εἴσοδο τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν τούς Ἕλληνες Βασιλεῖς, πού προσέρχονται γιά νά παραστοῦν σέ ἐπίσημη δοξολογία.

μαζεύωνται ἀπό κάθε γωνιά τοῦ ὁρίζοντος, ὅταν εἶχε πέσει ἡ Γαλλία, ὅταν τά πλεῖστα τῶν μικρῶν κρατῶν εἶχαν ἐξαναγκασθῆ νά ὑπηρετοῦν τόν Ἄξονα καί ἡ Ρωσσία καί αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι δέν ἦσαν ἐμπόλεμοι, τίποτε δέν ἐφαίνετο ἱκανό νά ἐμποδίση τάς μηχανοκινήτους Μεραρχίας τοῦ Ἄξονος νά φθάσουν εἰς τήν κοιλάδα τοῦ Νείλου καί ν' ἁπλώσουν ἀπ' ἐκεῖ τόν πόλεμον εἰς ὅλην τήν Ἀφρικανικήν Ἤπειρον.

Ἐνόμιζαν ὅτι μποροῦσαν νά τρομάξουν τούς Ἕλληνας ἤ νά σαρώσουν τήν ἀπεγνωσμένην ἀντίστασίν των. Ἀλλά ἐλογά-

Ὁ Βασιλεύς Παῦλος ἐκφωνεῖ τόν Λόγο τοῦ Θρόνου κατά τήν ἐνακτήρια συνεδρίασι τῆς Βουλῆς. Ἀριστερά ὁ πρωθυπουργός Ἀλ. Παπάγος καί τά στελέχη τῆς κυβερνήσεώς του Ἐμμ. Τσουδερός, Σπ. Μαρκεζίνης, Π. Κανελλόπουλος καί Στ. Στεφανόπουλος.

ριαζαν ἄσχημα. Ξέχασαν ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι λαός πού θά πολεμοῦσε μέχρι τῆς τελευταίας του πνοῆς καί τῆς τελευταίας σταγόνος τοῦ αἵματός του, διά νά διατηρήση τήν ἐλευθερίαν του. Ἐλησμόνησαν πώς διά τούς Ἕλληνας δέν ἔπαιζαν ρόλον αἱ μηχανοκίνητες μεραρχίαι, ἐλησμόνησαν πώς δέν ὑπάρχουν μόνον ὑλικαί ἀξίαι, ἀλλά καί ἠθικαί τοιαῦται.

Εἰς τά βουνά τῆς Ἀλβανίας οἱ ἄνδρες μας δέν εἶχαν νά πολεμήσουν μόνον ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλά καί ἐναντίον τοῦ ψύχους τοῦ Ἀλβανικοῦ χειμῶνος. Διά νά σᾶς δώσω μίαν μικράν ἰδέαν τῶν κακουχιῶν τοῦ πολέμου αὐτοῦ, θά σᾶς ἀναφέρω μερικά γεγονότα πού θά σᾶς ἐνδιαφέρουν.

Ἡ Ἑλλάς, πολύ πτωχό κράτος, μποροῦσε νά διαθέση δι' ἕκαστον στρατιώτην, ἐκτός ἀπό τήν στολήν του, δύο ζεύγη κάλτσες δι' ἀρκετούς μῆνας, μίαν κουβέρταν καί ἕνα ζεῦγος ἀρβύλλες. Ἡ τροφή του συνίστατο ἀπό μισή κουραμάνα ἡμερησίως καί μερικές ἐληές, ἐάν εὑρίσκοντο. Μέ αὐτήν τήν τροφή ἔζη, ἐπολέμα καί ἀπέθνησκεν ὁ ἕλλην στρατιώτης. Πολλές φορές καί αὐτή ἡ μισή κουραμάνα δέν ἔφθανε μέχρις αὐτοῦ, διότι τά χιόνια ἦσαν πολλά καί τά βουνά πολύ ἀπότομα διά τά ζῶα. Θυμᾶμαι ὅτι ἐχάσαμεν τά τρία τέταρτα τῶν μεταγωγικῶν μας ἡμιόνων, ὅταν κάποτε τά χιόνια ἀπέκλεισαν τά πρωτόγονα αὐτά μέσα ἐπικοινωνίας. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι μέγας ἀριθμός τῶν στρατιωτῶν μας ἔμεινε ἐπί ἀρκετάς ἡμέρας χωρίς καί αὐτό τό πενιχρόν του συσσίτιον. Ἐκείνη τήν ἐποχήν περίπου 8.000 ἕλληνες στρατιῶτες ἔχασαν τά πόδια ἤ τά χέρια τους ἀπό κρυοπαγήματα. Προτιμοῦσαν νά σταθοῦν καί νά πολεμήσουν νηστικοί καί ξυπόλητοι, παρά νά παραχωρήσουν ἔστω καί σπιθαμήν ἐδάφους εἰς τούς ἰταλούς. Εἶδα τούς ἀκρωτηριασμένους αὐτούς ἀνθρώπους στά νοσοκομεῖα τῆς Πατρίδος μου. Δέν ἦσαν κατηφεῖς. Ἤθελαν νά ἐξακολουθήσουν νά μάχωνται, συχνά ζητοῦσαν νά μοῦ ψιθυρίσουν κάτι στό αὐτί, δέν ἤθελαν νά ἐπιδειχθοῦν εἰς τούς ἄλλους. Καί τότε μέ παρακαλοῦσαν νά ἐνεργήσω ἐγώ γιά νά ξαναπᾶνε εἰς τό Μέτωπο. Ἠσθάνοντο ὅτι ἦσαν ἀκόμη εἰς θέσιν νά κάθωνται σ' ἕνα ἀεροπλάνο ἤ σ' ἕνα τάνκ καί νά ρίχνουν βόμβες στόν ἐχθρό.

Ὁ πατριωτισμός καί τό ἀσύγκριτο κουράγιο τους συχνά μοῦ ἔφερνε δάκρυα στά μάτια καί ἀναγκαζόμουν νά φύγω γιά νά ἐπιστρέψω τήν ἐπομένη. Οἱ ἄνδρες μας ἦσαν ἐμπνευσμένοι. Δέν ἦσαν πλέον θνητοί. Κάποιο ὑπερφυσικό πνεῦμα ἐφαίνετο νά τούς ἔχει κυριεύσει καί νά τούς κάνη νά ὑπομένουν κακουχίες καί νά κάνουν πράγματα πολύ ἀνώτερα τῶν δυνάμεων τῶν κοινῶν θνητῶν. Ἦσαν ὑπερενθουσιώδεις μέ τάς νίκας μας καί τήν ἰδέαν πώς οἱ εἰσβολεῖς θά ἐρρίπτοντο εἰς τήν θάλασσαν. Τότε ἦλθεν ἡ Γερμανική εἰσβολή...

Ὅμως ἡ Ἑλλάς ἦτο ἀποφασισμένη νά μήν ἀφίση τόν ἐχθρό νά σπάση τήν ὠχυρωμένη γραμμή τῶν Ἑλληνο-Βουλγαρικῶν συνόρων. Ἀφοῦ ἐδέχθη ὅλην τήν δύναμιν τῆς γερμανικῆς

Σέ μία ἀπό τίς ἐπισκέψεις της στά χωριά τῆς ἑλληνικῆς ὑπαίθρου ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη παρακολουθεῖ χορό πού ἔχουν «στήσει» οἱ γέροι ἠπειρωτικοῦ χωριοῦ.

Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἐπισκέπτεται «Σπίτι τοῦ Παιδιοῦ» σέ χωριό τῆς περιοχῆς Διδυμοτείχου.

Σέ μία ἀπό τίς ἐπισκέψεις της στά χωριά τῆς ἑλληνικῆς ὑπαίθρου ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη παρακολουθεῖ χορό πού ἔχουν «στήσει» οἱ γέροι ἠπειρωτικοῦ χωριοῦ.

Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἐπισκέπτεται «Σπίτι τοῦ Παιδιοῦ» σὲ χωριό τῆς περιοχῆς Διδυμοτείχου.

Ἄνω: Ἕνα χάδι στό μικρό Ἑλληνόπουλο ἀπό τό χέρι τῆς Βασιλίσσης, ἀποδεικνύει τήν ἄσβεστη ψυχική ἐπαφή πού συνέδεσε τήν Βασίλισσα Φρειδερίκη μέ κάθε Ἕλληνα.

Χαρακτηριστική φωτογραφία τῆς Βασιλίσσης, πού ἔχει στήν ἀγκαλιά της ἕνα κουνελάκι.

μηχανῆς, ἡ ἄμυνα τῆς γειτονικῆς μας χώρας ἐκάμφθη καί ὁ ἐχθρός ἐπλημμύρισε τήν 'Ελλάδα...

'Ο πόλεμος δέν ἐσταμάτησε μέ τήν κατοχή. Τά ὅπλα πού μεταχειρίζονται τώρα εἶναι ὅλα, πού εἶχαν ξεχασθῆ ἀπό τόν καιρό τῆς τελευταίας κατοχῆς τῆς Εὐρώπης ὑπό τῶν βαρβάρων φυλῶν τῆς 'Ανατολῆς. 'Ο τόπος τώρα καταστρέφεται καί καταστρέφεται συστηματικά...

'Η 'Ελλάς, ἡ ὁποία ἦτο κάποτε εὔφορος χώρα, πού τήν καλλιεργοῦσαν καί δούλευαν σκληρά γι' αὐτήν ἄνθρωποι, πού τήν ἀγαποῦσαν, εἶναι σήμερα ἐγκαταλελειμμένη. Τά χωράφια μένουν ἀκαλλιέργητα. Εἰς τάς πυκνοκατωκημένας βομβοπλήκτους πόλεις συμβαδίζουν ἡ ἐπιδημία καί ὁ λιμός.

Πρέπει νά ξανακτίσουμε ἀπό τήν ἀρχή. Νά ξανακτίσουμε τά σπίτια μας, νά ξαναφτιάξουμε τά κτήματά μας καί, τό σπουδαιότερο, πρέπει ἀπό τούς κατεστραμμένους αὐτούς ἀνθρώπους, νά ξανακτίσουμε τήν Πατρίδα μας.

Σήμερα, ὅπως οἱ τρεῖς Μεγάλοι καταστρώνουν σχέδια γιά νά καταστρέψουν τόν ἐχθρό, πρέπει ἐμεῖς νά καταστρώσουμε σχέδια καί νά βροῦμε τά μέσα γιά νά ξανακτίσουμε ὅ,τι αὐτός κατέστρεψε. Δέν μποροῦμε νά ξαναφέρουμε εἰς τήν ζωήν τά ἑκατοντάδας χιλιάδας νεκρῶν, δέν μποροῦμε νά ἀναστήσουμε αὐτούς πού πεθαίνουν καθημερινῶς ἀπό ἐλλείψεις. Μποροῦμε ὅμως καί πρέπει νά νοσηλεύσουμε αὐτούς πού θά ἐπιζήσουν. Πρέπει νά παράσχουμε τά πάντα γιά νά δώσουμε εἰς τήν 'Ελλάδα τά μέσα νά ξαναζήση εἰς τόν νέον κόσμον τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δικαιοσύνης, πού ξέρουμε ὅτι ἁπλώνεται μπροστά μας...

Φάρμακα, ἐμβόλια γιά νά καταπολεμηθοῦν οἱ ἐπιδημίες, τεχνητά πόδια γιά τίς χιλιάδες τῶν ἑλλήνων στρατιωτῶν πού ἔχασαν τά δικά τους, ἀπό τίς ὀβίδες καί τά χιόνια στά βουνά τῆς 'Αλβανίας. Ὅλα αὐτά χρειάζονται καί χρειάζονται τώρα, ὥστε νά εἶναι ἕτοιμα ὅταν θά ἔρθη ἡ εὐλογημένη ὥρα τῆς ἐλευθερίας...

Σᾶς ζητῶ νά βοηθήσετε τόν λαόν μας νά ξαναζήση. Νά ξαναζήση πάλι ἀπό τήν ἀρχή σχεδόν. Σᾶς ζητῶ νά δείξετε τήν γενναιοδωρίαν σας εἰς τά ἀθῶα θύματα τῆς βίας. Σᾶς ζητῶ νά

ἀνοίξετε ἕνα μέλλον εἰς τά παιδιά αὐτά, πού δέν ἔχουν μπροστά τους παρά τήν δυστυχίαν καί νά κάνετε ἕνα λαό πού ὑποφέρει πολύ, νά καταλάβη ὅτι καί πάλιν τό φῶς θ' ὑπερισχύση τοῦ σκότους.

Συναισθάνομαι ἀπολύτως τήν γενναιοδωρίαν πού δείξατε καί ἐξακολουθεῖτε νά δείχνετε πρός τόν Ἑλληνικόν λαόν ἀπό τόν Δεκέμβριο τοῦ 1940. Ἀλλά εἶναι γιά τά παιδιά καί τίς μητέρες πού σᾶς κάνω τήν ἔκκλησί μου ἀπόψε.

Θά φαίνεται ἴσως περίεργο ὅτι ἐγώ σᾶς κάνω αὐτήν τήν ἔκκλησιν. Ἀλλά εἶμαι μητέρα καί δέν τολμῶ νά σκεφθῶ πόσες καρδιές νέων μητέρων ἐρράγισαν ἀκούγοντας τά παιδιά τους νά κλαῖνε καί νά ζητοῦν λίγο ψωμί, ἐνῶ τά ἔβλεπαν νά ὑποφέρουν καί νά πεθαίνουν. Φαίνεται τόσο σκληρό νά σκεφθῆ κανείς ὅτι αὐτές οἱ γυναῖκες ἐθυσίασαν πρῶτα τούς ἄνδρες, τούς ἀδελφούς καί τούς πατέρες τους εἰς τήν Πατρίδα ἀγογγύστως καί τώρα εἶναι ὑποχρεωμένες νά θυσιάσουν καί τά μικρά καί ἀθῶα παιδιά τους.

Τώρα πού πλησιάζει ἡ ὥρα τῆς ἀπελευθερώσεώς των, πρέπει νά λογαριάζουμε καί τό κάθε δευτερόλεπτο, ἑτοιμάζοντες καί ὀργανώνοντες τό ἔργον τῆς ἀνακουφίσεώς των. Ὁ μόνος μου σκοπός εἶναι νά ἀγοράσω καί νά ἐναποθηκεύσω τά πλέον ἀναγκαῖα πράγματα καί νά τά ἔχω ἕτοιμα, ὥστε νά φορτωθοῦν καί ν' ἀποσταλοῦν εἰς τήν Ἑλλάδα ἀμέσως μετά τήν ἀπελευθέρωσίν της.

Σέ σᾶς, τούς συμπατριῶτες μου, λέγω πώς εἶμαι βεβαία πώς κανείς ἀπό ὅσους ἀκοῦν τήν ἔκκλησί μου δέν θά λείψη νά κάνη τό καθῆκον του νά βοηθήση εἰς τό νά παράσχουμε βοήθειαν καί ἀνακούφισιν εἰς τούς ἀσθενεῖς καί δυστυχοῦντας Ἕλληνας.

Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι σήμερα νά λογαριάσουμε τάς ἀμέσους ἀνάγκας των. Ἡ ἀνάγκη νά παρασχεθοῦν ἐπειγόντως τά μέσα αὐτά τῆς βοηθείας, μᾶς ὑπεδείχθη καί ἀπό ἀνώτερα στελέχη τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Σᾶς καλῶ ὅλους, εἴτε ὡς ἄτομα, εἴτε ὡς ὀργανώσεις, νά συνεργασθῆτε μαζί μου εἰς τό ἔργον αὐτό τῆς προνοίας. Δέν ἔχω ἀπαίτησιν ὅλη μας ἡ προσπάθεια νά γίνη ἐδῶ, τώρα. Θά ἤθελα, ἐάν δύναμαι νά τό

Οἱ Βασιλεῖς Παῦλος καί Φρειδερίκη σέ μία ἀπό τίς ἀπειροπληθεῖς ἐπισκέψεις τους στίς ἀκριτικές περιοχές τῆς χώρας (ἐδῶ στό χωριό Λεχώνια, συνομιλοῦν μέ τούς κατοίκους).

Αριστερά: Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη μέ λαϊκή ἐνδυμασία τῆς περιοχῆς Ἰωαννίνων, σέ φωτογραφία πού ἐλήφθη στά πρῶτα χρόνια ἀπό τῆς ἀνόδου της στόν Ἑλληνικό Θρόνο.

Ἄνω δεξιά: Παρουσία τοῦ Βασιλέως, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἐπιδίδει ἰδιοχείρως στούς ἀκρίτες μας τά δέματα τῆς «Φανέλλας τοῦ Στρατιώτου»

Κάτω δεξιά: Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἀνάμεσα σέ ἁπλούς Ἕλληνες τῆς ἐπαρχίας, χορεύει ἐθνικούς χορούς.

ἐλπίσω, νά ἐξακολουθήσω ἕως ὅτου ἐκπληρώσουμε τό χρέος μας πρός ἐκείνους πού δυστύχησαν τόσον εἰς τήν Ἑλλάδα. Πιστεύω σέ σᾶς, γιατί ξέρω πώς τό ὄνομα τῆς Ἑλλάδος εἶναι γραμμένο στήν καρδιά σας μέ φλογερά γράμματα. Ἀπευθύνομαι σέ σᾶς, τούς Αἰγυπτίους φίλους μου καί σᾶς παρακαλῶ νά βοηθήσετε καί πάλιν τήν Ἑλλάδα, ὅπως εἰς τό παρελθόν οἱ πρόγονοί σας, μᾶς ἐφώτισαν μέ τήν θείαν σπίθα τῆς ζωῆς καί τοῦ πολιτισμοῦ».

Τόν Σεπτέμβριο 1943 ἀκολουθεῖ νέα ἔκκλησις τῆς Πριγκιπίσσης Φρειδερίκης:

«Θά ἔχετε ἀκούσει ἤδη, ὅτι ἵδρυσα τό «Ταμεῖον Προνοίας τῆς Πριγκιπίσσης Διαδόχου» τοῦ ὁποίου ὁ σκοπός εἶναι νά στείλη βοήθειαν εἰς τήν Ἑλλάδα μας, εὐθύς ὡς ἀρχίση ἡ ἀπελευθέρωσίς της.

Ἤδη ἔχω κάμει ἀπό ἔτους καί πλέον ἔκκλησιν ἐν Αἰγύπτῳ πρός ὅλους τούς κατοίκους αὐτῆς καί ἀρκετοί ἀπήντησαν ἀποστέλλοντες γενναῖα ποσά. Καί εἰς τήν Νότιον Ἀφρικήν, ὅπου ἤμουν, διωργανώθη ἐπιτροπή, ἥτις εἰργάσθη μετ᾽ ἀφοσιώσεως καί τά ἀποτελέσματα εἶναι μέχρι τοῦδε λαμπρά. Ἔτσι θά δυνηθῶμεν νά στείλωμεν μερικές χιλιάδες μάλλινα σκεπάσματα, ὑποδήματα καί ρουχισμόν εἰς τούς δυστυχοῦντας συμπατριώτας μας εἰς τήν Ἑλλάδα.

Ἐλπίζω νά ἐνδύσωμε πολλά ἀπορφανισθέντα παιδιά νά τά θρέψωμε καί νά ἐπαναφέρωμεν εἰς τά χλωμά τους πρόσωπα τήν ὑγείαν καί τό γέλιο, πού τούς ἀφήρεσε ἡ πεῖνα καί ἡ δυστυχία πού προκάλεσαν οἱ ἐπιδρομεῖς. Δυστυχία καί φρίκη πού σεῖς οἱ εὑρισκόμενοι εἰς τήν εὐτυχισμένη καί φιλόξενο χώρα τῆς Αἰγύπτου, δέν ἐγνωρίσατε.

Εἶναι περιττόν νά σᾶς ἀναφέρω ὅτι ὅσα ποσά καί ἄν δυνηθῶμεν νά συλλέξωμεν, δέν θά εἶναι ἀρκετά διά νά θεραπεύσωμεν τάς πολλαπλάς ἀνάγκας τῶν Ἑλλήνων, πού τόσον ὑπερήφανα καί γενναῖα ἀντιμετωπίζουν ἐπί τόπου τήν κατάστασιν.

Διά τοῦτο ἀποτείνομαι καί πάλιν εἰς σᾶς καί εἰς τά γενναιόφρονα αἰσθήματά σας, ὅπως ἔλθετε ἀρωγοί εἰς τό ἔργον μου, καί εἶμαι βεβαία ὅτι ἡ ἔκκλησις δέν θά μείνη ἄνευ

Οἱ Βασιλεῖς προσέρχονται στά Παλαιά Ἀνάκτορα, γιά νά παραστοῦν σέ ἐναρκτήρια συνεδρίασι τῆς Βουλῆς τόν Ἀπρίλιο 1956, μετά τίς πρῶτες ἐκλογές πού ἀκολούθησαν τόν θάνατο του πρωθυπουργοῦ Ἀλεξ. Παπάγου.

ἀπαντήσεως. Ἰδίως κατά τήν στιγμήν αὐτήν, κατά τήν ὁποίαν ἐξελίσσονται ραγδαίως αἱ ἐπιχειρήσεις ὑπέρ τῶν Συμμάχων.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΗ»

Μέ τήν βοήθεια πού συνεκεντρώθη, ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη μπόρεσε νά ὀργανώση τήν ἀποστολή ἀπροσμέτρητου ὑγειονομικοῦ ὑλικοῦ καί κυρίως μέ μικρά κινητά ἰατρεῖα.

Σχετικά εἶχε γράψει ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη στόν Ἀντώνιο Μπενάκη, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀναλάβει πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυρθοῦ Σταυροῦ, μετά τήν Ἀπελευθέρωσι:

«20 Ὀκτωβρίου 1944

Ἀλεξάνδρεια

Ἀγαπητέ κύριε Μπενάκη,

Αἰσθάνομαι μεγάλη χαρά πού γράφω πρός τήν Ἑλλάδα καί

Ἀνάμεσα στό πλούσιο κοινωνικό της ἔργο, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη εἶχε περιλάβει καί τήν δημιουργία οἰκισμῶν ὁλοκλήρων πού ἐδίδοντο στούς ἀναξιοπαθεῖς. Στήν εἰκόνα, ἡ Βασίλισσα κατά τήν θεμελίωσι νέων πολυκατοικιῶν στήν περιοχή Ἀσυρμάτου.

ἔρχομαι σέ ἐπαφή μέ τούς φίλους μας, οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε ἔφυγαν ἀπό τή σκέψι καί τήν καρδιά μας. Ὁ Θεός νά σᾶς εὐλογῆ ὅλους. Τό μόνο πού θά ἐπιθυμοῦσα θά ἦταν νά μπορούσαμε νά ἤμασταν στήν ἀγαπημένη μας Ἑλλάδα, μεταξύ τοῦ λαοῦ μας. Ἄν δέν βρισκόμαστε ἀκόμη ἐκεῖ τό λάθος δέν εἶναι δικό μας. Ὁ σύζυγός μου ἔκανε τά ἀδύνατα δυνατά γιά νά ἐπιστρέψη στήν Ἑλλάδα, ἀπό τόν Ἰούνιο τοῦ 1943, καί νά συνταχθῆ μέ τούς ἥρωές μας, στά βουνά. Ἄν δέν τό κατώρθωσε, αὐτό συνέβη ἐξ αἰτίας πολλῶν καί διαφόρων ἐμποδίων πού τοποθετήθηκαν στόν δρόμο του. Ὁπωσδήποτε ἐλπίζω καί

Ἀναμνηστική φωτογραφία τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας στό Τατόϊ.

δέομαι νά εἴμαστε γρήγορα κοντά σας. Τώρα θά ἤθελα νά σᾶς ζητήσω μιά μεγάλη χάρι. Ἔχω ἑτοιμάσει ἕνα σωρό πράγματα, ὅπως παπούτσια, κουβέρτες, ροῦχα κ.λ.π. Ἡ ὀργάνωσίς μου ἐργάσθηκε σέ ὅλη τήν ἀφρικανική ἤπειρο, εἰδικώτερα στήν Αἴγυπτο καί τή Νότιο Ἀφρική. Ἑτοίμασα 25 κινητά ἰατρεῖα, τά ὁποῖα περιλαμβάνουν ἐπίσης χειρουργικές μονάδες, παιδικές μονάδες καί μονάδες μεταγγίσεως αἵματος. Ὅλα αὐτά τά πράγματα θέλω νά τά στείλω στήν Ἑλλάδα ὅσο τό δυνατόν συντομώτερα. Πρέπει νά ἔχω στήν Ἀθήνα μιά καλή καί ἀποδοτική ἐπιτροπή, ἡ ὁποία ν' ἀναλάβη τήν πλήρη εὐθύνη τοῦ ἔργου. Θά σᾶς παρακαλοῦσα νά μέ βοηθήσετε καί νά ὀργανώσετε μιά τέτοια ἐπιτροπή.

Ἡ ἐπιτροπή θά πρέπει νά παραλαμβάνη τά εἴδη πού θ' ἀποστέλλωνται απ' ἐδῶ, νά τά ἀποθηκεύη, νά τά ταξινομῆ καί νά μέ συμβουλεύη γιά τό πῶς καί πότε πρέπει νά χρησιμοποιηθοῦν. Τά ἰατρεῖα εἶναι πολύ μεγάλης ἀξίας, γιατί εἶναι πλήρως ἐφωδιασμένα μέ ὄργανα τά ὁποῖα δέν μποροῦν ν' ἀγορασθοῦν ἤ ν' ἀντικατασταθοῦν. Θά ἐπιθυμοῦσα νά τά διαχειρισθῆ καί νά ἔχη σ' αὐτά μιά ἐπίβλεψι ὁ Ἐρυθρός Σταυρός. Κάθε ἰατρεῖο χρειάζεται ἕνα γιατρό, μιά νοσοκόμο, ἕναν ὁδηγό κι' ἕνα βοηθό. Μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν ὁπουδήποτε στήν Ἑλλάδα. Παρακαλῶ γνωρίστε μας τί σᾶς εἶναι δυνατόν νά κάνετε γιά ὅλα αὐτά, ἔτσι ὥστε νά μπορέσωμε νά σᾶς γνωστοποιήσωμε κι' ἄλλες λεπτομέρειες καί ν' ἀρχίση ἡ ἐργασία. Ἀπευθύνομαι σέ σᾶς κι' ἔχω ἐμπιστοσύνη ὅτι θά μοῦ παράσχετε ὅλη τή βοήθεια καί τήν ὑποστήριξί σας.

Μέ τίς εὐχαριστίες μου ἐκ βάθους καρδίας καί τίς καλύτερες εὐχές σέ σᾶς, τή σύζυγό σας καί ὅλους τούς φίλους.

Φρειδερίκη»

Καί ὁ ἀείμνηστος Ἀντ. Μπενάκης ἀπαντᾶ πρός τήν Πριγκίπισσα Φρειδερίκη ἀπό τήν Ἀθήνα:

«Πρός τήν Α.Β.Υ. τήν Πριγκήπισσαν Φρειδερίκην
Πριγκήπισσαν Διαδόχου τῆς Ἑλλάδος
Ἀλεξάνδρειαν
29 Δεκεμβρίου 1944

Οἱ Βασιλεῖς Παῦλος καί Φρειδερίκη, ἔχοντες στό μέσον τόν νεαρό Διάδοχο Κωνσταντῖνο, ὁ ὁποῖος μόλις γιά πρώτη ἡμέρα ἔχει φορέσει τήν στολή τοῦ Ἕλληνος στρατιώτου.

Οἱ Βασιλεῖς παρακολουθοῦν στόν Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν τήν ἐκφορά τῆς σοροῦ τῆς Πριγκιπίσσης τῆς Ἑλλάδος Ἑλένης Νικολάου, ἡ ὁποία πέθανε τόν Μάρτιο τοῦ 1957.

Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἀνάμεσα στά δύο μεγαλύτερα τέκνα της στήν γαλλική πόλι Ντρέ, ὅταν τήν ἐπισκέφθησαν γιά νά παρακολουθήσουν τούς γάμους τῆς Πριγκιπίσσης Ἑλένης, θυγατρός τοῦ κόμιτος τῶν Παρισίων.

'Αθῆναι

Ὑψηλοτάτη,

...Ἡ νέα Ἐπιτροπή (τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ)... εἶναι ἀποφασισμένη νά κάνη ὁ,τιδήποτε ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτήν γιά νά βοηθήση τόν δυστυχῆ λαό μας μέ κάθε δυνατό μέσον, σᾶς γράφω δέ κατόπιν αἰτήσεως τοῦ ἀνεψιοῦ μου (Προέδρου τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ), γιά νά παρακαλέσω θερμά τήν Ὑμετέραν Βασιλικήν Ὑψηλότητα νά πράξη ὁ,τιδήποτε μπορεῖ γιά νά βοηθήση. Ἀποδίδει βεβαίως (ὁ Πρόεδρος) μεγίστη σημασία στά κινητά ἰατρεῖα τῆς Ὑμετέρας Βασιλικῆς Ὑψηλότητος, καθώς καί στή μεγάλη ποσότητα χειμερινοῦ ρουχισμοῦ καί κλινοσκεπασμάτων, τά ὁποῖα οἱ ἀκούραστες προσπάθειές Σας τόσον ἐπιτυχῶς ἔχουν συγκεντρώσει...

Εἴμαστε χωρίς τρόφιμα, χωρίς νερό, χωρίς φῶς, χωρίς συγκοινωνιακά μέσα, χωρίς χρήματα. Τά νοσοκομεῖα εἶναι εἴτε ἐντελῶς εἴτε σχεδόν κατεστραμμένα. Χιλιάδες ἄνθρωποι ἔχουν ἀπαχθῆ ὡς ὅμηροι καί ἀντιμετωπίζουν ἀπερίγραπτη ἀγωνία. Χιλιάδες δολοφονήθηκαν. Τά σπίτια μας εἶναι γεμάτα πρόσφυγες ἀπό τμήματα τῆς πόλεως πού κατέχουν οἱ κομμουνισταί, καί διατρέχομε τόν κίνδυνο νά σκοτωθοῦμε, εἴτε στόν δρόμο εἴτε καθήμενοι μέσα στά σπίτια μας. Δέν θά ἐπιμείνω περισσότερο στήν περιγραφή τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς μας: εἶναι πραγματικά πάρα πολύ θλιβερές...

Πάντοτε Ὑμέτερος, λίαν εὐσεβάστως

Α. Μπενάκης»

Γιά τήν Ἑλλάδα τά δύσκολα χρόνια τῆς Κατοχῆς ἔχουν τελειώσει. Τήν πρόσκαιρη χαρά τῆς Ἀπελευθερώσεως τῆς χώρας ἔχει διαδεχθῆ ἡ κομμουνιστική ἐπανάστασις, σωρεύοντας νέα ἐρείπια στά ἐρείπια τοῦ πολέμου.

Αὐτοί πού ἔχουν πλέον καθῆκον νά ἀρχίσουν τήν Ἀνασυγκρότησι δέν ξέρουν ἀπό ποῦ ν' ἀρχίσουν...

Μετά τόν δεύτερο γῦρο, ὁ ἐγχώριος κομμουνισμός ἐπιχειρεῖ τόν τρίτο. Μέ προκλητικές ἐπιθέσεις, πού ὁλοένα γενικεύονται, οἱ ἀναρχοκομμουνιστές ἀρχίζουν μιά νέα ἀπόπειρα γιά νά καταλάβουν τήν ἐξουσία.

Ἐν τῶ μεταξύ τό 1946 διεξάγονται οἱ πρῶτες μεταπελευθε-

Οἱ Ἕλληνες Βασιλεῖς, συνοδευόμενοι ἀπό τήν Πριγκίπισσα Σοφία, κατά τήν ἐπίσημη ἐπίσκεψί της στήν Γαλλία. Ἄνω, τούς ὑποδέχεται ὁ Γάλλος Πρόεδρος. Κάτω, στό προεδρικό βαγόνι λίγο πρίν φτάσουν στήν Βουλώνη.

ρωτικές ἐκλογές, πού δίνουν τήν νίκη στό Λαϊκό Κόμμα, στήν παράταξι ἐκείνη πού εἶχε ταχθῆ ὑπέρ τῆς ἀμέσου ἐπανόδου τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας. Λίγους μῆνες ἀργότερα ἀκολουθεῖ τό δημοψήφισμα καί στίς 27 Σεπτεμβρίου 1946 ὁ Βασιλεύς Γεώργιος Β΄, ὁ Διάδοχος Παῦλος καί ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη ἐπιστρέφουν στήν Ἀθήνα, ὕστερα ἀπό πεντέμισυ ἐτῶν ὑποχρεωτική παραμονή μακρυά ἀπό τήν Ἑλλάδα. Ὡστόσο, τήν Ἑλλάδα περιμένουν νέα δεινά. Τά δεινά τοῦ συμμοριτοπολέμου.

Εὐθύς μετά τήν λῆξι τῆς Κατοχῆς στήν Ἑλλάδα, ἡ Πριγκίπισσα Φρειδερίκη ἐπαναδραστηριοποιεῖ τήν «Φανέλλα τοῦ Στρατιώτου», μεριμνᾶ γιά τήν κοινωνική πρόνοια.

Τήν 1η Ἀπριλίου 1947 κόβεται τό νῆμα τῆς ζωῆς τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β΄ καί στόν θρόνο τῆς Ἑλλάδος τόν διαδέχεται ὁ νέος Βασιλεύς Παῦλος.

Τρεῖς μῆνες ἀργότερα ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη κηρύσσει τήν ἐπαναδραστηριοποίησι τῆς «Φανέλλας τοῦ Στρατιώτου». Λέγει ἀπό ραδιοφώνου τόν Ἰούλιο 1947:

«Ἡ σκέψις ὅλων μας πρέπει νά εἶναι μέ αὐτούς πού μάχονται γιά τήν ἐλευθερία μας, γιά τόν πολιτισμό μας, γιά τήν Ἑλλάδα.

Πρέπει ὅμως νά καταλάβουν ὅτι ὅλη ἡ Ἑλλάς εἶναι κοντά τους καί χαίρεται ὅταν αὐτοί χαίρωνται, ὑποφέρει ὅταν αὐτοί ὑποφέρουν.

Τό ὀλιγώτερον πού μποροῦμε νά τούς προσφέρωμε εἶναι ἕνα ζεστό ροῦχο, πλεγμένο ἄν εἶναι δυνατόν ἀπό τά χέρια μας, ποτισμένο μέ τήν ἀγάπη μας, ὥστε ὅταν τό πάρουν, ὅταν τό φορέσουν, νά αἰσθανθοῦν πιό ζεστό, γιατί θά τό θερμάνη ἡ ἀγάπη τῆς μάννας, ἡ ἀγάπη τῆς ἀδελφῆς πού τόσο τούς λείπει ἐκεῖ ἐπάνω.

Γι' αὐτό συνεκρότησα μιά πολυμελῆ Ἐπιτροπή, ὥστε νά γίνη ἕνα σχέδιο, νά ὁρισθῆ μία ἡμέρα γιά τόν Στρατό μας, καί ἐκείνη τήν ἡμέρα νά προσφέρη ὅ,τι μπορεῖ ὁ καθένας καί νά σταλῆ τό ταχύτερον στόν προορισμό του.

Τό ἀποτέλεσμα τοῦ συναγερμοῦ αὐτοῦ πρέπει νά εἶναι καταπληκτικόν ὅπως καταπληκτικά εἶναι ὅσα κάμουν οἱ

Εἰκόνα ἀπό ἕνα ἰδιωτικό ταξίδι τῶν Ἑλλήνων Βασιλέων στήν Αὐστρία. Τό αὐτοκίνητο ὡδηγοῦσε ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεύς Παῦλος σέ ὅλη τήν διαδρομή.

Οἱ Βασιλεῖς ἐξέρχονται τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν, ὕστερα ἀπό τήν τέλεσι ἐπίσημης δοξολογίας. Πίσω ἀκολουθοῦν ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος ἡ Πριγκίπισσα Σοφία καί ὁ Πρῖγκιψ τῆς Ἑλλάδος Μιχαήλ. Κάτω: Οἱ Βασιλεῖς καί τά τρία τέκνα τους ἔξω ἀπό τά Παλαιά Ἀνάκτορα.

Δύο εἰκόνες ἀπό τήν ἐπίσκεψι, πού πραγματοποίησε στήν Ἀμερική ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη. Στά ἐκεῖ ἐργαστήρια ἀτομικῆς ἐνεργείας ξεναγήθηκε ἀπό τόν ἐξέχοντα ἀτομικό ἐπιστήμονα Γεώργιο Κοτζιᾶ, υἱό τοῦ ἄλλοτε δημάρχου Ἀθηνῶν.

Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἀνάμεσα σέ στελέχη τῆς «Προνοίας Βορείων Ἐπαρχιῶν» ἡ ὁποία λειτουργοῦσε ὑπό τήν αἰγίδα της.

Μέ τούς συνεργάτες καί καί συνεργάτιδές της στό πολυσχιδές καί πολύμορφο κοινωνικό της ἔργο.

Ἕλληνες ὅταν θέλουν.

Ὅλα ὅσα θά προσφερθοῦν εἰς εἴδη ἤ εἰς χρῆμα θά δοθοῦν εἰς τήν «Φανέλλα τοῦ Στρατιώτου», ἡ ὁποία ἔχει ἤδη ἔλθει σέ συνεννόησι μέ τό Γενικόν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ καί ἄλλας κρατικάς ὀργανώσεις διά τήν ταχίστην μεταφοράν τους καί διανομήν ἕως τόν πλέον ἀπομακρυσμένον στρατιώτην.

Ἀρχή ἄς κάνη ὁ λαός τῶν Ἀθηνῶν καί τοῦ Πειραιῶς, ἄς ἀρχίση τήν σταυροφορία διά τόν Στρατόν μας, γιά νά καταλάβουν αὐτοί πού κάνουν τό καθῆκον τους ἐκεῖ ἐπάνω ὅτι ἡ στοργή μας εἶναι ἄπειρος: Ὅτι κάνομε καί ἐμεῖς τό καθῆκον μας. Καί ἡ σκέψις αὐτή θά τούς δυναμώνη καί θά τούς κάνη ὑπερήφανους ὅπως εἴμαστε καί ἐμεῖς ὑπερήφανοι γι' αὐτούς.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΗ»

Τήν προσφορά καί τήν ἐθνική σημασία τοῦ ἔργου τῆς «Φανέλλας τοῦ Στρατιώτου» δίνει τό ἀκόλουθο ἀπόσπασμα ἀπό τόν ἀπολογισμό τῆς δεκαετοῦς δράσεώς της:

«Μετά τήν ἀπελευθέρωσιν ἡ «Φανέλλα τοῦ Στρατιώτου» ἀνασυνεκροτήθη, καί ἐπανίδρυσεν ἀπό τοῦ 1945 κατ' ἀρχάς μέν τά κυριώτερα ἐπαρχιακά Παραρτήματά της εἶτα δέ βαθμιαίως ηὔξηνε ταῦτα οὕτως ὥστε νά λειτουργήσωσιν ἐντός τοῦ 1948 ἐν ὅλῳ 50 Παραρτήματα εἰς πόλεις εἰς τάς ὁποίας ἑδρεύουσι μεγαλύτεραι στρατιωτικαί μονάδες. Εὐθύς ἀμέσως ἐπανήρχισε τήν παλαιάν πρό τῆς κατοχῆς δρᾶσιν. Ὑπῆρχε πλῆθος ἀναγκῶν τάς ὁποίας ἐκαλεῖτο νά ἀντιμετωπίσῃ. Θύματα τοῦ Ἀλβανικοῦ πολέμου, τῆς κατοχῆς, πυροπαθεῖς, πρόσφυγες, παιδιά, γέροντες, πάσης φύσεως ἀτυχεῖς ὑπάρξεις, αἵτινες εἶχον ἀνάγκην τῆς ἀμέσου ἀνακουφίσεως εἰς τάς Ἀθήνας καί εἰς τάς Ἐπαρχίας, εἰς πᾶσαν Ἑλληνικήν γωνίαν. Ὁ ἐθνικός Στρατός ἤρχισε τότε ἀνασυγκροτούμενος.

Κατά τά ἔτη 1945-1946 αἱ πρός τό Ἵδρυμα κρατικαί ἐπιχορηγήσεις ἦσαν μικραί, αἱ δέ δωρεαί ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἀσήμαντοι, ἐν συγκρίσει μέ τήν ἔκτασιν τῶν ἐχόντων ἀνάγκην βοηθείας. Οὐχ ἧττον ἡ «Φανέλλα τοῦ Στρατιώτου» κατά τήν περίοδον ταύτην παρέλαβε 617.816 τεμάχια εἰδῶν ἐπενδύσεως, ὑποδήσεως καί ραπτικῆς καθώς καί 42.072 μέτρα μαλλίνου γυναικείου ὑφάσματος, συνολικῆς

Στά πλαίσια ἐπίσημης ἐπισκέψεώς τους στήν Ἰταλία, οἱ Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος ἐπισκέφθηκαν στό Βατικανό καί τόν Πάπα Ἰωάννη ΚΓ΄.

ἀξίας 2.656 ἑκατομ. δραχμῶν περοερχομένων ἐξ Αἰ.ύπτου, τά ὁποῖα εἶχον συλλεγῆ ἐκεῖ, κατά τό διάστημα τῆς κατοχῆς, χάρις εἰς τήν στοργήν καί τήν μεθοδικήν ἐργασίαν τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης, ἐκ δωρεῶν τῶν Ἑλλήνων καί Φιλελλήνων τῆς Αἰγύπτου, Νοτίου Ἀφρικῆς, Παλαιστίνης καί Νοτίου Ἀμερικῆς, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς ἡ πρώτη βοήθεια πρός ἀνακούφισιν τοῦ δεινοπαθήσαντος κατά τήν κατοχήν πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Μικρόν μέρος ἐξ αὐτῶν ἦτο κατάλληλον διά τόν στρατόν τό δέ ὑπόλοιπον διά παιδιά καί τόν λοιπόν ἀστικόν πληθυσμόν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐμπιστευθέντων εἰς τό Ἵδρυμα εἰδῶν διενεμήθησαν κατά τά ἔτη 1945-46 εἴτε ἰδιοχείρως παρά τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης ἐν Ἀθήναις καί ἐν Βορείῳ Ἑλλάδι, εἴτε διά τοῦ ἐν Ἀθήναις Κεντρικοῦ καί τῶν ἐπαρχιακῶν Παραρτημάτων τῆς «Φανέλλας τοῦ Στρατιώτου» τεμάχια 15.448 μαλλίνων εἰδῶν εἰς τόν ἀνασυγκροτούμενον Ἑλληνικόν Στρατόν καί τεμάχι[illegible].0.691 μαλλίνων καί βαμβακερῶν εἰδῶν καί εἰδῶν ὑποδή[illegible]ς εἰς τάς οἰκογενείας τῶν ἀγωνιστῶν καί θυμάτων τοῦ Ἀλβαν[illegible] πολέμου καί τῆς κατοχῆς ὡς καί τῶν πυροπαθῶν, συνολικῆς ἀξίας 1.097 ἑκατομ.

Ἀπό τοῦ 1947 ἐνετάθη ἡ ἀνταρσία, τήν ὁποίαν ἤγειραν κατά τῆς Πατρίδος ἀσυνείδητοι καί ἀπάτριδες Ἕλληνες, γενόμενοι ὄργανα τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἔθνους. Ἡ «Φανέλλα τοῦ Στρατιώτου» ἀμέσως κατ' ἐντολήν τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης, διένειμε τά πρῶτα εἴδη ἐπενδύσεως καί ὑποδήσεως πρός τούς ἀνταρτοπλήκτους μέχρις οὗ ἡ Κυβέρνησις καί ὁ μετέπειτα ἱδρυθείς ὀργανισμός βοηθείας τῶν Βορείων Ἐπαρχιῶν ἀναλάβωσι τήν συστηματική περίθαλψιν αὐτῶν. Ἐκ παραλλήλου αἱ ἔνοπλοι ἐθνικαί δυνάμεις ηὐξάνοντο καί σκληρῶς αὗται ἠγωνίζοντο διά τήν ἀνεξαρτησίαν τῆς Πατρίδος. Δι' ὅ τό Ἵδρυμα εὑρέθη ἀμέσως ἐπί τῶν ἐθνικῶν ἐπάλξεων καί ὅπως κατά τάς ἡμέρας τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, οὕτω καί τώρα ἦτο εἰς τό πλευρόν τῶν μαχομένων κατά τῶν ἀνταρτῶν ἐνόπλων δυνάμεων.

Χάρις εἰς τό προϊόν τοῦ ἐράνου αὐτοῦ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1947, τάς πρός τό Ἵδρυμα σημαντικάς δωρεάς εἰς μετρητά καί εἴδη ἐκ μέρους ὀργανώσεων καί ὀργανισμῶν ἐν Ἀθήναις,

Οἱ Ἕλληνες Βασιλεῖς, συνοδευόμενοι ἀπό τόν Διάδοχο καί τίς Πριγκίπισσες, κατά τήν προσέλευσί τους στά Ναυπηγεῖα Ἐλευσῖνος, ὅπου ἐγκαινίασαν νέες ἐπισκευαστικές μονάδες.

Οἱ Ἕλληνες Βασιλεῖς παρακολουθοῦν στήν Μεγάλη Αἴθουσα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τήν ἐναλλαγή τῶν πρυτανικῶν ἀρχῶν.

Οἱ Βασιλεῖς Παῦλος καί Φρειδερίκη ἐξέρχονται τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν, ὕστερα ἀπό κάποια ἐπίσημη τελετή. Διακρίνονται ἐπίσης, ὁ ἄλλοτε Ἀρχηγός τῆς Ἀστυνομίας Θεόδ. Ρακιντζῆς καί στό ἄκρο δεξιά ὁ στρατηγός Μιχ. Ἀρναούτης.

Ἀναμνηστική φωτογραφία ἀπό τήν ἐπίσκεψι στελεχῶν τῆς ἑλληνι-νοαμερικανικῆς ὀργανώσεως ΑΧΕΠΑ στά Ἀνάκτορα.

Πειραιεῖ καί ταῖς ἐπαρχίαις, καθώς καί τό ἐκ 3.800 ἑκατομμυρίων δραχμῶν προϊόν τοῦ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτεούσης ἐνεργηθέντος Λαϊκοῦ Ἐράνου τῆς 22 Δεκεμβρίου 1947, εἰς τόν ὁποῖον προσέφεραν προθύμως πολυτίμους βοηθείας ὑπερδισχίλιαι Κυρίαι καί δεσποινίδες τῶν πόλεων Ἀθηνῶν - Πειραιῶς, οἱ ἀστυνομικοί Διευθυνταί Ἀθηνῶν - Πειραιῶς, οἱ Προϊστάμενοι τῶν Ἀστυνομικῶν Τμημάτων τῶν δύο τοιούτων Πόλεων, αἱ Δημοτικαί καί Κοινοτικαί Ἀρχαί τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης καί ἄλλοι, ἠδυνήθη ἀπό τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1947 μέχρι τῆς 30 Ἀπριλίου 1948 νά συσκευάσῃ καί διά τῶν συμβουλίων τῶν ὑπερτριάκοντα ἐπαρχιακῶν Παραρτημάτων της νά διανείμῃ ἰδιοχείρως εἰς τάς μαχομένας δυνάμεις τοῦ Στρατοῦ, τῆς χωροφυλακῆς, ἀεροπορίας καί ναυτικοῦ 194.042 ἀτομικά χειμερινά καί θερινά δέματα εἰς ἰσαρίθμους ἀξιωματικούς καί ὁπλίτας, περιέχοντα 878.994 τεμάχια χρησίμων μαλλίνων ἤ βαμβακερῶν εἰδῶν, καθώς καί 1.205.659 τεμάχια εἰδῶν ψυχα-

Οἱ Βασιλεῖς Παῦλος καί Φρειδερίκη ἐξέρχονται τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν, ὕστερα ἀπό κάποια ἐπίσημη τελετή. Διακρίνονται ἐπίσης, ὁ ἄλλοτε Ἀρχηγός τῆς Ἀστυνομίας Θεόδ. Ρακιντζῆς καί στό ἄκρο δεξιά ὁ στρατηγός Μιχ. Ἀρναούτης.

'Αναμνηστική φωτογραφία ἀπό τήν ἐπίσκεψι στελεχῶν τῆς ἑλληνοαμερικανικῆς ὀργανώσεως ΑΧΕΠΑ στά 'Ανάκτορα.

Πειραιεῖ καί ταῖς ἐπαρχίαις, καθώς καί τό ἐκ 3.800 ἑκατομμυρίων δραχμῶν προϊόν τοῦ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτεούσης ἐνεργηθέντος Λαϊκοῦ 'Εράνου τῆς 22 Δεκεμβρίου 1947, εἰς τόν ὁποῖον προσέφεραν προθύμως πολυτίμους βοηθείας ὑπερδισχίλιαι Κυρίαι καί δεσποινίδες τῶν πόλεων 'Αθηνῶν - Πειραιῶς, οἱ ἀστυνομικοί Διευθυνταί 'Αθηνῶν - Πειραιῶς, οἱ Προϊστάμενοι τῶν 'Αστυνομικῶν Τμημάτων τῶν δύο τοιούτων Πόλεων, αἱ Δημοτικαί καί Κοινοτικαί 'Αρχαί τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης καί ἄλλοι, ἠδυνήθη ἀπό τῆς 1ης 'Ιανουαρίου 1947 μέχρι τῆς 30 'Απριλίου 1948 νά συσκευάσῃ καί διά τῶν συμβουλίων τῶν ὑπερτριάκοντα ἐπαρχιακῶν Παραρτημάτων της νά διανείμῃ ἰδιοχείρως εἰς τάς μαχομένας δυνάμεις τοῦ Στρατοῦ, τῆς χωροφυλακῆς, ἀεροπορίας καί ναυτικοῦ 194.042 ἀτομικά χειμερινά καί θερινά δέματα εἰς ἰσαρίθμους ἀξιωματικούς καί ὁπλίτας, περιέχοντα 878.994 τεμάχια χρησίμων μαλλίνων ἤ βαμβακερῶν εἰδῶν, καθώς καί 1.205.659 τεμάχια εἰδῶν ψυχα-

Ἀντικείμενο ἐκδηλώσεων σεβασμοῦ καί ἀγάπης ἦταν πάντα οἱ Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος. Ἀνωτέρω, νεαρή Ἑλληνίδα μέ ἐθνική ἐνδυμασία προσφέρει ἀνθοδέσμη στήν Βασίλισσα Φρειδερίκη.

γωγίας συνολικῆς ἀξίας δρχ. 7.620 ἑκατομ.

Κατά τήν αὐτήν περίοδον διένειμεν ἐκ τῶν ἀποθεμάτων τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἐράνου τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης καί νέων δωρεῶν πρός τό Ἵδρυμα εἰς τούς ἀνταρτοπλήκτους καί τόν λοιπόν ἀστικόν πληθυσμόν 255.266 τεμάχια εἰδῶν ἐπενδύσεως καί ὑποδύσεως συνολικῆς ἀξίας δρχ. 1.186 ἑκατομ.

Ἡ Κεντρική Διοίκησις τῆς «Φανέλλας τοῦ Στρατιώτου» πιστεύει ὅτι κατά τήν διαρρεύσασαν ὀκταετῆ ἀπό τοῦ 1940 περίοδον ἔπραξε τό καθῆκον της εἰς τό ἀκέραιον καί ἐπετέλεσεν ὑπό τήν ἡγεσίαν τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης, ἐπιτίμου αὐτῆς Προέδρου, τήν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτήν ἐθνικήν ἀποστολήν μέ πρόγραμμα καί σαφεῖς κατευθύνσεις, οὐ μήν ἀλλά καί μέ ἀφοσίωσιν καί αὐτοθυσίαν τῶν μελῶν τῶν συμβουλίων τῶν ἐπαρχιακῶν Παραρτημάτων της καί θά συνεχίσῃ ὡς καί μέχρι τοῦδε τό ἔργον της κατά τάς κρισίμους αὐτάς στιγμάς τάς ὁποίας διέρχεται ἀκόμη καί σήμερον τό Ἔθνος».

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἀναγνωρίζοντας τήν προσφορά τῆς «Φανέλλας τοῦ Στρατιώτου» βραβεύει τό ὅλο ἔργο πού ἔχει ἐπιτελέσει:

«Μετά γνώμην τῆς Τάξεως τῶν Ἠθικῶν καί Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν ἡ Ἀκαδημία ἀπονέμει:

1. Βραβεῖον εἰς τήν ὑπό τήν ἐπίτιμον προεδρίαν τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης Φρειδερίκης τελοῦσαν «Φανέλλαν τοῦ Στρατιώτου» διά τάς, κατά τήν κοινήν ὁμολογίαν, μεγίστας ὑπηρεσίας, τάς ὁποίας προσέφερεν εἰς τούς μαχομένους στρατιώτας ἀπό τῆς ἐν ἔτει 1938 ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι σήμερον. Πέραν τοῦ ἑκατομμυρίου μάλλινα εἴδη ἐστάλησαν εἰς τόν στρατόν κατά τόν Ἑλληνοϊταλικόν πόλεμον, κατά δέ τήν κατοχήν διενεμήθησαν καί ἄλλαι διακόσιαι ἑβδομήκοντα χιλιάδες τεμαχίων εἰς τάς οἰκογενείας τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ πολέμου καί τῶν θυμάτων τῶν ἐπιδρομέων. Μετά τήν ἀπελευθέρωσιν ἐξακολουθούσης τῆς ταραχῆς τοῦ ἔθνους καί ἐπελθόντος τοῦ ἀκηρύκτου ἐμφυλίου καί ἔξωθεν ὑποδαυλιζομένου πολέμου εἰς τήν ἀρωγήν πρός τούς στρατιώτας προστίθεται νέον καθῆκον εἰς τήν «Φανέλλαν» ἡ ἐπιτακτική φροντίς διά τούς ἀνταρτοπλήκτους. Τεσσαράκοντα χιλιάδες ἀτομικῶν δεμάτων μετά μαλλί-

Μιά τρυφερή ἀγάπη εἶχε συνδέσει τούς Βασιλεῖς στά 25 περίπου χρόνια τῆς ἐπίγειας κοινῆς ζωῆς τους καί ἀπετέλεσε τήν βάσι γιά μιά ἤρεμη καί εὐτυχισμένη οἰκογενειακή ζωή.

νων εἰδῶν διεβιβάσθησαν εἰς τόν στρατόν ὡς καί 450.000 κυτίων σιγαρέττων, διά δέ τούς πυροπαθεῖς καί ἀνταρτοπλήκτους τῆς ὑπαίθρου διέθεσε μέχρι τέλους Ἰουνίου τοῦ 1947 τετρακοσίας ἐνενήκοντα ἐννέα χιλιάδας ἑξακόσια δύο τεμάχια εἰδῶν ἐπενδύσεως καί ὑποδύσεως, προερχομένων ἐκ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἐράνου τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης συνολικῆς ἀξίας δύο δισεκατομμυρίων ἑκατόν ἑξήκοντα τεσσάρων ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ἀλλά τό ἔργον δέν ἐτελείωσε καί ἡ «Φανέλλα τοῦ Στρατιώτου» ἐξακολουθεῖ ἀνενδότως τήν ἐθνικήν αὐτῆς μέριμναν ἐνισχυθεῖσα ἐν τῷ μεταξύ διά τοῦ πανελληνίου νέου ἐράνου, τόν ὁποῖον προεκάλεσεν ἡ μεγαλεπήβολος πνοή τῆς λαοφιλήτου Βασιλίσσης, ἡ ὁποία ἐνσαρκώνει τήν ψυχήν τοῦ ἔθνους, καί διά τοῦ προσωπικοῦ Αὐτῆς παραδείγματος παρορμᾷ εἰς ταχεῖαν καί ἔγκαιρον δρᾶσιν.

Ἡ Ἀκαδημία ἀποβλέπουσα εἰς τήν πατριωτικήν ταύτην δρᾶσιν τῆς «Φανέλλας τοῦ Στρατιώτου» ἔχουσα δέ πλήρη ἐπίγνωσιν τῆς ἀνυπολογίστου ἠθικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου διά τήν συνολικήν ἐθνικήν ἀλληλεγγύην ἀμάχων τε καί μαχομένων ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι τῆς Πατρίδος, ἀπένειμε τό βραβεῖον ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἀνταποκρίνεται εἰς ἀπαίτησιν τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30ῇ Δεκεμβρίου 1947
Ὁ Γενικός Γραμματεύς
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ»

Τόν Ἰούλιο 1947 μέ πρωτοβουλία τῆς Βασιλίσσης Φρειδερίκης ἱδρύεται ἡ «Πρόνοια Βορείων Ἐπαρχιῶν Ἑλλάδος», πού ἔχει ὡς σκοπό τήν προστασία καί ἀρωγή τῶν ἀκριτικῶν περιοχῶν τῆς Μακεδονίας καί τῆς Θράκης.

Μέ τήν κατωτέρω ἔκκλησί της ἡ Βασίλισσα κηρύσσει τήν ἔναρξι τῆς νέας προσπάθειας:

«Ἕλληνες,

Καθημερινῶς, ἀπό κάθε σημεῖον τῶν βορείων ἐπαρχιῶν μας, τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ προπυργίου τῆς Ἑλλάδος, καταφθάνουν ἐκκλήσεις βοηθείας. Τήν δυστυχίαν τῶν κατοίκων τήν διεπίστωσα καί ἡ Ἰδία κατά τάς διαφόρους Μου ἐπισκέψεις καί ὑπερβαίνει κάθε περιγραφήν.

Μιά τρυφερή ἀγάπη εἶχε συνδέσει τούς Βασιλεῖς στά 25 περίπου χρόνια τῆς ἐπίγειας κοινῆς ζωῆς τους καί ἀπετέλεσε τήν βάσι γιά μιά ἤρεμη καί εὐτυχισμένη οἰκογενειακή ζωή.

νων εἰδῶν διεβιβάσθησαν εἰς τόν στρατόν ὡς καί 450.000 κυτίων σιγαρέττων, διά δέ τούς πυροπαθεῖς καί ἀνταρτοπλήκτους τῆς ὑπαίθρου διέθεσε μέχρι τέλους Ἰουνίου τοῦ 1947 τετρακοσίας ἐνενήκοντα ἐννέα χιλιάδας ἑξακόσια δύο τεμάχια εἰδῶν ἐπενδύσεως καί ὑποδύσεως, προερχομένων ἐκ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἐράνου τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης συνολικῆς ἀξίας δύο δισεκατομμυρίων ἑκατόν ἑξήκοντα τεσσάρων ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ἀλλά τό ἔργον δέν ἐτελείωσε καί ἡ «Φανέλλα τοῦ Στρατιώτου» ἐξακολουθεῖ ἀνενδότως τήν ἐθνικήν αὐτῆς μέριμναν ἐνισχυθεῖσα ἐν τῷ μεταξύ διά τοῦ πανελληνίου νέου ἐράνου, τόν ὁποῖον προεκάλεσεν ἡ μεγαλεπήβολος πνοή τῆς λαοφιλήτου Βασιλίσσης, ἡ ὁποία ἐνσαρκώνει τήν ψυχήν τοῦ ἔθνους, καί διά τοῦ προσωπικοῦ Αὐτῆς παραδείγματος παρορμᾷ εἰς ταχεῖαν καί ἔγκαιρον δρᾶσιν.

Ἡ Ἀκαδημία ἀποβλέπουσα εἰς τήν πατριωτικήν ταύτην δρᾶσιν τῆς «Φανέλλας τοῦ Στρατιώτου» ἔχουσα δέ πλήρη ἐπίγνωσιν τῆς ἀνυπολογίστου ἠθικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου διά τήν συνολικήν ἐθνικήν ἀλληλεγγύην ἀμάχων τε καί μαχομένων ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι τῆς Πατρίδος, ἀπένειμε τό βραβεῖον ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἀνταποκρίνεται εἰς ἀπαίτησιν τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30ῇ Δεκεμβρίου 1947
Ὁ Γενικός Γραμματεύς
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ»

Τόν Ἰούλιο 1947 μέ πρωτοβουλία τῆς Βασιλίσσης Φρειδερίκης ἱδρύεται ἡ «Πρόνοια Βορείων Ἐπαρχιῶν Ἑλλάδος», πού ἔχει ὡς σκοπό τήν προστασία καί ἀρωγή τῶν ἀκριτικῶν περιοχῶν τῆς Μακεδονίας καί τῆς Θράκης.

Μέ τήν κατωτέρω ἔκκλησί της ἡ Βασίλισσα κηρύσσει τήν ἔναρξι τῆς νέας προσπάθειας:

«Ἕλληνες,

Καθημερινῶς, ἀπό κάθε σημεῖον τῶν βορείων ἐπαρχιῶν μας, τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ προπυργίου τῆς Ἑλλάδος, καταφθάνουν ἐκκλήσεις βοηθείας. Τήν δυστυχίαν τῶν κατοίκων τήν διεπίστωσα καί ἡ Ἰδία κατά τάς διαφόρους Μου ἐπισκέψεις καί ὑπερβαίνει κάθε περιγραφήν.

Εἰς τά ἐρείπια καί τήν προσφυγιάν πού ἔκανε ὁ πόλεμος καί ἡ κατοχή, νέα ἐρείπια καί προσφυγιά μαζεύεται καθημερινῶς. Πληθυσμοί ὁλόκληροι ξεκληρίζονται καί καταφεύγουν ρακένδυτοι καί πειναλέοι εἰς τά κέντρα.

Ἄνδρες πού ἔπειτα ἀπό χρόνων μόχθους εἶχον δημιουργήσει μίαν ἑστίαν, σύρονται δαμασμένοι ἀπό τήν καταστροφήν. Γυναῖκες πού ἔχασαν κάθε προστασίαν συχνά μέ νήπια στήν ἀγκαλιά τους ὀλοφύρονται σέ κάθε γωνιά. Παιδιά ὀρφανά γυρίζουν εἰς τούς δρόμους ἀναζητοῦντα κάποιο στήριγμα.

Ὅλους αὐτούς χωρίς καμμίαν διάκρισιν οἱ λοιποί Ἕλληνες ὀφείλομεν νά τούς βοηθήσωμεν.

Ἡ δυστυχία ἐξισώνει τούς ἀνθρώπους καί εἰς τό ἀντίκρυσμα αὐτῆς κάθε τι πρέπει νά λησμονῆται.

Διά νά καλύψωμεν τάς στοιχειώδεις ἀνάγκας τῶν πληθυσμῶν αὐτῶν, ἐσκέφθην νά καλέσω ὅλους τούς Ἕλληνας εἰς συναγερμόν ἀλληλοβοηθείας.

Τήν ὥραν πού θά προσφέρη καθένας τόν ὀβολόν του εἰς τόν ἔρανον, τόν ὁποῖον ἀναλαμβάνω ὑπό τήν προστασίαν Μου, ἄς σκεφθῇ ὅτι ἠδύνατο νά εἶναι εἰς τήν θέσιν τῶν πασχόντων καί πῶς θά ἔκρινε τούς ἄλλους ἄν εὑρίσκετο εἰς τήν κατάστασίν των.

Δι' αὐτό νομίζω ὅτι πρέπει νά ζητήσω ἁπλῶς τό περίσσευμα, ἀλλ' ὅτι ὀφείλω νά ζητήσω θυσίαν, θυσίαν ἡ ὁποία ὅσον καί ἄν εἶναι μεγάλη θά εἶναι ἐλαχίστη ἐν σχέσει μέ ἐκείνην τήν ὁποίαν ὑφίστανται οἱ κάτοικοι τῶν βορείων ἐπαρχιῶν μας. Βοηθοῦντες αὐτούς νά εἴμεθα βέβαιοι ὅτι βοηθοῦμεν τούς ἰδίους τούς ἑαυτούς μας.

Διά τήν ὀργάνωσιν τοῦ ἐράνου αὐτοῦ ἐπί βάσεων ἰσχυρῶν ἐκάλεσα εἰς εἰδικήν σύσκεψιν τούς ἐκπροσώπους τῶν πνευματικῶν καί παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Ἀπό κοινοῦ κατεστρώσαμεν τό σχέδιον τοῦ πανελληνίου αὐτοῦ ἐράνου ὅστις ὠνομάσθη «Πρόνοια Βορείων Ἐπαρχιῶν Ἑλλάδος».

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐράνου εἶναι εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Βοηθήσατέ Με νά τόν φέρω εἰς αἴσιον πέρας.

Τό ἔργον θά εἶναι ἰδικόν σας καί ἡ εὐγνωμοσύνη θά ὀφείλεται ἀπό τόν λαόν εἰς τόν λαόν».

Μέ δέος ή Βασίλισσα Φρειδερίκη περιεργάζεται ύπερμεγέθεις άρχαίους άνδριάντες πού βρέθηκαν στόν Πειραιά.

Καθ' ὅλη τή διάρκεια τοῦ συμμοριτοπολέμου, ἡ Βασίλισσα δέν παραλείπει νά ἀσχολῆται μόνο μέ τό πλούσιο κοινωνικό της ἔργο, ἀλλά καί μέ τήν συνεχῆ ἐνθάρρυνσι τῶν ὑπέρ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας μαχητῶν.

Ἱστορικό ἀλλά καί χαρακτηριστικό τοῦ προσωπικοῦ θάρρους καί τῆς αὐτοθυσίας της εἶναι τό περιστατικό τῆς ἐπισκέψεώς της στήν Κόνιτσα, διαρκούσης μιᾶς ἐπιθέσεως τῶν συμμοριτῶν.

Ἡ ἴδια ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη γράφει σχετικά στά 'Απομνημονεύματα' της:

«Ἐν τῷ μεταξύ, ἀρκετοί ὑπουργοί εἶχαν καταφθάσει στά Ἰωάννινα, γιά νά διαπιστώσουν μήπως ἡ Βασίλισσα διέτρεχε κάποιον κίνδυνο· ὅμως, γιά λόγους ἀσφαλείας, σέ κανέναν ἀπ' αὐτούς δέν μοῦ ἐπετράπη νά κάνω λόγο γιά τήν ἐπικειμένη ἀναχώρησί μου. Ἡ ὁμάδα πού ἐπρόκειτο νά πάη στήν Κόνιτσα ἀπετελεῖτο ἀπό τόν Ταξίαρχο, πού ἦταν καί ὁ ὁδηγός μας, ἐμένα, τήν Κυρία τῆς Τιμῆς Μαίρη Καρόλου, ἡ ὁποία ἀρνήθηκε νά μείνη πίσω, τόν ὑπασπιστή τοῦ Παύλου, τόν Αὐλάρχη μου κύριο Λελούδα καί τήν κυρία πού ἦταν ὑπεύθυνη τῆς παιδοπόλεως. Δέν ὑπῆρχε προστατευτική συνοδεία, γιατί αὐτό θά μᾶς ἔκανε ἴσως ἀντιληπτούς στούς συμμορίτες. Ἦταν ἕνα θαυμάσιο χειμωνιάτικο πρωινό. Ὁ ἀέρας διάφανος σάν κρύσταλλο, τά ψηλά βουνά χιονοσκέπαστα καί ἡ ὕπαιθρος, ἄν καί ἄδεια ἀπό ζωή, πραγματικά ὄμορφη. Κάτι μοῦ ἔλεγε πώς ἕνα πρωινό γεμάτο ἀπό τόση ὀμορφιά δέν ἦταν δυνατόν νά κρύβη κινδύνους. Προχωρήσαμε σ' ἕναν πραγματικά ἐλεεινό δρόμο. Κάθε φορά πού συναντούσαμε μικρά μεμονωμένα ἀποσπάσματα, ὁ ἐπικεφαλῆς ἀξιωματικός ἐρχόταν πρός τόν Ταξίαρχο, ἔδινε τήν ἀναφορά του — καί ξαφνικά μέ ἀναγνώριζε, ἔτρεχε πρός τό μέρος μου, ἔδινε σέ μένα ἀναφορά κι' ἀμέσως ξεσποῦσε σέ δάκρυα. Αὐτό συνέβη ἀρκετές φορές, ὥσπου φθάσαμε σέ δυό μικρές γέφυρες πού εἶχαν ἀνατιναχθῆ. 'Αφήσαμε τό αὐτοκίνητο καί συρθήκαμε πεζῆ στά ἀπόκρημνα χείλη, ὥσπου βρήκαμε ἕνα μέρος καί περάσαμε. Μᾶς παρέλαβαν δύο τζήπ καί μᾶς πῆγαν στήν Κόνιτσα. Πῆγα και' εὐθεῖαν στό σπίτι πού χρησιμοποιοῦσαν

Ἀριστερά: Τόν Ἰούνιο 1958 γίνεται ἡ ἐνηλικίωσι τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου, πρός τόν ὁποῖον ὁ Βασιλεύς Παῦλος παρέχει μέ σύντομη προσφώνησί του ὑποθῆκες συνέσεως, σωφροσύνης καί πατριωτισμοῦ. Ἡ εἰκόνα εἶναι ἀπό τήν εἰδική τελετή, πού πραγματοποιήθηκε στήν Μεγάλη Αἴθουσα τοῦ Θρόνου.

Ἄνω: Μετὰ τὴν λῆξι τῆς τελετῆς οἱ Βασιλεῖς καὶ ὁ νεαρὸς Διάδοχος διέρχονται ἐπ' αὐτοκινήτου τοὺς ἀθηναϊκοὺς δρόμους.

Ζευγος πού ύπῆρξε σέ ὅλη τήν ζωή του ἀγαπημένο καί εὐτυχισμένο ἦταν οἱ Βασιλεις Παῦλος καί Φρειδερίκη. Ἐδῶ, ἐνῶ προσέρχονται σέ δεξίωσι.

ὡς ἕδρα τοῦ ἐπιτελείου. Βρῆκα ἐκεῖ τόν Στρατηγό Δόβα, ξαπλωμένο σ' ἕνα κρεββάτι ἐκστρατείας μέσα στό γραφεῖο του, σέ φοβερή κατάστασι. Εἶχα πιστέψει τήν ἐποχή ἐκείνη ὅτι δέν θά ἐπιζοῦσε. Τά πόδια του, τά χέρια του καί τό κεφάλι του ἦσαν γεμάτα πληγές. Κυτταχθήκαμε σιωπηλά, καθώς μοῦ ἔσφιγγε πολλές φορές τό χέρι. Χωρίς νά μιλήσωμε, καταλάβαμε ὁ ἕνας τόν ἄλλον. Δέν ὑπῆρχε οὔτε ἕνας ἀξιωματικός χωρίς ἐλαφρά ἤ σοβαρά τραύματα καί ἦσαν ἀκόμη ἀξύριστοι καί βρώμικοι ἀπό τή μάχη: ἀλλά στά μάτια τους ἔλαμπε ὁ ἐνθουσιασμός καί ἡ ἀνδρεία. Μοιράσθηκαν μαζί μου τό πενιχρό γεῦμα τους. Μοῦ ἔδωσαν νά δῶ μερικές ἀπό τίς χειροβομβίδες πού εἶχαν περιέλθει στά χέρια τους, καί πού εἶχαν τσεχοσλοβακικά καί ρωσικά διακριτικά. Ὅταν ἀνακάλυψα πώς οἱ χειροβομβίδες δέν ἦσαν ἄδειες ἔσπευσα νά τούς τίς δώσω πίσω. Καί οἱ ἀξιωματικοί δέν ἀντελήφθησαν ὅτι, παρ' ὅλο πού εἶχα καταφέρει νά φθάσω στήν Κόνιτσα, ἐξακολουθοῦσα πάντοτε νά φοβᾶμαι τίς γεμάτες χειροβομβίδες.

Δέν ὑπῆρχε νοσοκομεῖο καί τούς τραυματίες νοσήλευαν οἱ κάτοικοι στά σπίτια τους. Ἦταν συγκινητικό νά βλέπη κανείς τό ἀνήσυχο ἐνδιαφέρον τους γιά τούς νέους τους, πού τόσο εἶχαν δεινοπαθήσει. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ πλατεῖα εἶχε γεμίσει ἀπό κόσμο, πού συνωστιζόταν γύρω ἀπό τό τζήπ μου, ἔτσι ὥστε αὐτό νά μή μπορῆ νά προχωρήση. Τό μόνο πού ἐπιθυμοῦσαν νά μάθουν ἦταν: τί κάνει ὁ Βασιλεύς; «Ἐμεῖς εἴμαστε ἐντάξει», μοῦ ἔλεγαν. «Νά τοῦ πῆτε πώς οἱ κομμουνισταί ποτέ δέν θά περάσουν ἀπό τίς γραμμές μας!»

Μέ τήν πρώτη εὐκαιρία πῆγα νά ἐπισκεφθῶ τήν παιδόπολι. Ἡ πόρτα της ἦταν ἀκόμη κλειδωμένη. Τήν ἄνοιξα καί βρῆκα ὅλα τά παιδιά καθισμένα στό πάτωμα. Στούς τοίχους ὑπῆρχαν τρύπες, ὄχι πολύ πιό ψηλά ἀπό τά κεφάλια τῶν παιδιῶν. Μέ ἀτένισαν στήν ἀρχή μέ ἀπόλυτη σιγή καί δυσπιστία, κι' ἔπειτα ἄκουσα ἕνα σπαρακτικό ψίθυρο: «Ἡ Βασίλισσα;». Δέν ξέρω πῶς μέ εἶχαν ἀναγνωρίσει, γιατί ἀσφαλῶς δέν ἔμοιαζα καθόλου σάν Βασίλισσα, μέ τά μαλλιά μου ξεχτένιστα καί πεσμένα στό πρόσωπό μου, μ' ἕνα παλιό παλτό καί μέ ψηλές μπόττες. Δέν μποροῦσαν νά φωνάξουν καί νά κραυγάσουν, ὅπως κάνουν

Μέ μιά ὑπόκλισι ὁ Διάδοχος δέχεται τό ἀπολυτήριο καί τά συγχαρητήρια γιά τήν ἀποφοίτησί του ἀπό τό Γυμνάσιο, ἀπό τά χέρια τοῦ πατρός του Βασιλέως, ἐνῶ ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη παρακολουθεῖ συγκινημένη.

συνήθως τά παιδιά: ἦσαν πολύ τρομαγμένα. Ἐπί πολλές μέρες δέν εἶχαν φάει παρά ψωμί καί τυρί, γιατί μαγείρεμα ἦταν ἀδύνατον νά γίνη. Ἡ νεαρή διευθύντρια τά εἶχε βάλει νά κάθωνται κατά γῆς, μέ τά κεφάλια τους χαμηλά, πρός τό πάτωμα. Ἦταν θαῦμα πού κανένα παιδί δέν εἶχε πληγωθῆ. Ρυθμίσαμε τό θέμα τῆς ἀμέσου μεταφορᾶς τους. Οἱ σποραδικές ριπές τῶν αὐτομάτων ὅπλων, πού ἀκούγονταν ἀπό μακρυά, ἀποδείκνυαν ὅτι ἡ Κόνιτσα δέν ἦταν ἀκόμη τόπος ἀσφαλής γιά παιδιά.

Ἔπειτα ἦλθε ἡ ὥρα ν' ἀναχωρήσω, γιατί οἱ στρατιωτικοί δέν ἐπιθυμοῦσαν νά ταξιδέψω νύχτα. Ἡ ἰδέα ἀναχωρήσεως μοῦ ἦταν πολύ ἀντιπαθής. Κατά κάποιον τρόπο, ὁ ἡρωϊσμός καί οἱ κακουχίες τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν εἶχαν ἀσκήσει ἐπάνω μου μιά ἐπίδρασι ἐξαγνιστική: αἰσθανόμουν ἐσωτερικῶς ἐλεύθερη καί συνεπαρμένη. Ἐδῶ ἦταν ἡ ἀνθρωπότης στίς καλύτερες στιγμές της· ἐδῶ ἦταν ἡ γενναιοψυχία, ἦταν ἀκόμη καί ὁ οἶκτος. Μοῦ ἀφηγήθηκαν τήν ἱστορία τῆς ἀδελφῆς ἑνός νεαροῦ κομμουνιστοῦ μαχητοῦ, ἡ ὁποία ἀναγνώρισε ἀπό μακρυά τόν ἀδελφό της καί τόν κάλεσε νά ἔλθη νά παραδοθῆ. Ἐκεῖνος ἀρνήθηκε. Αὐτή συνέχισε νά τόν παρακαλῆ, ὥσπου στό τέλος ὁ ἀδελφός τῆς ἐζήτησε νά πάη ἐκείνη νά τόν πάρη. Οἱ στρατιῶτες σταμάτησαν τό πῦρ γιά νά τήν ἀφήσουν νά προχωρήση. Ἔτρεξε πρός τό μέρος του. Ἐκεῖνος σηκώθηκε ὄρθιος γιά νά τήν ὑποδεχθῆ – κι' ἀμέσως πέθαναν καί οἱ δύο, μέσα σ' ἕνα χαλάζι ἀπό κομμουνιστικές σφαῖρες. Ὁλόκληρο τό χωριό ἔνοιωσε βαθειά τήν τραγωδία αὐτή καί δέν ἔμεινε κανείς πού νά μήν παρακολουθήση τήν κηδεία τους. Εἶναι καί οἱ δυό θαμμένοι στό ἴδιο μνῆμα.

Ἀργά τή νύχτα ἐπέστρεψα στά Ἰωάννινα. Ἡ Κόνιτσα ὑπῆρξε ἕνα ἀπό τά μεγαλύτερα γεγονότα τῆς ζωῆς μου. Εἶναι ἕνα χωριό πού συμβολίζει τήν Ἑλλάδα τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ἕνα χωριό ὅπου ἡ ἀνθρώπινη τραγωδία καί ἡ ἀνθρώπινη δόξα ζοῦν κοντά-κοντά στή μικρή λωρίδα τῆς γῆς του».

Στά πλαίσια τῆς πολυσχιδοῦς δραστηριότητός της, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη δέν προσέφερε στό Ἔθνος μόνο ὑπηρεσίες προνοίας, ἀλλά ἀκόμη καί πολιτικῆς. Μέ τήν σύμφωνη πάντα

Τολμηρή, ἄφοβη καί ριψοκίνδυνη ὑπῆρξε στήν ἰδιωτική ζωή της ἡ βασίλισσα Φρειδερίκη. Ἐδῶ, μέ εἰδική ἐξάρτησι κατευθύνεται γιά νά ἐπιβῇ σέ ἀμερικανικό ἑλικόπτερο.

Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἐπί κεφαλῆς ἄλλων ἐπισήμων προσέρχεται νά ἐγκαινιάση κοινωνικά ἔργα, πού εἶχε δημιουργήσει ἡ ὑπό τήν ἐπίτιμο προεδρία της Βασιλική Πρόνοια.

γνώμη τῶν ὑπευθύνων πολιτικῶν ἡ Βασίλισσα ἦλθε σέ προσωπική ἐπαφή μέ μερικές ἰσχυρές προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς γιά νά προβάλη τίς ἑλληνικές θέσεις καί νά ἐπιτύχη τά ἐθνικά συμφέροντα.

Χαρακτηριστική εἶναι ἡ ἀκόλουθη ἀλληλογραφία της μέ τόν Ἀμερικανό στρατηγό Τζώρτζ Μάρσαλ:

«20 Αὐγούστου 1949

Τατόϊ, Ἀθῆναι

Ἀγαπητέ Στρατηγέ Μάρσαλ,

Ἔχει περάσει πολύς καιρός ἀπό τότε πού σᾶς ἔγραψα, γι' αὐτό πιθανόν νά ἐνδιαφέρεσθε νά μάθετε καί πάλι πῶς σκεπτόμαστε καί πῶς αἰσθανόμαστε στήν Ἑλλάδα.

Κατά τίς ἀρχές τοῦ ἔτους σᾶς ἔγραψα ὅτι εἴχαμε μόλις κερδίσει μιά φοβερή πολιτική μάχη, ἡ ὁποία ἔφερε τήν πολιτική ἑνότητα στήν Κυβέρνησι καί τόν Στρατηγό Παπάγο στήν ἀρχιστρατηγία. Στό στάδιο ἐκεῖνο μᾶς ἔμενε ἀκόμη νά κερδίσωμε τή στρατιωτική καί τήν οἰκονομική νίκη. Ἡ τελευταία βρίσκεται ἀκόμη πολύ μακρυά καί λόγῳ ἐλλείψεως γνώσεων δέν θά σᾶς γράψω γι' αὐτήν. Οἱ στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις μας παίρνουν τίς ἡμέρες αὐτές τήν τροπή μιᾶς νίκης πρώτης τάξεως. Τό Βίτσι ἔχει ἤδη πέσει· σήμερα ἔπεσε καί ὁ Γράμμος, καί οἱ κομμουνιστοσυμμορῖται περνοῦν καταδιωκόμενοι τήν ἀλβανική μεθόριο. Τά δύο αὐτά μεγάλα ὀχυρά τῶν συμμοριτῶν ἐκμηδενίσθηκαν καί τεράστιες ποσότητες ὑλικοῦ, ἰδίως βαρέος, ἔπεσαν στά χέρια μας. Παρ' ὅλο πού ἕνα δυνατό κῦμα ἐνθουσιασμοῦ διατρέχει τόν λαό μας, ὁ σύζυγός μου κι' ἐγώ ἔχομε μεγάλη ἐπίγνωσι τῶν σοβαρῶν προβλημάτων τά ὁποῖα θ' ἀντιμετωπίσωμε τώρα. Ἐν πρώτοις ὑπάρχει τό πρόβλημα τῆς Ἀλβανίας. Ἄν δέν ἀσκηθῆ ἀποτελεσματική πίεσις τῶν Δυτικῶν Συμμάχων ἐπί τῆς Ἀλβανίας, θά εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά διατηρήσωμε μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις στή μεθόριο αὐτή, ὥστε νά παρεμποδίσωμε τούς συμμορῖτες νά ξαναγυρίσουν καί νά ἐπανεγκατασταθοῦν ὕστερα ἀπό μερικούς μῆνες. Μᾶς εἶπαν ὅτι ἡ οἰκονομική βοήθεια γιά στρατιωτικούς σκοπούς πρόκειται νά διακοπῆ ἐφέτος. Ἔτσι ἔχομε τώρα τήν ἐκλογή, εἴτε νά μειώσωμε τόν στρατό καί νά «προσκαλέσω-

Τήν Βασιλόπιτα μοιράζει σέ κυρίες, πού ἔχουν δραστηριοποιηθῆ στίς φιλανθρωπικές ὀργανώσεις, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη.

Ἐκθέματα πού ἔχουν κατασκευάσει ἀνάπηροι πολέμου περιεργάζεται σέ εἰδική ἔκθεσι ἡ Βασίλισσα.

με- τούς συμμορῖτες νά διαβοῦν πάλι τή μεθόριο, συνεχίζοντας τό καταστρεπτικό ἔργο τους καί προκαλώντας τήν ἠθική κατάρρευσι τοῦ λαοῦ μας, εἴτε νά διατηρήσωμε τόν στρατό μας σέ πλήρη ἐπιστράτευσι στά σύνορά μας, δημιουργώντας ἔτσι φοβερή ἀποστράγγισι τῶν ἀποθεμάτων μας, ἡ ὁποία θά ἦταν δυνατόν νά ἐπιφέρη σύντομα τήν οἰκονομική κατάρρευσι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Οἱ ἐπιτυχίες πού σημειώνονται στήν Ἑλλάδα θά ἔπρεπε νά παρακολουθοῦνται ἄγρυπνα καί νά θεωροῦνται σάν μία μερική μάχη, ἡ ὁποία κερδήθηκε μέσα στά πλαίσια ἑνός γενικοῦ πολέμου. Οἱ Δυτικές Δημοκρατίες δέν θά ἔπρεπε νά παραλείπουν καμμιά εὐκαιρία γιά νά διευρύνουν τήν προσπέλασί τους μέσα στήν Ἀνατολική Εὐρώπη. Ἡ Ἑλλάς ἀποτελεῖ τό σκαλοπάτι γι' αὐτό τό πρᾶγμα.

Καί τώρα ἡ Ἀλβανία. Εἶναι τό ἀσθενέστερο σημεῖο τοῦ οἰκοδομήματος τῆς Κομινφόρμ. Ἡ Γιουγκοσλαβία ἐξωθεῖται διαρκῶς περισσότερο πρός τή Δύσι, καί ἴσως κάποια μέρα νά βρεθοῦμε καί πάλι σέ καλές σχέσεις μέ τή χώρα αὐτή, ἡ ὁποία τόσο βαρειά ἔχει ἁμαρτήσει εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος. Αὐτή καί μόνη ἔχει 12.000 ἀπό τά 28.000 ἀπαχθέντα ἑλληνόπουλα, ἀπό τά ὁποῖα οὔτε ἕνα δέν μᾶς ἐπέστρεψαν ἀκόμη. Καί ὁ κόσμος ἐξακολουθεῖ νά σωπαίνη σχετικά μ' αὐτό τό μέγιστο τῶν ἐγκλημάτων!

Ἀπό ἐσωτερικῆς ἀπόψεως, τό μεγαλύτερό μας πρόβλημα εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῶν 700.000 προσφύγων. Ὅλα τά χωριά εἶναι κατεστραμμένα. Ἄν δέν ἀποκτήσωμε τά μέσα γιά νά ξαναχτίσωμε τά σπίτια, πῶς νά στείλωμε πίσω τούς κατοίκους; Κι' ἄν δέν τούς στείλωμε πίσω, ὥστε νά μπορέσουν νά ξαναρχίσουν τήν ἀγροτική ζωή τῆς πατρίδος μας, πιθανόν νά καταστοῦν τελικά μιά δύναμις δυσαρεσκείας καί ἀναταραχῆς, ἡ ὁποία θά προσέφερε ἔδαφος γιά ἕνα νέο κομμουνιστικό κίνδυνο. Ὁ σύζυγός μου κι' ἐγώ θά προσπαθήσωμε νά στρέψωμε τήν προσοχή τοῦ λαοῦ μας πρός τούς κινδύνους οἱ ὁποῖοι πρέπει ν' ἀντιμετωπισθοῦν ἀπό τώρα καί στό ἑξῆς, ἄν δέν ἐπιθυμοῦμε νά μεταβληθῆ ἡ νίκη σέ ἧττα. Ὑπάρχει ἐπίσης τό πρόβλημα τοῦ τί νά κάνωμε τούς φυλακισμένους συμμορῖ-

Τό καθημερινό πρόγραμμα τῆς Βασιλίσσης περιελάμβανε κάθε φύσεως κοινωνικές δραστηριότητες. Ἀνάμεσα σ' αὐτές, στήν εἰκόνα διακρίνεται μέ τήν πριγκίπισσα Σοφία καθώς παρακολουθεῖ φυσιοθεραπευτικές ἀσκήσεις μικρῶν στό Ἀσκληπιεῖο Βούλας.

Ὅπως μιά ἁπλῆ Ἀθηναία, ἡ Βασίλισσα διέρχεται πεζῆ κεντρικούς ἀθηναϊκούς δρόμους γιά νά ψωνίση.

Δοξολογία ἐπί τῇ ὀνομαστικῇ ἑορτῇ τοῦ Βασιλέως στόν Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν. Τούς Βασιλεῖς ὑποδέχονται στά προπύλαια ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ τότε πρωθυπουργός Κ. Καραμανλῆς καί ὁ τότε πρόεδρος τῆς Βουλῆς Τ. Ροδόπουλος.

Οἱ Βασιλεῖς καί οἱ Πρίγκιπες χαιρετοῦν τούς ἀξιωματούχους τῶν Ἀνακτόρων σέ κάποια ἐπίσημη τελετή.

τες. Ὁ σύζυγός μου ἵδρυσε μιά πειραματική ἀναμορφωτική σχολή στή νῆσο Λέρο τῆς Δωδεκανήσου, γιά νεαρούς κρατουμένους ἡλικίας 15 ἕως 23 ἐτῶν. Προσωπικοί ἐκπρόσωποι τοῦ συζύγου μου πηγαίνουν ἀπό στρατόπεδο σέ στρατόπεδο καί περισυλλέγουν αὐτά τά παιδιά, μεταφέροντάς τα στή Λέρο. Οἱ ἐπικεφαλῆς τῆς σχολῆς εἶναι καί προσωπικοί φίλοι τοῦ συζύγου μου, οἱ ὁποῖοι ἐνδιαφέρονται γιά τό ἔργο πού ἀνέλαβαν. Τά παιδιά πληροφοροῦνται κατά τήν ἄφιξί τους ὅτι κανείς δέν ἐνδιαφέρεται γιά τό παρελθόν τους καί ὅτι δέν κρατοῦνται στοιχεῖα τους στούς φακέλλους τῆς σχολῆς, ἀλλ' ὅτι τά στοιχεῖα τῆς διαγωγῆς τους πρόκειται νά κρατηθοῦν ἀπό τώρα καί στό ἑξῆς. Τούς δίνουν νά καταλάβουν ὅτι ἐπιθυμοῦμε νά τούς προσφέρωμε μιά νέα εὐκαιρία γιά νά γίνουν χρήσιμα μέλη τῆς κοινωνίας. Ἡ σχολή λειτουργεῖ ἐπάνω στήν ἀρχή τῆς αὐτοδιδαχῆς. Τά παιδιά εἶναι ἐντελῶς ἐλεύθερα νά πᾶνε ὁπουδήποτε τούς ἀρέσει στό ὡραῖο αὐτό νησί καί ν' ἀναμιχθοῦν μέ τούς κατοίκους. Τούς παρέχεται πλήρης τεχνική, ἀγροτική καί ψυχολογική ἐκπαίδευσις.

Τά μέσα λειτουργίας τῆς σχολῆς εἶναι ὡρισμένα κεφάλαια πού συγκέντρωσε ὁ σύζυγός μου γιά τόν σκοπό αὐτόν. Ἔχομε τώρα 1.300 παιδιά. Τά ἀποτελέσματα τοῦ πειράματος εἶναι ἤδη ἐκπληκτικά. Οὔτε ἕνα ἀπό τά παιδιά δέν δραπέτευσε. Πήγαμε νά τά ἐπισκεφθοῦμε καί σᾶς βεβαιώνω πώς ἦταν μιά ἐξαιρετικά συγκινητική ἐμπειρία. Μᾶς περικύκλωσαν ἕνα πλῆθος νεαροί, οἱ ὁποῖοι δέν εἶχαν μάθει παρά νά δολοφονοῦν, νά καῖνε καί νά λεηλατοῦν – καί οἱ ὁποῖοι, μέσα σέ λίγες ἑβδομάδες, διδάχθηκαν τήν ἐπάνοδό τους στόν ἀνθρωπισμό. Ἦταν ἕνα πείραμα πολύ ἐνθαρρυντικό. Θά ἐπιθυμούσαμε ν' αὐξήσωμε τά παιδιά ὡς τόν ἀριθμό τῶν 5.000. Τότε θά ἔχωμε λύσει τό πρόβλημα τῶν νεαρῶν συμμοριτῶν. Εἶναι ὅμως ζήτημα οἰκονομικό – καί ἐλπίζομε νά κάνωμε τήν Ἀμερικανική Ἀποστολή νά ἐνδιαφερθῆ.

Ὁ σύζυγός μου δημιούργησε καί μία ὀργάνωσι, ὑπό τήν ἐπωνυμία «Ἑλληνικόν Φῶς». Σκοπός της εἶναι ἡ ἀνύψωσις τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ μας καί ἡ διαπίστωσις μιᾶς θετικῆς ἀπαντήσεως στήν κομμουνιστική θεωρία. Ἡ

Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη κατά τήν τελετή θεμελιώσεως τῆς παιδικῆς Στέγης στό Ν. Φάληρο. Ἀριστερά της διακρίνεται ὁ καθηγητής Στρ. Ἀνδρεάδης.

Κάτω: Οἱ Βασιλεῖς κατά τήν διάρκεια ἰδιωτικῆς τους ἐπισκέψεως στήν Δυτική Γερμανία.

Ὁ διοικητής τῆς Ἀνακτορικῆς Φρουρᾶς προσφέρει στόν Βασιλέα τό πρῶτο κομμάτι τῆς βασιλόπιτας.

Πρωτοχρονιά 1960. Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη στό κόψιμο τῆς βασιλόπιτας τῶν κυριῶν τῆς Βασιλικῆς Προνοίας.

ὀργάνωσις λειτουργεῖ ἀπό ἕνα χρόνο καί ἡ ἐπίδρασίς της πρόκειται νά γίνη αἰσθητή σέ πολλούς τομεῖς τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς.

Μία πολύ ὑγιής ἐξελικτική διαδικασία πραγματοποιεῖται στή σκέψι τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ, τό ὁποῖο ποθεῖ τώρα κάτι περισσότερο ἀπό ἁπλούς λόγους, συνθήματα καί ὑποσχέσεις.

Ἐλπίζω νά μήν καταληφθήκατε ἀπό μεγάλη ἀνία μέ τήν ἀνάγνωσι πραγμάτων, τά ὁποῖα δέν μπορεῖ παρά νά εἶναι μικρῆς σημασίας γιά σᾶς, ἐνῶ γιά μᾶς ἡ σημασία τους εἶναι μεγάλη.

Κατά τήν πρώτη μας συνάντησι, στό Λονδῖνο, σᾶς εἶχα πῆ ὅτι ἐμεῖς, στήν Ἑλλάδα, θά κρατούσαμε μέ κάθε θυσία καί μέ πλήρη ἐπίγνωσι τῆς εὐθύνης μας ἔναντι τῆς Δύσεως. Τήν ἐποχή ἐκείνη τά πράγματα φαίνονταν πολύ ἄσχημα. Τώρα, ἐπιτέλους, πετύχαμε νά ἐκδιώξωμε τούς κομμουνιστές. Ἡ ψυχολογική προσπάθεια πού ἀπαιτήθηκε ἦταν σχεδόν ὑπεράνθρωπη, γιατί ὁ λαός μας εἶχε ἤδη ἐξαντληθῆ ἀπό τόν πόλεμο καί τήν κατοχή.

Τώρα ἡ εὐχή μας εἶναι: Ἄς κρατήσουν οἱ φίλοι μας γερά καί πάσῃ θυσίᾳ στήν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία δέν εἶναι μόνο δική μας ἀλλά καί δική τους. Ἄν ἡ νίκη δέν ἀξιοποιηθῆ, πιθανόν νά τήν μετατρέψωμε σέ ἧττα. Ἡ σημερινή Ἑλλάς ἀποτελεῖ ἕνα μεγάλο ἀνθρώπινο πείραμα. Ἐφ' ὅσον μᾶς παρασχεθῆ ἡ εὐκαιρία, ὄχι μόνο θά πετύχωμε μέσα στά σύνορά μας, ἀλλά καί θά προσφέρωμε μιάν ἀκτῖνα ἐλπίδος στούς λαούς ἐκείνους πού βρίσκονται ἀκόμη πίσω ἀπό τό Σιδηροῦν Παραπέτασμα.

Φρειδερίκη Β.»

«23 Δεκεμβρίου 1949

Πάϊνχερστ, Β. Καρολίνα

Μεγαλειοτάτη,

Καθυστέρησα νά σᾶς ἀπαντήσω στήν τελευταία ἐπιστολή σας, χωρίς ὅμως καί νά μείνω καθόλου ἀργός. Μετά τήν ἐπιστροφή τοῦ ὑπουργοῦ Ἄτσεσον ἀπό τή Γαλλία καί τά Ἡνωμένα Ἔθνη, στή Νέα Ὑόρκη, τοῦ ἔδειξα τήν ἐπιστολή σας καί μίλησα μαζί του γιά τά ἑλληνικά πράγματα. Κατόπιν εἶδα

Μέ ἐνδιαφέρον ἡ Βασίλισσα ἐπιθεωρεῖ τά μαγειρεῖα νοσοκομείου, γιά νά διαπιστώση προσωπικά τήν ὑγιεινή διατροφή τῶν ἀσθενῶν.

διαφόρους ἀξιωματούχους τοῦ Σταίητ Ντιπάρτμεντ, πού ἀσχολοῦνται μέ τήν Ἑλλάδα, ἐπίσης δέ συνωμίλησα μέ διάφορες πολιτικές προσωπικότητες.

Ὅπως γνωρίζετε πολύ καλύτερα ἀπό μένα, ἡ ἀτμόσφαιρα ἔχει σημαντικῶς ἐκκαθαρισθῆ στή χώρα μας. Ἐπί πλέον, τά Ἡνωμένα Ἔθνη ἔχουν ἀποφασίσει νά δράσουν, καί μάλιστα σταθερά, ἀντιθέτως πρός ὅ,τι συνέβαινε ἐπί τῶν ἡμερῶν μου. Τό Κογκρέσσο μας εἶμαι βέβαιος ὅτι θά ἐνεργήση εὐνοϊκά ὡς πρός τή νομοθεσία καί τίς χορηγήσεις πού ἀφοροῦν τήν Ἑλλάδα. Ὁ Χόφφμαν μοῦ λέγει ὅτι τό πρόγραμμα οἰκονομικῆς βοηθείας περιλαμβάνει καί ὑλικές παροχές πρός τήν οἰκονομία τῆς χώρας σας.

Τό Σταίητ Ντιπάρτμεντ μέ πληροφόρησε ὅτι οἱ δικοί σας ὑπεύθυνοι συμφωνοῦν μέ τό πρόγραμμα τοῦ 1950, ἐλπίζω δέ

Στά ἐγκαίνια τοῦ ἀμφιθεάτρου τοῦ Μαιευτηρίου «Ἀλεξάνδρα», ἀνάμεσα σέ ὑπουργούς καί ἄλλους ἐπισήμους.

Μαθήτριες τῆς Σχολῆς γύρω ἀπό τήν προτομή τῆς βασιλίσσης, τήν ἡμέρα τῶν ἐγκαινίων τῆς Σχολῆς Μαιῶν «Βασ. Φρειδερίκη».

ὅτι αὐτό εἶναι εἰλικρινές. Ἀλλά τό σημαντικώτερο, νομίζω, εἶναι ὅτι προβλέπουν εὐνοϊκή ἐξέτασι ὅλων τῶν φάσεων τοῦ προγράμματος ἐκ μέρους τοῦ Κογκρέσσου μας. Ἐλπίζω εἰλικρινῶς ὅτι ἡ ἐκτίμησίς τους περί τῆς καταστάσεως εἶναι ὀρθή – καί φρονῶ ὅτι εἶναι.

Σεῖς καί ὁ Μεγαλειότατος ἀγωνισθήκατε σκληρά· ὅμως, μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ ἥλιος λάμπει πάλι καί τό μέλλον διαγράφεται ὁριστικά ἐλπιδοφόρο.

Μέ πολύν σεβασμό καί ἐκτίμησι,
Εἰλικρινῶς ὑμέτερος
Τζ. Μάρσαλ»

Ἡ ἐθνική προσφορά τῆς Βασιλίσσης στόν κοινωνικό ἤ τόν πολιτικό τομέα δέν περιωρίσθηκε χρονικά στήν ἐποχή τοῦ συμμοριτοπολέμου, ὅπου τό ἔργο της εἶναι βεβαίως μοναδικό.

Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη συνέχισε τήν δραστηριότητά της καί στά ἑπόμενα 15 χρόνια πού παρέμεινε Βασιλεύς ὁ σύζυγός της, πρόθυμη πάντα γιά δρᾶσι καί δημιουργία.

Διατηρῶντας ἀλληλογραφία μέ τούς ἰσχυρούς ἄνδρες τῆς ἐποχῆς δέν παρέλειπε νά προβάλη τά ἐθνικά μας αἰτήματα. Χαρακτηριστική ἐν προκειμένω εἶναι μία ἐπιστολή της πρός τόν μεγάλο Βρετανό πολιτικό Οὐΐνστον Τσῶρτσιλ, σχετικά μέ τό Κυπριακό:

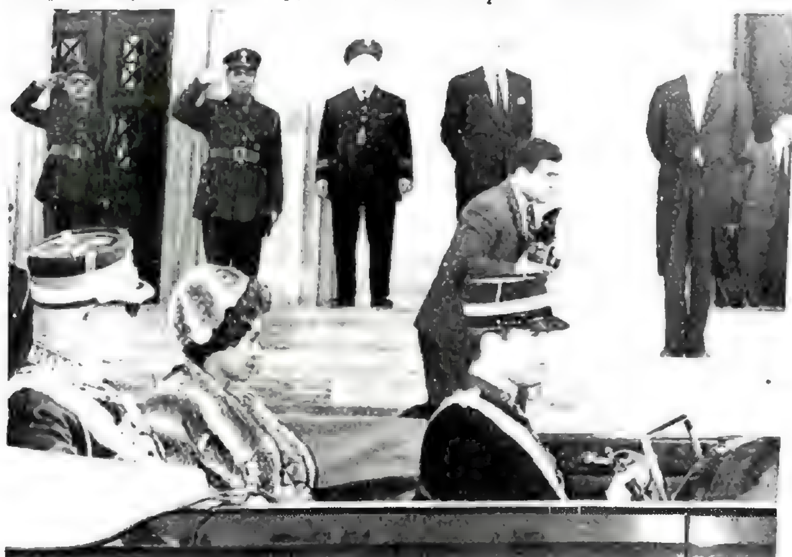
«4 Μαρτίου 1954

Ἀθῆναι

Ἀγαπητέ Σέρ Οὐΐνστον,

Γράφοντάς σας σήμερα αἰσθάνομαι σάν νά μ' ἔχη συμβουλεύσει νά τό κάνω αὐτό ὁ κοινός μας φίλος Στρατηγός Σμάτς. Ἦταν, καθώς γνωρίζετε, στά χρόνια τοῦ πολέμου, ὄχι μόνο ἕνας φίλος ἀλλ' ἐπίσης καί σύμβουλος καί διδάσκαλος γιά μένα. Θυμᾶμαι πώς ὑπογράμμιζε πάντοτε πρός ὅλους μας, ὅτι ὁ μόνος ἐναπομένων ἄνθρωπος πού συνεδύαζε μέσα του τά χαρίσματα τοῦ πολιτικοῦ ἡγέτου μαζί μ' ἐκεῖνα ἑνός μεγάλου ἀνθρωπίνου ὄντος, ἤσασταν ἐσεῖς, ἐσεῖς ὁ ἴδιος. Γι' αὐτό σήμερα ἀπευθύνομαι, τόσο πρός τόν πολιτικό ἡγέτη μέ τή γνήσια ὀξυδέρκεια, ὅσο καί πρός τό μέγα ἀνθρώπινο ὄν μέ τή βαθειά κατανόησι.

Οἱ Βασιλεῖς, ὁ Διάδοχος καί οἱ Πριγκίπισσες παρακολουθοῦν στόν Πειραιᾶ τήν λιτανεία τῆς εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Οἱ Βασιλεῖς Παῦλος καί Φρειδερίκη καί ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος φθάνουν στήν Βουλή, γιά νά κάνη ὁ Βασιλεύς τήν ἔναρξι τῶν ἐργασιῶν της.

Οἱ Βασιλεῖς σέ ἐπίσημη τελετή. Δεξιά διακρίνεται ὁ τότε ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Π. Κανελλόπουλος.

῾Ο σύζυγός μου κι᾿ ἐγώ ἀρχίζομε νά ἔχωμε σοβαρές ἀνησυχίες ὡς πρός τό τί συμβαίνει μέ τήν ἀγγλοελληνική φιλία, ἀπό καθαρά συναισθηματικῆς σκοπιᾶς. Μία πολύ μικρή νῆσος, ὀνόματι Κύπρος, φαίνεται νά γίνεται ἡ αἰτία μιᾶς ἀποξενώσεως μεταξύ ῾Ελλάδος καί ᾿Αγγλίας. Αὐτό δέν θά ἔπρεπε νά συμβῆ. ῾Η ᾿Αγγλία καί ἡ ῾Ελλάς εἶναι συναισθηματικῶς συνδεδεμένες ἀπό πολύν καιρό καί ἡ ἑνότης τους ἔχει θεμελιωθῆ ἐπάνω σέ βάσεις ἀπόλυτης ἀνιδιοτελείας. Τό ἀποδείξαμε αὐτό ὅταν σταθήκαμε στό πλευρό σας, κατά τίς πιό ἐπικίνδυνες ὧρες τῆς σύγχρονης βρεταννικῆς ῾Ιστορίας.

Στήν Εὐρώπη δέν εἴχατε ἄλλους φίλους, πού νά εἶναι ἀκόμη ἐλεύθεροι ν᾿ ἀποφασίσουν, εἴτε ἄν ἐπιθυμοῦσαν νά κάνουν τήν ὑπόθεσί σας δική τους, ἑπομένως καί νά διακινδυνεύσουν ἄνευ ὅρων ὅλες τίς ὑλικές ἀξίες γιά νά διατηρήσουν καθαγιασμένες τίς πνευματικές, εἴτε νά ἐνδώσουν, καθώς τόσο πολλοί γείτονές τους ἔκαναν, σώζοντας μέν τό σῶμα ἀλλά χάνοντας τήν ψυχή τους.

Γνωρίζομε ὅτι τά δικά σας ἰδανικά ἦσαν καί δικά μας. Δέν ἐπιχειρήσαμε συναλλαγή, ἀλλά σταθήκαμε στό πλευρό σας, μόνοι στόν Νότο, καθώς ἐσεῖς ἤσασταν μόνοι στόν Βορρᾶ. Πιστεύω πώς ὁ λαός μας ἦταν ὁ μόνος λαός πού ἔδινε ἄνθη στόν Βρεταννό στρατιώτη, ὅταν αὐτός ἀναγκάσθηκε νά ὑποχωρήση, προσφέροντας ἔτσι κατά τήν ὥρα τῆς ἥττας μιά παρηγοριά στήν πληγωμένη ὑπερηφάνεια ἀρκετῶν Βρεταννῶν στρατιωτῶν.

῾Ο λαός μας ἀγαπᾶ τήν ᾿Αγγλία. Εἶναι μιά ἀγάπη πού ὀφείλεται ἴσως στήν πλήρη ἔλλειψι αἰσθήματος κατωτερότητος. Ἔχω πολύ συχνά παρατηρήσει σέ ἄλλες χῶρες, οἱ ὁποῖες διατείνονται μιάν ἀπαρέσκεια γιά τήν ᾿Αγγλία, ὅτι στήν πραγματικότητα πάσχουν ἀπό αἴσθημα κατωτερότητος. ῾Ο λαός μας εἶναι λαός ὑπερήφανος, δίκαιος καί τίμιος. Γι᾿ αὐτό, ἀκόμη καί τήν ὥρα τῆς ἀθλιότητος, τῆς ἥττας καί τοῦ ἀγνώστου μέλλοντος, μποροῦσε ν᾿ ἀντιληφθῆ ὅτι ὁ Βρεταννός Τόμμυ ἐγκατέλειπε τήν ῾Ελλάδα ἐξ ἀνάγκης, μέ τήν προοπτική νά ξαναγυρίση. Τοῦ ἔδωσα λοιπόν τό κάθε τι πού εἶχε νά τοῦ δώση, χωρίς νά ἐνδιαφέρεται τί θά ἔφερνε ἡ ἐπαύριον.

Σέ ἐπίσημη δεξίωσι, ὁ τότε πρωθυπουργός Κ. Καραμανλῆς ὑποδέχεται τήν Βασίλισσα Φρειδερίκη μέ ὑπόκλισι καί χειροφίλημα.

Ἀλλά τώρα, Σέρ Οὐΐνστον, τό ἑλληνικό πνεῦμα ἔχει στ' ἀλήθεια πληγωθῆ ἀπό τήν κατηγορηματική ἄρνησι γιά κάθε συζήτησι περί τοῦ μέλλοντος τῆς Κύπρου.

Ἡ τόση ἀγάπη πού ὁ λαός μας ἔτρεφε πάντοτε πρός τήν Ἀγγλία μετατρέπεται, βραδέως ἀλλ' ἀσφαλῶς, σέ σφοδρή ἐχθρότητα. Ὁ λαός μας ἔχει τήν αἴσθησι ὅτι οἱ μεγάλες ἐκεῖνες ἀξίες πού μᾶς συνέδεσαν στόν ροῦ τῆς Ἱστορίας δέν ἔχουν πιά γιά τήν Ἀγγλία τήν ἴδια ἔννοια πού ἔχουν γιά τήν Ἑλλάδα.

Γνωρίζω ὅτι ἡ πολιτική δέν βασίζεται στά συναισθήματα·

ὅμως ὁ λαός μας εἶναι λαός ἐξαιρετικά συναισθηματικός. Συναισθάνεται ὅτι ἔπαιξε τό παιχνίδι εἰλικρινῶς καί τιμίως· καί ὅτι τώρα εἶναι ἡ σειρά τῆς Ἀγγλίας ν' ἀποδείξη τή φιλία της, τό αἴσθημά της περί δικαιοσύνης καί τήν τιμιότητά της.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Κύπρου εἶναι Χριστιανοί, Εὐρωπαῖοι ὅσο καί Ἕλληνες, ἀπό τό πνεῦμα τῶν ὁποίων ἀναπήδησαν τά ἰδανικά τῆς Δημοκρατίας καί τῆς Ἐλευθερίας. Πιστεύετε ὅτι ὁ λαός μας θά μποροῦσε ποτέ νά κατανοήση ὅτι Χριστιανοί, Εὐρωπαῖοι ὅσο καί Ἕλληνες, εἶναι δυνατόν νά παραμείνουν στή σημερινή ἐποχή ὑπό ἀποικιακή διακυβέρνησι; Ἀδύνατον νά τούς κάνετε νά καταλάβουν ὅτι ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἀγγλία μας, θά μποροῦσε ποτέ νά σκέπτεται καί νά αἰσθάνεται κατ' αὐτόν τόν τρόπο γιά ὁποιονδήποτε Ἕλληνα, ἐντός ἤ ἐκτός τῆς χώρας μας. Αὐτή ἡ τελευταία σκέψις εἶναι πού κάνει τόν λαό μας νά κατέχεται, καί δικαίως, ἀπό ἀγανάκτησι.

Σᾶς ἐξέθεσα τή συναισθηματική ἄποψι τοῦ προβλήματος, ἀπό τήν πλευρά τοῦ λαοῦ μας. Δέν εἶναι κατά τίποτε ὑπερβολική καί, δυστυχῶς, διογκώνεται ἀδιάκοπα. Κάτι πρέπει νά γίνη γιά νά περισωθῆ ἡ ἑνότης μας. Ἡ ἑνότης μας εἶναι κάτι καλό, εἶναι τό καλύτερο ποῦ ὑπῆρξε ποτέ.

Πιθανόν νά ρωτήσετε: μά ἡ φιλία τῆς Ἀγγλίας σᾶς εἶναι λιγώτερο προσφιλής ἀπό τήν Κύπρο; Τό μόνο πού μπορῶ ν' ἀπαντήσω εἶναι: ἡ φιλία τῆς Ἀγγλίας μᾶς ἦταν ἀρκετά προσφιλής ὥστε νά θυσιάσωμε καί τούς ἑαυτούς μας καί τήν πατρίδα μας χάριν τῆς ὑποθέσεως καί τῶν ἰδανικῶν πού ὑπῆρξαν γιά μᾶς κοινά ἐπί γενεές. Σᾶς τονίζω ὅμως ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε εἰλικρινεῖς στά ἰδανικά μας καί δέν ἀποβλέπομε σέ προσωπικά συμφέροντα, ὅπως ἀποδείξαμε κατά τόν πόλεμο. Ἄν τά ἰδανικά αὐτά ἐξακολουθοῦν νά παραμένουν ἀληθινά καί γιά σᾶς, τότε θά μείνη γιά πάντα ἀληθινή ἡ ἔννοια τῶν λέξεων: «Ἱστάμεθα ἐκεῖ ὅπου ἵσταται ἡ Ἀγγλία, πηγαίνομε ἐκεῖ ὅπου πηγαίνει ἡ Ἀγγλία».

Τό γόητρο τῆς Ἀγγλίας, γιά μᾶς τούς ξένους, δέν βρίσκεται οὔτε στό μεγαλεῖο τῆς Αὐτοκρατορίας της, οὔτε εἶναι περιωρισμένο στήν ἀξία μιᾶς μικρῆς νήσου: βρίσκεται στό μεγαλεῖο τοῦ πνεύματός της. Καί τό πνεῦμα αὐτό, Σέρ Οὐΐνστον,

Σέ επίσημη δεξίωσι, ὁ τότε πρωθυπουργός Κ. Καραμανλῆς ὑποδέχεται τήν Βασίλισσα Φρειδερίκη μέ ὑπόκλισι καί χειροφίλημα.

Ἀλλά τώρα, Σέρ Οὐΐνστον, τό ἑλληνικό πνεῦμα ἔχει στ' ἀλήθεια πληγωθῆ ἀπό τήν κατηγορηματική ἄρνησι γιά κάθε συζήτησι περί τοῦ μέλλοντος τῆς Κύπρου.

Ἡ τόση ἀγάπη πού ὁ λαός μας ἔτρεφε πάντοτε πρός τήν Ἀγγλία μετατρέπεται, βραδέως ἀλλ' ἀσφαλῶς, σέ σφοδρή ἐχθρότητα. Ὁ λαός μας ἔχει τήν αἴσθησι ὅτι οἱ μεγάλες ἐκεῖνες ἀξίες πού μᾶς συνέδεσαν στόν ροῦ τῆς Ἱστορίας δέν ἔχουν πιά γιά τήν Ἀγγλία τήν ἴδια ἔννοια πού ἔχουν γιά τήν Ἑλλάδα.

Γνωρίζω ὅτι ἡ πολιτική δέν βασίζεται στά συναισθήματα·

ὅμως ὁ λαός μας εἶναι λαός ἐξαιρετικά συναισθηματικός. Συναισθάνεται ὅτι ἔπαιξε τό παιχνίδι εἰλικρινῶς καί τιμίως· καί ὅτι τώρα εἶναι ἡ σειρά τῆς Ἀγγλίας ν' ἀποδείξη τή φιλία της, τό αἴσθημά της περί δικαιοσύνης καί τήν τιμιότητά της.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Κύπρου εἶναι Χριστιανοί, Εὐρωπαῖοι ὅσο καί Ἕλληνες, ἀπό τό πνεῦμα τῶν ὁποίων ἀναπήδησαν τά ἰδανικά τῆς Δημοκρατίας καί τῆς Ἐλευθερίας. Πιστεύετε ὅτι ὁ λαός μας θά μποροῦσε ποτέ νά κατανοήση ὅτι Χριστιανοί, Εὐρωπαῖοι ὅσο καί Ἕλληνες, εἶναι δυνατόν νά παραμείνουν στή σημερινή ἐποχή ὑπό ἀποικιακή διακυβέρνησι; Ἀδύνατον νά τούς κάνετε νά καταλάβουν ὅτι ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἀγγλία μας, θά μποροῦσε ποτέ νά σκέπτεται καί νά αἰσθάνεται κατ' αὐτόν τόν τρόπο γιά ὁποιονδήποτε Ἕλληνα, ἐντός ἤ ἐκτός τῆς χώρας μας. Αὐτή ἡ τελευταία σκέψις εἶναι πού κάνει τόν λαό μας νά κατέχεται, καί δικαίως, ἀπό ἀγανάκτησι.

Σᾶς ἐξέθεσα τή συναισθηματική ἄποψι τοῦ προβλήματος, ἀπό τήν πλευρά τοῦ λαοῦ μας. Δέν εἶναι κατά τίποτε ὑπερβολική καί, δυστυχῶς, διογκώνεται ἀδιάκοπα. Κάτι πρέπει νά γίνη γιά νά περισωθῆ ἡ ἑνότης μας. Ἡ ἑνότης μας εἶναι κάτι καλό, εἶναι τό καλύτερο ποῦ ὑπῆρξε ποτέ.

Πιθανόν νά ρωτήσετε: μά ἡ φιλία τῆς Ἀγγλίας σᾶς εἶναι λιγώτερο προσφιλής ἀπό τήν Κύπρο; Τό μόνο πού μπορῶ ν' ἀπαντήσω εἶναι: ἡ φιλία τῆς Ἀγγλίας μᾶς ἦταν ἀρκετά προσφιλής ὥστε νά θυσιάσωμε καί τούς ἑαυτούς μας καί τήν πατρίδα μας χάριν τῆς ὑποθέσεως καί τῶν ἰδανικῶν πού ὑπῆρξαν γιά μᾶς κοινά ἐπί γενεές. Σᾶς τονίζω ὅμως ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε εἰλικρινεῖς στά ἰδανικά μας καί δέν ἀποβλέπομε σέ προσωπικά συμφέροντα, ὅπως ἀποδείξαμε κατά τόν πόλεμο. Ἄν τά ἰδανικά αὐτά ἐξακολουθοῦν νά παραμένουν ἀληθινά καί γιά σᾶς, τότε θά μείνη γιά πάντα ἀληθινή ἡ ἔννοια τῶν λέξεων: «Ἱστάμεθα ἐκεῖ ὅπου ἵσταται ἡ Ἀγγλία, πηγαίνομε ἐκεῖ ὅπου πηγαίνει ἡ Ἀγγλία».

Τό γόητρο τῆς Ἀγγλίας, γιά μᾶς τούς ξένους, δέν βρίσκεται οὔτε στό μεγαλεῖο τῆς Αὐτοκρατορίας της, οὔτε εἶναι περιωρισμένο στήν ἀξία μιᾶς μικρῆς νήσου: βρίσκεται στό μεγαλεῖο τοῦ πνεύματός της. Καί τό πνεῦμα αὐτό, Σέρ Οὐΐνστον,

Τόν Μάιο 1962 ὁ τότε Ἐπίδοξος Διάδοχος τοῦ Ἰσπανικοῦ Θρόνου Πρίγκιψ Χουάν Κάρλος νυμφεύεται τήν Πριγκίπισσα τῆς Ἑλλάδος Σοφία. Στήν ἀνωτέρω φωτογραφία, οἱ δύο βασιλικές οἰκογένειες ὅταν ἀνεκοινώθη ὁ γάμος καί στήν κάτω κατά τήν διάρκεια τῆς τελετῆς.

Αναμνηστική φωτογραφία από τούς γάμους τών σημερινών Βασιλέων τής Ισπανίας (14 Μαΐου 1962). Πέριξ τών νεονύμφων είναι τά μέλη τών δύο βασιλικών οικογενειών καί άλλοι έστεμμένοι τής Ευρώπης.

ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ἐνσαρκωμένο σέ σᾶς.

Σᾶς κάνω ἔκκλησι νά μᾶς βοηθήσετε νά διατηρήσωμε ἀνοικτή τή θύρα ἐκεῖ ὅπου μιά συμφωνία μεταξύ τῶν δύο χωρῶν μας θά ἦταν ἀκόμη δυνατή, οὕτως ὥστε νά μήν ἐξαναγκασθοῦμε νά φέρωμε στό προσκ ήνιο, ἐμπρός στά βέβηλα μάτια τοῦ κόσμου, τήν οἰκογενειακή μας προστριβή. (Διότι, ἐφ᾽ ὅσον τό πνεῦμα μας εἶναι τό ἴδιο, αὐτή θά ἐξακολουθῆ νά παραμένη μιά οἰκογενειακή προστριβή). Τό μόνο πού ἐπιθυμοῦμε εἶναι μιά ἀνοικτή θύρα, μέσῳ τῆς ὁποίας θά ἦσαν δυνατές συνομιλίες, πού νά καθορίσουν ἴσως μία

Ειδική παράστασις στό Βασιλικό Θέατρο πρός τιμήν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί Προέδρου τῆς Κύπρου Μακαρίου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπισκεφθῆ ἐπισήμως τήν Ἑλλάδα.

Εἰκόνα ἀπό τήν ὑποδοχή τοῦ τότε ἀντιπροέδρου τῶν ΗΠΑ Λύντον Τζόνσον καί τῆς συζύγου του κατά τήν ἐπίσημη ἐπίσκεψί τους στήν Ἀθήνα τό 1962.

Ἀριστερά καί ἄνω: Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη, ἐκτός ὅλων τῶν ἄλλων προσόντων της, διέθετε καί ἕνα ἰσχυρό ταλέντο στήν ζωγραφική, πού τό ἀξιοποιοῦσε ὅταν εὕρισκε κατάλληλο χρόνο.

βαθμιαία ἐξέλιξη τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος, ἡ ὁποία νά ἱκανοποιῆ τίς χῶρες μας.

Θυμᾶμαι ὅτι κάποτε, μία συνομιλία σ᾿ ἐσᾶς κι᾿ ἐμένα, ἡ ὁποία ποτέ δέν ἔγινε δημοσίως γνωστή, εἶχε πάρα πολύ ἀγαθά ἀποτελέσματα γιά τήν πατρίδα μου. Κατανοήσατε τά προβλήματά μας, βοηθήσατε νά πραγματοποιηθῆ ἐπαφή μεταξύ τοῦ Στρατηγοῦ Μάρσαλ καί ἐμοῦ, δόθηκε μεγαλύτερη ἀμερικανική βοήθεια πρός τόν Στρατό μας, καί ἀποτέλεσμα τῆς συναντήσεώς μας ἐκείνης ἦταν ὅτι τά στρατεύματά μας, ὑπό τήν ἡγεσία τοῦ σημερινοῦ Πρωθυπουργοῦ μας καί τότε Ἀρχιστρατήγου, Στρατάρχου Παπάγου, ἔγιναν ἱκανά νά καταγάγουν τήν

πρώτη νίκη ἐναντίον τῆς κομμουνιστικῆς ἐπιδρομῆς. Γι᾽ αὐτό πιστεύω ὅτι, μέσῳ τῆς ἐπιρροῆς σας, ἕνα μεγάλο κακό θά μποροῦσε νά προληφθῆ – γιά μιά ἀκόμη φορά.

Θά ἐπιθυμοῦσα πολύ νά μποροῦσα νά συζητήσω τό ζήτημα αὐτό, ἰδιωτικῶς καί ἐντελῶς ἀνεπισήμως, μαζί σας καί μέ ὁποιονδήποτε ἄλλον θά προτείνατε, ἐφ᾽ ὅσον θά εἶναι δυνατόν νά τό κρατήσωμε μακρυά ἀπό τίς στῆλες τοῦ τύπου καί ἀπό ἐπίσημα ἔγγραφα ἤ ἐκθέσεις. Ἄν ὅμως αὐτό εἶναι ἀδύνατον, τότε ἡ παροῦσα θά πρέπει νά παραμείνη ὡς τελευταία ἐλπίς τοῦ ὅτι κάτι θά μποροῦσε νά γίνη γιά νά διατηρηθῆ ἡ θύρα ἀνοικτή.

Σᾶς παρακαλῶ νά θεωρήσετε τήν ἐπιστολή αὐτή ὡς ἀπολύτως καί πλήρως ἐμπιστευτική, δεδομένου ὅτι πρόκειται περί ἐπιστολῆς καθαρῶς προσωπικῆς, ἡ ὁποία ἐκφράζει προσωπικά μας συναισθήματα καί ἀπόψεις.

Ὁ σύζυγός μου σᾶς στέλνει, μαζί μέ μένα, τούς θερμοτέρους χαιρετισμούς καί τίς εὐχές μας.

Φρειδερίκη Β.»

Ἡ ἐν γένει δρᾶσις τῆς Βασιλίσσης Φρειδερίκης πού σέ πάμπολλες περιπτώσεις ὠφέλησε στό ἔπακρο τό Ἔθνος δέν πέρασε ἀπαρατήρητη ἀπό τόν Ἑλληνικό Λαό, ὁ ὁποῖος μέ διάφορους τρόπους ἐξεδήλωνε τήν ἀγάπη του πρός τήν Βασίλισσα.

Μία ἐλαχίστη ὅμως μειοψηφία, ὑποκινουμένη ἀπό φανατισμένα στελέχη τοῦ ἐγχωρίου κομμουνισμοῦ, προσπάθησε κατά καιρούς νά λασπολογήση εἰς βάρος τῆς ἀειμνήστου Βασιλίσσης. Ἡ προσπάθεια αὐτή ἔπεσε βέβαια στό κενό καί δέν μπόρεσε νά δηλητηριάση τίς ἀγαστές σχέσεις τῆς Βασιλίσσης μέ τόν Λαό.

Ἔτσι, τό 1963 ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη, πού βρισκόταν στό Λονδῖνο γιά ἰδιωτική ἐπίσκεψι, δέχθηκε μιά ἀχαρακτήριστη ἐπίθεσι ἐκ μέρους Ἀγγλίδος κομμουνίστριας. Τό συμβάν αὐτό παρ᾽ ὀλίγο νά θέση σέ κίνδυνο τήν ἑλληνοβρετανική φιλία διά τῆς ματαιώσεως ἐπικειμένης ἐπίσημης ἐπισκέψεως τῶν Ἑλλήνων Βασιλέων στήν Μ. Βρετανία, πού τελικῶς πραγματοποιήθηκε.

Τήν ἐποχή πού ἀνηγγέλθησαν οἱ ἀρραβῶνες τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου μέ τήν Πριγκίπισσα τῆς Δανίας Ἄννα-Μαρί, στό ἀνάκτορο «Μόν Ρεπό» στήν Κέρκυρα. Ὄρθιος ὁ Διάδοχος, ἐμπρός οἱ Βασιλεῖς καί πίσω ἡ πριγκίπισσα Εἰρήνη καί ἡ πριγκίπισσα Ἄννα-Μαρία, πού μόλις διακρίνεται.

Στήν μεγάλη κλίμακα τῶν Ἀνακτόρων Ἀθηνῶν, κατά τήν ἐπίσημη ἀναγγελία τῶν ἀρραβώνων τοῦ Διαδόχου. Εἰκονίζονται στήν πρώτη σειρά οἱ Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος Παῦλος καί Φρειδερίκη καί τῆς Δανίας Φρειδερῖκος καί Ἴνγκριντ. Ἀκολουθοῦν ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος καί ἡ Πριγκίπισσα Ἄννα-Μαρία, ὁ Διάδοχος τῆς Νορβηγίας Χάραλντ καί ἡ Πριγκίπισσα τῆς Δανίας Βενεδίκτη, ὁ Πρῖγκηψ Πέτρος καί ἡ Πριγκίπισσα Εἰρήνη, καθώς καί ἄλλα μέλη τῆς Βασιλικῆς Οἰκογένειας.

Τόν Ἰούνιο 1963 κυβερνητική κρίσις προκλήθη στήν Ἑλλάδα ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπίσημης ἐπισκέψεως στήν Ἀγγλία τῶν Ἑλλήνων Βασιλέων. Τελικῶς τό ταξίδι πραγματοποιήθηκε τόν Σεπτέμβριο, ἀπό ὅπου καί ἡ ἀνωτέρω φωτογραφία. Ἀνάμεσα στούς Βασιλεῖς μας εἶναι ἡ Βασίλισσα τῆς Μ. Βρετανίας Ἐλισάβετ καί ὁ (ἑλληνικῆς καταγωγῆς) Δούκας τοῦ Ἐδιμβούργου πρῖγκιψ Φίλιππος ἐνῶ στό βάθος διακρίνονται ἡ Πριγκίπισσα Ἄννα καί ὁ μικρός Πρῖγκιψ Ἀνδρέας.

Τόν Μάρτιο 1964 θλιβερό γεγονός ἔπληξε τήν Βασιλική Οἰκογένεια καί τόν Λαό τῆς Ἑλλάδος: ὕστερα ἀπό βραχεῖα ἀνίατη ἀσθένεια πέθανε ὁ λαοφίλητος Βασιλεύς Παῦλος. Μέ ἔκδηλη τήν συγκίνησι γιά τόν χαμό τοῦ πιστοῦ καί ἀγαπημένου της συντρόφου προσέρχεται στόν Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν γιά τήν κηδεία ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη μαζί μέ τόν νέο Βασιλέα Κωνσταντῖνο, τίς Πριγκίπισσες Σοφία καί Εἰρήνη καί τούς Πρίγκιπες Πέτρο, Μιχαήλ καί Χουάν Κάρλος.

Οἱ τότε πρόεδροι τῆς Κυβερνήσεως καί τῆς Βουλῆς Γ. Παπανδρέου καί Γ. Ἀθανασιάδης-Νόβας ὑποβάλλουν τά συγχαρητήριά τους στήν Βασίλισσα Φρειδερίκη γιά τήν γέννησι τῆς ἐγγονῆς της, τῆς Πριγκίπισσας Ἀλεξίας.

Ένα νέο κεφάλαιο γιά τήν ζωή τῆς Βασίλισσας Φρειδερίκης ἀνοίγεται πλέον τόν Σεπτέμβριο 1964 μέ τούς γάμους τῶν Βασιλέων Κωνσταντίνου καί Ἄννας-Μαρίας, πού τελοῦνται μέ κάθε λαμπρότητα, ἐν μέσῳ ἀπειραρίθμων ἐκδηλώσεων ἀγάπης καί ἀφοσιώσεως τοῦ Λαοῦ. Ἀνωτέρω, ἀναμνηστική φωτογραφία τῆς ἡμέρας τῶν γάμων.

Χαρακτηριστικό στιγμιότυπο τῆς ἁπλῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν νεαρῶν Βασιλέων. Μέ τήν συντροφιά τῆς Βασιλίσσης-Μητρός Φρειδερίκης, τῆς Βασιλίσσης τῆς Δανίας Ἴνγκριντ καί τῆς Πριγκιπίσσης Εἰρήνης, σέ περίπατο στούς ἀθηναϊκούς δρόμους.

Ἀναμνηστική φωτογραφία ἀπό τούς γάμους τοῦ Πρίγκιπος τῆς Ἑλλάδος Μιχαήλ μέ τήν Μαρίνα Καρέλα. Παράνυμφος εἶχε παραστῆ ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη.

Οἱ Βασιλεῖς, ἡ Βασίλισσα-Μήτηρ Φρειδερίκη καί ἡ Πριγκίπισσα Εἰρήνη φωτογραφίζονται μέ τά μέλη ὀρχήστρας κλασικῆς μουσικῆς.

Ἡλικίας ἑνός ἔτους ἡ Πριγκίπισσα Ἀλεξία ἀναμέσα σέ δύο Βασίλισσες: τήν μητέρα της καί τήν γιαγιά της.

Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη στά Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἐτελέσθη τό 1965 τό ἐτήσιο μνημόσυνο τοῦ Βασιλέως.

Στόν κῆπο τῶν Ἀνακτόρων Ψυχικοῦ, ὅπου παραπλεύρως τοῦ παλαιοῦ κτιρίου εἶχε κτισθῆ μιά σύγχρονη μικρή βίλλα γιά τό ζεῦγος Χουάν Κάρλος-Σοφίας, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη παίζει μέ τήν Ἰσπανίδα ἐγγονή της, πού ὑπεραγαποῦσε.

Τόν Φεβρουάριο 1963, ἕνα χρόνο πρίν ἀπό τόν θάνατό του, ὁ Βασιλεύς Παῦλος εἶχε ἐπισκεφτεῖ τήν Ἰνδία μαζί μέ τήν Βασίλισσα Φρειδερίκη καί τήν Πριγκίπισσα Εἰρήνη.

Τέσσερα χρόνια ἀργότερα, ξαναγύρισαν στό ἴδιο μέρος ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη καί ἡ Πριγκίπισσα. Ἦταν ἡ ἐποχή πού ἡ πολυδιαβασμένη Πριγκίπισσα Εἰρήνη μελετοῦσε ἀρχαῖες θρησκεῖες.

Τόν Ἰούνιο 1967 στήν Ἑλληνική Βασιλική Οἰκογένεια προστίθεται ἕνα χαριτωμένο ἀγοράκι: εἶναι ὁ Διάδοχος Παῦλος. Ἀνωτέρω, ἡ πρώτη του φωτογραφία ἀνάμεσα στόν Βασιλέα Κωνσταντῖνο, τήν Βασίλισσα Ἄννα-Μαρία, τήν Βασίλισσα-Μητέρα Φρειδερίκη, τήν Πριγκίπισσα Εἰρήνη καί τήν μικρή Πριγκίπισσα Ἀλεξία.

Οἱ Βασίλισσες Φρειδερίκη καί Ἄννα-Μαρία παρίστανται στά ἐγκαίνια φιλανθρωπικοῦ ἱδρύματος τῶν Ἀθηνῶν.

Μιά εἰκόνα ἀπό τήν βάπτισι τοῦ νεογέννητου Διαδόχου Παύλου. Ἀνάδοχοί του ὑπῆρξαν οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις καί ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη.

Στήν Ρώμη ἔζησαν τά μέλη τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας, μετά τήν ἀναχώρησί τους ἀπό τήν Ἑλλάδα τόν Δεκέμβριο 1967. Ἡ ἀνωτέρω φωτογραφία τους εἶναι ἀπό τήν ἐκεῖ διαμονή τους, λίγους μῆνες ἀργότερα. Ἀπό ἀριστερά, ὁ Βασιλεύς, ἡ Βασίλισσα Ἄννα-Μαρία μέ τόν Διάδοχο Παῦλο, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη μέ τήν μικρή Ἀλεξία καί ἡ Πριγκίπισσα Εἰρήνη.

Στά χρόνια τῆς ἐξορίας στήν Ρώμη γεννήθηκε ἐκεῖ ὁ Πρῖγκιψ Νικόλαος. Ἐδῶ στιγμιότυπο ἀπό τήν βάπτισί του στήν ἑλληνορθόδοξη ἐκκλησία τῆς ἰταλικῆς πρωτευούσης. Ἀνάδοχός του ἦταν ἡ θεία του Πριγκίπισσα Εἰρήνη.

Χαρακτηριστική εἰκόνα τῆς ἁπλῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων Βασιλέων κατά τήν ἐξορία τους στήν Ρώμη. Πίσω ἀριστερά διακρίνεται ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη, ἡ ὁποία μαζί μέ τήν Πριγκίπισσα Εἰρήνη παρέμειναν στό πλευρό τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Ἡ Βασίλισσα μέ τά ἐγγόνια της, τόν Διάδοχο Παῦλο καί τήν Πριγκίπισσα Ἀλεξία.

Κάτω: Μέ τίς κόρες καί τήν νύφη της. Ἀπό ἀριστερά, ἡ Βασίλισσα τῆς Ἱσπανίας Σοφία, ἡ Πριγκίπισσα Εἰρήνη καί ἡ Βασίλισσα Ἄννα-Μαρία.

Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη μέ τά τρία τέκνα τῆς κόρης της Σοφίας καί τοῦ Ἱσπανοῦ Βασιλέως Χουάν Κάρλος: τόν διάδοχο Φίλιππο καί τῆς Πριγκίπισσες Χριστίνα-Φρειδερίκη καί Ἕλενα.

Λίγους μῆνες ἀργότερα, τόν Μάρτιο 1964, ὁ Βασιλεύς Παῦλος ὑπέκυπτε σέ βαρυτάτη ἀνίατη ἀσθένεια καί ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἀποχωριζόταν τόν πιστό σύντροφο τῆς ζωῆς της, μέ τόν ὁποῖο μαζί εἶχαν ζήσει σέ ἀπόλυτη ἁρμονία, μαζί εἶχαν μοιρασθῆ τίς χαρές καί τίς πίκρες πού ἔχει κάθε ζωή.

Τά παιδιά τους εἶχαν ἐν τῷ μεταξύ μεγαλώσει καί ὁ ἀείμνηστος Βασιλεύς εἶχε προλάβει νά χαρῆ βλέποντας τήν μεγάλη κόρη του, τήν Πριγκίπισσα Σοφία, εὐτυχισμένη δίπλα στόν σύζυγό της, τόν σημερινό Βασιλέα τῆς Ἱσπανίας Χουάν Κάρλος. Καί ἀκόμη, τόν νεαρό τότε Διάδοχο Κωνσταντῖνο νά

ἀπαστράπτη ἀπό χαρά καί εὐτυχία, μνηστευμένος μέ τήν Ἄννα-Μαρία.

Βυθισμένη σέ ἄφατη θλῖψι ἀπό τήν ἀπώλεια τοῦ ἀλησμόνητου συζύγου της, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἀποτραβήχθηκε ἐν συνεχεία ἀπό τίς κοινωνικές δραστηριότητές της καί προσκολλήθηκε στίς νέες οἰκογένειες πού εἶχαν σχηματίσει τά παιδιά τους.

Οἱ διαβάτες τοῦ Π. Ψυχικοῦ εἶχαν συχνότερα τώρα τήν εὐκαιρία νά τήν βλέπουν σέ περιπάτους στόν κῆπο τοῦ Ἀνακτόρου ἤ νά παίζη μέ τά ἐγγόνια της.

Μέ μεγάλη συγκίνησι εἶχε παρακολουθήσει τόν Σεπτέμβριο 1964 τούς γάμους τοῦ υἱοῦ της Βασιλέως Κωνσταντίνου καί ἐν συνεχεία τήν γέννησι τῆς Πριγκιπίσσης Ἀλεξίας καί τοῦ Διαδόχου Παύλου.

Δεμένη περισσότερο μέ τήν νεώτερη θυγατέρα της Πριγκίπισσα Εἰρήνη, ζοῦσαν μαζί πλέον μιά ἤρεμη ζωή σέ αὐστηρῶς οἰκογενειακά πλαίσια. Τόν Δεκέμβριο 1967 τά γεγονότα ἔφεραν τόν Βασιλέα Κωνσταντῖνο ἐξόριστο στήν Ρώμη. Στίς δύσκολες αὐτές ὧρες, ἐκτός ἀπό τήν σύζυγο καί τά τέκνα του, κοντά του βαρέθηκαν τόσο ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη, ὅσο καί ἡ Πριγκίπισσα Εἰρήνη.

Ἀργότερα – τό 1974 – ἡ Ἑλληνική Βασιλική Οἰκογένεια ἐγκαταστάθηκε στό Λονδῖνο. Τώρα, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη μοίραζε τόν χρόνο της ἀνάμεσα στήν ἀγγλική πρωτεύουσα καί τήν Μαδρίτη, ὅπου ἔμενε ἡ οἰκογένεια τῆς κόρης της.

Ὕστερα ἀπό μιά σύντομη ἀσθένειά της, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη πέθανε τόν Φεβρουάριο 1981, στά ἀνάκτορα τοῦ Ἱσπανοῦ Βασιλέως, ὅπου ἐφιλοξενεῖτο.

Σύμφωνα μέ τήν τελευταία ἐπιθυμία της, ἡ σορός τῆς ἀειμνήστου Βασιλίσσης μετεφέρθη στό Τατόϊ, ὅπου ἐτάφη δίπλα στόν σύζυγό της, τόν πιστό σύντροφο τῆς ζωῆς της. Ἡ τότε ἑλληνική κυβέρνησις παρενέβαλε ποικίλες δυσκολίες καί ἀντιδράσεις γιά νά ἀποφύγη τήν πραγματοποίησι τῆς κηδείας καί τελικά ἔκανε δεκτό τό αἴτημα τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας.

Ἔτσι, πλήθη Λαοῦ ἀπό κάθε περιοχή τῆς χώρας συνέρρευσαν στο Τατόϊ γιά νά συνοδεύσουν τήν ἀγαπημένη τους

Βασίλισσα, τήν Βασίλισσα πού συνεδέθη μέ εὐτυχεῖς ἡμέρες τοῦ Ἔθνους, στήν τελευταία της κατοικία. Καί γιά ἕναν ἐπιπρόσθετο λόγο: Νά δοῦν μέ τά ἴδια τους τά μάτια τόν Βασιλέα υἱό της, πού ἔλειπε ἀπό τήν Ἑλλάδα γιά 14 ὁλόκληρα χρόνια!

Καί πράγματι, ὁ Βασιλεύς Κωνσταντῖνος ἦρθε στήν Ἑλλάδα, διακόπτοντας γιά ἕνα 24ωρο τήν συνεχιζομένη ἀπό τό 1967 ἐξορία του, γιά νά ἐκτελέση τό θλιβερό καθῆκον του, νά προπέμψη στόν τάφο τήν σεβαστή μητέρα του. Μαζί μέ τούς λοιπούς συγγενεῖς, τούς πιστούς συνεργάτες της καί τό ἀνώνυμο πλῆθος Λαοῦ...

ἀπαστράπτη ἀπό χαρά καί εὐτυχία, μνηστευμένος μέ τήν Ἄννα-Μαρία.

Βυθισμένη σέ ἄφατη θλῖψι ἀπό τήν ἀπώλεια τοῦ ἀλησμόνητου συζύγου της, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἀποτραβήχθηκε ἐν συνεχεία ἀπό τίς κοινωνικές δραστηριότητές της καί προσκολλήθηκε στίς νέες οἰκογένειες πού εἶχαν σχηματίσει τά παιδιά τους.

Οἱ διαβάτες τοῦ Π. Ψυχικοῦ εἶχαν συχνότερα τώρα τήν εὐκαιρία νά τήν βλέπουν σέ περιπάτους στόν κῆπο τοῦ Ἀνακτόρου ἤ νά παίζη μέ τά ἐγγόνια της.

Μέ μεγάλη συγκίνησι εἶχε παρακολουθήσει τόν Σεπτέμβριο 1964 τούς γάμους τοῦ υἱοῦ της Βασιλέως Κωνσταντίνου καί ἐν συνεχεία τήν γέννησι τῆς Πριγκιπίσσης Ἀλεξίας καί τοῦ Διαδόχου Παύλου.

Δεμένη περισσότερο μέ τήν νεώτερη θυγατέρα της Πριγκίπισσα Εἰρήνη, ζοῦσαν μαζί πλέον μιά ἤρεμη ζωή σέ αὐστηρῶς οἰκογενειακά πλαίσια. Τόν Δεκέμβριο 1967 τά γεγονότα ἔφεραν τόν Βασιλέα Κωνσταντῖνο ἐξόριστο στήν Ρώμη. Στίς δύσκολες αὐτές ὧρες, ἐκτός ἀπό τήν σύζυγο καί τά τέκνα του, κοντά του βαρέθηκαν τόσο ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη, ὅσο καί ἡ Πριγκίπισσα Εἰρήνη.

Ἀργότερα – τό 1974 – ἡ Ἑλληνική Βασιλική Οἰκογένεια ἐγκαταστάθηκε στό Λονδῖνο. Τώρα, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη μοίραζε τόν χρόνο της ἀνάμεσα στήν ἀγγλική πρωτεύουσα καί τήν Μαδρίτη, ὅπου ἔμενε ἡ οἰκογένεια τῆς κόρης της.

Ὕστερα ἀπό μιά σύντομη ἀσθένειά της, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη πέθανε τόν Φεβρουάριο 1981, στά ἀνάκτορα τοῦ Ἱσπανοῦ Βασιλέως, ὅπου ἐφιλοξενεῖτο.

Σύμφωνα μέ τήν τελευταία ἐπιθυμία της, ἡ σορός τῆς ἀειμνήστου Βασιλίσσης μετεφέρθη στό Τατόϊ, ὅπου ἐτάφη δίπλα στόν σύζυγό της, τόν πιστό σύντροφο τῆς ζωῆς της. Ἡ τότε ἑλληνική κυβέρνησις παρενέβαλε ποικίλες δυσκολίες καί ἀντιδράσεις γιά νά ἀποφύγη τήν πραγματοποίησι τῆς κηδείας καί τελικά ἔκανε δεκτό τό αἴτημα τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας.

Ἔτσι, πλήθη Λαοῦ ἀπό κάθε περιοχή τῆς χώρας συνέρρευσαν στο Τατόϊ γιά νά συνοδεύσουν τήν ἀγαπημένη τους

Βασίλισσα, τήν Βασίλισσα πού συνεδέθη μέ εὐτυχεῖς ἡμέρες τοῦ Ἔθνους, στήν τελευταία της κατοικία. Καί γιά ἕναν ἐπιπρόσθετο λόγο: Νά δοῦν μέ τά ἴδια τους τά μάτια τόν Βασιλέα υἱό της, πού ἔλειπε ἀπό τήν Ἑλλάδα γιά 14 ὁλόκληρα χρόνια!

Καί πράγματι, ὁ Βασιλεύς Κωνσταντῖνος ἦρθε στήν Ἑλλάδα, διακόπτοντας γιά ἕνα 24ωρο τήν συνεχιζομένη ἀπό τό 1967 ἐξορία του, γιά νά ἐκτελέση τό θλιβερό καθῆκον του, νά προπέμψη στόν τάφο τήν σεβαστή μητέρα του. Μαζί μέ τούς λοιπούς συγγενεῖς, τούς πιστούς συνεργάτες της καί τό ἀνώνυμο πλῆθος Λαοῦ...